

5/3983

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 5098/98

Mjr dypl. mgr inż. Maciej MARSZAŁEK

OPERACJE WSPARCIA POKOJU WEDŁUG POGLĄDÓW NATO

51474

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ
KATEDRA WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ

AON wewn. 5098/98

Mjr dypl. mgr inż. Maciej MARSZAŁEK

OPERACJE WSPARCIA POKOJU
WEDŁUG POGLĄDÓW NATO

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. INFORMACJE OGÓLNE	7
1.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych	9
1.2. NATO	10
1.2.1. Polityka Komitetu Wojskowego NATO	11
1.2.2. Polityka Kwatery Głównej Połączonych Sił Zbrojnych w Europie	12
1.2.3. Państwa	12
1.3. Podstawowa terminologia	13
1.4. Nowe wyzwania operacji wsparcia pokoju	16
1.4.1. Utrzymanie pokoju przeciw wymuszaniu pokoju	18
1.4.2. Wspólna doktryna i procedury	20
1.5. Warunki zaangażowania Sojuszu w operacjach wsparcia pokoju	22
1.5.1. Polityczna kontrola i kierownictwo	23
1.5.2. Prośba i zgoda ze strony goszczących państw	24
1.5.3. Dobrowolny udział państw członkowskich	24
1.5.4. Wsparcie politycznego porozumienia	25
2. ZASADY OPERACJI WSPARCIA POKOJU	26
2.1. Jedność dowodzenia	26
2.2. Bezstronność	27
2.3. Wiarygodność	28
2.4. Ograniczenie użycia siły	28
2.5. Wzajemne poszanowanie	30
2.6. Jasność (przejrzystość) operacji	31
2.7. Cywilno - wojskowa koordynacja	31
2.8. Swoboda przemieszczania	31
2.9. Elastyczność	32
3. OPERACJE WSPARCIA POKOJU	33
3.1. Udział NATO	34
3.1.1. Koordynacja wsparcia i użycie wybranych zasobów Sojuszu	34
3.2. Zapobieganie konfliktom	35
3.3. Tworzenie pokoju	36
3.4. Utrzymanie pokoju	37
3.5. Wymuszanie pokoju	38

3.6. Budowanie pokoju	41
3.7. Operacje humanitarne	41
3.7.1. Operacje pomocy w klęskach żywiołowych	42
3.7.2. Pomoc uchodźcom / ludziom wysiedlonym	42
3.7.3. Pomoc humanitarna	43
4. PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI	44
4.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)	44
4.1.1. Uruchomienie procesu decyzyjnego	45
4.1.2. Przygotowanie	48
4.1.3. Rozwinięcie i wykonanie misji	48
4.2. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	49
4.2.1. Relacje pomiędzy OBWE a ONZ	50
4.2.2. Podejmowanie decyzji	50
4.2.3. Dowodzenie i kierowanie (kontrola)	51
4.3. NATO	51
4.3.1. Przygotowanie	51
4.3.2. Rozmieszczenie (ugrupowanie) i wykonanie misji	54
5. PLANOWANIE I ORGANIZOWANIE OPERACJI	55
5.1. Uruchamianie procesu planowania	55
5.1.1. Współpraca i rozpoznanie	56
5.1.2. Udział sił	56
5.2. Organizowanie operacji	57
5.3. Wykonanie misji	62
5.3.1. Stałe procedury operacyjne (SOP _s), łączność i rotacja sił	63
5.4. Przemieszczenia i zmiany	64
Bibliografia	65
Skróty i ich znaczenie	66
Załączniki	69

WSTĘP

Po zakończeniu „zimnej wojny” możliwości współpracy w zakresie zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania są znacznie większe niż w trakcie jej trwania. Jednocześnie, jak na ironię występuje obecnie o wiele więcej sporów, konfliktów i kryzysów wymagających reakcji międzynarodowej społeczności. Zagrożenie zagłady świata wiążące się z wyścigiem zbrojeń jądrowych między supermocarstwami zdecydowanie się zmniejszyło. Można jednak z całą pewnością stwierdzić, że zniknięcie dwubiegunowej równowagi strategicznej stanowiło tylko preludium do powstania innego rodzaju niepokojów i nieładu.

Usunięciu zimnowojennych napięć towarzyszyło powstanie nowego rodzaju obaw w dziedzinie bezpieczeństwa, które związane są z odrodzeniem etnicznych i narodowych dążeń, często przyjmujących formy przemocy. Niektóre grupy etniczne skłonne były realizować swoje postulaty samookreślenia w ramach istniejących państw. Wiele innych grup dało wyrazie do zrozumienia, że nie zadowolili ich nic oprócz nadania im niezależnego bytu państwowego, co musiało wiązać się z podziałem istniejących państw. Rosnąca dostępność broni o każdym poziomie nowoczesności wyznaczyła nowy horyzont tych niepokojów. Na przykład, niszczące dla sił radzieckich w Afganistanie skutki użycia przenośnych przeciwlotniczych rakiet „Stinger” uwidoczniły problemy, jakie mają nawet bardzo duże państwa w pokonaniu małych, niepaństwowych (partyzanckich) sił działających w trudnym i odalonym terenie.

Pomimo tego, że obecnie nie istnieje zagrożenie bezpieczeństwa globalnego porównywalnego z tym, które poprzednio towarzyszyło perspektywie wojny jądrowej, to szeroki zakres problemów bezpieczeństwa stał się aż nadto widoczny w trakcie transformacji postzimnowojennej. Wiele z tych problemów, zróżnicowanych w swej naturze, dotyczących różnych części świata i często napędzanych przez całkowicie lokalne animozje, ma niewielkie znaczenie poza ich bezpośrednim sąsiedztwem. Jednak wiele z nich, zwłaszcza gdy wywołują one lub towarzyszą im inne problemy, takie jak głód, masowe przypadki naruszania praw człowieka i wielkie fale uchodźców – jest po prostu zbyt poważnych, aby społeczność międzynarodowa mogła je lekceważyć. Jakiegokolwiek znaczące więc działanie musi zakładać postawę kooperatywną, zgodnie z którą państwa zajmowałyby się wspólnie problemami bezpieczeństwa, a przynajmniej tymi z nich, którymi można się zająć w sposób kompleksowy (całościowy).

Jednym z najbardziej skutecznych sposobów rozwiązywania konfliktów i sporów, zagrażających międzynarodowemu bezpieczeństwu jest użycie sił wojskowych w ramach operacji wsparcia pokoju (PSO)¹. Dlatego też są one najczęstszym i najbardziej widocznym przejawem wysiłków ONZ w dziedzinie bezpieczeństwa kooperatywnego. Najczęściej realizatorem rezolucji podjętych przez ONZ jest Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO). W związku z tym, że Polska już niebawem stanie się jej członkiem, problematyce działań na rzecz utrzymania i wymuszania oraz przywracania pokoju (misji pokojowych)² należy poświęcić znacznie więcej uwagi, niż czyniono to dotychczas. Dotyczy to przede wszystkim sił powietrznych, które jak do tej pory nie brały udziału w tego typu operacjach.

Niniejsze opracowanie oparte zostało na dokumencie Bi – MNC DIRECTIVE FOR PEACE SUPPORT OPERATIONS³. Dokumenty Bi – MNC mają niemalże ogólnonатовski zasięg, ponieważ podpisane są przez dwóch dowódców teatrów i obowiązują w rejonie odpowiedzialności SACEUR i SACLANT. Podstawowe informacje, zaczerpnięte z tego dokumentu zostały uzupełnione lub rozszerzone informacjami z innych źródeł, dotyczących zasad i sposobów przygotowania i przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju.

¹ W bardzo wielu polskich publikacjach stosowana jest również nazwa „operacje pokojowe”.

² Pojęcie „misje pokojowe” występuje bardzo często w dokumentach i materiałach opracowywanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych.

³ W NATO oprócz ogólnych dokumentów obowiązujących wszystkich istnieje szereg dokumentów o znaczeniu lokalnym. Są to np. dokumenty wydane przez regionalne lub subregionalne dowództwa odnoszące się do podległych tym dowództwom sił. Niektóre z tych dokumentów są jednak ważne bo zawierają ustalenia, których nie znajduje się w ogólnych dokumentach NATO. Dla zachowania interoperacyjności dowódcy regionalni lub subregionalni dokonują uzgodnień i wydają wspólne dokumenty odnoszące się do np. dwóch regionów.

1. INFORMACJE OGÓLNE

Wydawało się, że problem międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju zostanie jednoznacznie rozwiązany z chwilą zakończenia długoletniej konfrontacji pomiędzy Wschodem a Zachodem. Tak się jednak nie stało. A o tym, jak trudno jest przewidzieć rozwój stosunków międzynarodowych, niech świadczy opinia jaką głosił znany amerykański politolog Francis Fukuyama, iż „*po upadku komunizmu narody będą żyły w pokoju, harmonii i szczęściu*”. Prognoza ta w zupełności jednak nie sprawdziła się. Tak wielkiego wybuchu nacjonalizmów i tak dramatycznych konfliktów etnicznych do tej pory jeszcze nigdy nie zaobserwowano. Jeśli do tego dodamy niekontrolowane rozprzestrzenianie się broni jądrowej, to mamy pełny pogląd na zagrożenie bezpieczeństwa u schyłku XX wieku.

W chwili obecnej ciągle występujące spory wewnętrzne (wewnątrz państw) powodują, że nowe otoczenie jest w większym stopniu charakteryzowane przez różne formy konfliktów wewnętrznych. W dodatku humanitarny aspekt, tych konfliktów stwarza potencjalne możliwości do ich eskalacji, przedstawiając tym samym poważne zagrożenie dla stabilności danego regionu⁴

Traktat Północnoatlantycki, jako Sojusz niepodległych państw zainteresowanych utrzymaniem pokoju i obroną swojej niepodległości rozpatruje prawdopodobieństwo wystąpienia różnych rodzajów konfliktów, a także udziału w nim Sojuszu. Konflikt jako taki jest stanem pośrednim między pokojem i wojną. W tym przypadku określa się go mianem „konflikt inny niż wojna”. Konflikt taki istnieje wtedy, gdy dwie lub więcej stron dąży do celów, które strony te postrzegają jako sprzeczne i uciekają się do przemocy lub groźby użycia przemocy. Wówczas może wystąpić: terroryzm, konflikt etniczny lub separatystyczny, kwestionowanie granic lub rewanżyzm (tabela 1). Minimalną reakcją wojskową na „konflikt inny niż wojna” może być aktywne, lecz z zasady nieagresywne zaangażowanie potencjału wojskowego nie zainteresowanych stron (nie będących stronami konfliktu, lub sporu), a więc prowadzenie działań w ramach tzw. operacji innej niż wojna.

⁴ Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations, SHAPE, Bruksela, 1995, s. 4.

Tabela 1

**MODEL IDEOGRAFICZNY SYTUACJI KONFLIKTOWYCH
WEDŁUG POGLĄDÓW NATO**

STANY	POKÓJ	KONFLIKT INNY NIŻ WOJNA	WOJNA	
			KONFLIKT LOKALNY	WOJNA POWSZECHNA
Reakcja	Wojskowa działalność na rzecz pokoju	Operacje inne niż wojna	Walka zbrojna	

W takich okolicznościach działalność dyplomatyczna, a także i wojskowa będą ukierunkowane na zapobieganie i rozwiązywanie konfliktu poprzez negocjacje. W wypadku większego konfliktu, lub niepowodzenia negocjacji niezainteresowane strony muszą być przygotowane do zastosowania środków wojskowych w celu jego rozwiązania. Najczęściej podejmowane są działania wojskowe, mające na celu utrzymanie bądź przywrócenie pokoju oraz prowadzenie akcji humanitarnych, które zgodnie z terminologią stosowaną w NATO określono mianem operacji wsparcia pokoju (Peace Support Operations - PSO).

Operacje wsparcia pokoju, jako takie nie zostały dotychczas jednoznacznie zdefiniowane. Zgodnie z dyrektywą określającą doktrynę NATO w operacjach wsparcia pokoju przyjęto, że są one terminem stosowanym do opisywania tych wojskowych operacji, w których wielonarodowe siły mogą być użyte pod patronatem Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie lub Unii Zachodnioeuropejskiej w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju.

Współczesne operacje wsparcia pokoju obejmują całe spektrum działań o charakterze politycznym, militarnym, paramilitarnym i cywilnym, organizowanych przez różne organizacje i agendy. Dlatego też łatwiej jest zdefiniować ich poszczególne rodzaje (typy) niż sformułować zwięzłą, jednoznaczną definicję ogólną. Brak takiej definicji powoduje pewien chaos pojęciowy, ponieważ utożsamiane są one najczęściej z operacjami utrzymania pokoju prowadzonymi przez ONZ.

W listopadzie 1992 roku Rada Północnoatlantycka (North Atlantic Council – NAC)⁵ uzgodniła nową koncepcję strategiczną, uwzględniającą zmieniającą się sytuację i nowe sposobności w zakresie reagowania na zagrożenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa⁶. Koncepcja strategiczna NATO nakreśliła szerokie ramy bezpieczeństwa oparte na dialogu, współpracy i utrzymaniu wspólnego potencjału obronnego. Połączyła ona polityczne i wojskowe elementy polityki bezpieczeństwa państw członkowskich NATO w spójną całość, otwierając możliwości współpracy z nowymi partnerami w Europie Środkowej i Wschodniej, jako integralną część Sojuszu.

W nowej sytuacji politycznej i strategicznej w Europie powodzenie polityki Sojuszu na rzecz zachowania pokoju i zapobiegania wojnie zależy bardziej niż kiedykolwiek od sprawności dyplomacji prewencyjnej i od skutecznego opanowania kryzysów wpływających na bezpieczeństwo jego członków. Zapobieganie konfliktom i opanowywanie kryzysów stanowi istotny element bezpieczeństwa Sojuszu i jest nierozdzielnie związane z bezpieczeństwem wszystkich innych członków europejskich.

1.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych

Od 1989 roku, po zakończeniu „zimnej wojny” Organizacja Narodów Zjednoczonych doświadczyła kilku znaczących zmian w zakresie podnoszenia skuteczności operacji utrzymania pokoju. Przechodzenie w przeważającej mierze od misji obserwacyjnych, wykonywanych przez nieuzbrojone lub lekko uzbrojone oddziały do działań wymagających większego zaangażowania spowodowało wzrost roli ONZ w promowaniu pokoju i stabilności. Doświadczenia poprzednich kilku lat dały w rezultacie pewien przegląd metod i możliwości w tym zakresie. Ponadto ONZ uznała, że w wielu złożonych operacjach może zachodzić potrzeba szukania pomocy ze strony organizacji regionalnych lub innych organów władzy posiadających stosowne w tym zakresie możliwości.

Oczekiwania wobec Organizacji Narodów Zjednoczonych są obecnie znacznie większe niż kiedykolwiek wcześniej. Aktualnie, w stosunku do okresu „zimnej wojny” prowadzonych jest o wiele więcej międzynarodowych operacji pokojowych i są one bardziej złożone niż we wspomnianym okresie. Rola ONZ w dziedzinie bezpieczeństwa zbiorowego przeszła ewolucję od operacji ograniczonego nadzorowania („tradycyjnych operacji poko-

⁵ Podstawowe informacje dotyczące Rady Północnoatlantyckiej zawiera załącznik 2.

⁶ *Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SHAPE, Bruksela, 1995, s. 4.

jowych") do bardziej wielowymiarowych operacji pokojowych, łącznie z wymuszeniem pokoju w ramach wsparcia celów humanitarnych. W coraz większym stopniu ONZ korzysta z pomocy organizacji regionalnych. Rozdział VIII Karty Narodów Zjednoczonych traktuje o tym, jakie miejsce w kooperatywnym systemie bezpieczeństwa zajmują układy i organy regionalne. Organizacje te są upoważnione do zajmowania się sprawami dotyczącymi utrzymania międzynarodowego pokoju, mającego charakter regionalny. W Agendzie dla pokoju Sekretarz Generalny stwierdza, że w Karcie świadomie pozostawiono otwartą interpretację tego, co stanowi układ lub organizację regionalną w rozumieniu Rozdziału VII (punkt 61). Organizacjami takimi mogą być: organizacje utworzone na mocy traktatów, organizacje wzajemnego bezpieczeństwa i obrony, organizacje na rzecz regionalnego rozwoju bądź współpracy w wybranej dziedzinie lub w określonym celu, grupy powołane do zajęcia się sprawą będącą w danym czasie przedmiotem zaniepokojenia⁷.

1.2. NATO

W 1992 roku NATO ogłosiło swoją gotowość do zabezpieczenia operacji wsparcia pokoju podjętych i finansowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych i Konferencję Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (obecnie Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie). W styczniu 1994 roku na Szczycie Szefów Państw gotowość ta została potwierdzona, razem z chęcią zwiększenia operacyjnych możliwości ONZ, OBWE i Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE). W 1994 roku Deklaracja ta wylansowała program Partnerstwa dla Pokoju, który obejmuje między innymi wzajemne uczestnictwo w operacjach utrzymania pokoju, operacjach humanitarnych, akcjach poszukiwawczo – ratowniczych i innych operacjach jakie mogą być ustanowione (uzgodnione).

Sojusz wnosi ciągły wkład w rozwój operacyjny i instytucjonalny potencjału, przede wszystkim ONZ i OBWE w celu zapobiegania konfliktom oraz pokojowego rozwiązywania kryzysów i sporów. Władze NATO podkreślają, że organizacja ta uczyni wszystko, co jest w jej mocy, dla umocnienia KBWE⁸. Jako porozumienie regionalne w rozumieniu rozdziału VIII Karty Narodów Zjednoczonych, OBWE powinna odgrywać kluczową rolę w zapo-

⁷ Gareth Evans, *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następnę*, Polski Instytut Spraw Zagranicznych, Warszawa 1994.

⁸ Do 1994 roku używano nazwy Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a następnie przyjęto nazwę Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie – OBWE. Dla tego w dalszej części pracy stosowana jest nazwa OBWE.

bieganiu konfliktom i reagowaniu w sytuacjach kryzysowych, w swoim regionie. Zgodnie z artykułem 52 Karty Narodów Zjednoczonych państwa członkowskie OBWE powinny podejmować wszelkie kroki dla osiągnięcia pokojowego rozwiązywania lokalnych sporów za pośrednictwem KBWE przed przekazaniem ich do Rady Bezpieczeństwa ONZ. Na konferencji w Budapeszcie w 1994 roku Sekretarz Generalny NATO podkreślił, że organizacja ta gotowa jest udostępnić swoje zasoby i doświadczenia do dyspozycji OBWE w celu wsparcia jej zadań w dziedzinie misji pokojowych i reagowania w sytuacjach kryzysowych, tak jak uczyniła to w odniesieniu do ONZ. Doświadczenia wyniesione z byłej Jugosławii zostaną wzięte pod uwagę w planowaniu przyszłych operacji pokojowych. Nowe płaszczyzny współpracy za pośrednictwem Północnoatlantyckiej Rady Współpracy i „Partnerstwa dla Pokoju” powinny być rozpatrywane zarówno jako uzupełniające, jak i wspierające działalność OBWE. Wskazując, że Sojusz pozostaje gotowy do wsparcia operacji pokojowych i innych, mających mandat ONZ i OBWE, zwrócono uwagę, że skuteczność ich wymaga efektywnego oddziaływania i koordynacji na płaszczyźnie politycznej, strategicznej i taktycznej⁹.

1.2.1. Polityka Komitetu Wojskowego NATO

Komitet Wojskowy należy do centralnych międzynarodowych instytucji wojskowych i jest najwyższą wojskową instancją NATO. Odpowiada przed Radą Północnoatlantycką, Komitetem Planowania Obrony, a także Grupą Planowania Nuklearnego za wszystkie sprawy wojskowe w NATO. Umożliwia konsultacje i współpracę pomiędzy państwami członkowskimi w kwestiach militarnych wynikających z Traktatu oraz doradza w tych sprawach Sekretarzowi Generalnemu, Radzie Północnoatlantyckiej, Komitetowi Planowania Obrony i Grupie Planowania Nuklearnego. Składa się z szefów sztabów państw członkowskich, z wyjątkiem Francji, którą reprezentuje Misja Wojskowa. Komitet Wojskowy urzęduje na szczęblu szefów sztabów co najmniej dwa razy w roku, a w razie potrzeby częściej. Po to, by Komitet mógł w między czasie (między posiedzeniami) pracować i podejmować stosowne decyzje, każde państwo deleguje stałego przedstawiciela wojskowego ze swego sztabu, jako członka Stałego Komitetu Wojskowego. Komitet Wojskowy jako najwyższe wojskowe gremium NATO w okresie pokoju rozwiązuje zadania, które uzna za niezbędne dla zapewnienia wspólnej obrony terytorium państw członkowskich.

⁹ *NATO Vademecum*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1995, s. 73 i 74.

Wychodząc naprzeciw współczesnym wyzwaniom w zakresie zachowania międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju wyrażanym w postaci stosownych wymagań Komitet Wojskowy w 1993 roku wydał MC 327 „Wojskowe planowanie operacji wsparcia pokoju przez NATO”. Dokument ten spełnia następujące funkcje:

- wyjaśnia zależności pomiędzy głównym kierunkiem politycznym, a polityką wojskową;
- wyszczególnia (konkretyzuje) zakres odpowiedzialności dotyczących planowania i przygotowania;
- ukierunkowuje działalność w zakresie dalszego doktrynalnego rozwoju i planowania ogólnego.

1.2.2. Polityka Kwatery Głównej Połączonych Sił Zbrojnych w Europie

Kwaterna Główna Połączonych Sił Zbrojnych w Europie (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE) w styczniu 1993 roku wydała projekt doktryny, który w wersji poprawionej, w postaci dokumentu zatytułowanego „Doktryna NATO dla operacji wsparcia pokoju” opublikowano w lutym 1994 roku. W dokumencie tym, między innymi wyszczególniono i zdefiniowano wszystkie rodzaje operacji wsparcia pokoju (wszystkie definicje, z wyjątkiem „operacji humanitarnych” są zaczerpnięte z Raportu Północnoatlantyckiej Rady Współpracy i Grupy Ad Hoc do spraw współpracy w misjach pokojowych dla ministrów spraw zagranicznych). Definicje te zostały powtórzone w dokumencie MC 327. Terminy te przedstawiono w podrozdziale 1.3. Do czasu wydania wspomnianej publikacji kilka państw członkowskich NATO i ONZ stosowało różne terminy i definicje.

1.2.3. Państwa

Obecny wzrost dotyczący globalnych wymagań w zakresie operacji wsparcia pokoju spowodował, że większość z państw ponownie przeanalizowało swoją politykę i opublikowało stosowne doktryny. Doktryny te odzwierciedlają ich narodowe doświadczenia i praktykę w tym zakresie. Pomimo, że różnią się one (doktryny narodowe) w zakresie terminologii i koncepcji prowadzenia operacji pokojowych, to odzwierciedlają jednak spójność w jednakowym rozumieniu celów, działań na rzecz pokoju. Doktryna NATO

odzwierciedla również jedność wysiłku i jest kompatybilna z obecną polityką Sojuszu¹⁰.

Analiza doktryn narodowych państw wiodących w NATO - Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii jednoznacznie dowodzi znaczenia, jakie przywiązują one do wszelkich problemów związanych z operacjami wsparcia pokoju. Każdy taki dokument posiada rozdział dotyczący narodowych poglądów na temat ogólnych zasad, przygotowania i prowadzenia tego typu operacji. W większości przypadków doktryny te różnią się głównie w zakresie podstawowych pojęć stosowanych w obszarze rozwiązywania międzynarodowych sporów i konfliktów. Ponadto, bardzo często terminologia stosowana przez wojskowych różni się od pojęć stosowanych przez polityków.

1.3. Podstawowa terminologia

Rozważając możliwe reakcje na zagrożenie międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju, ze względów koncepcyjnych i praktycznych wskazane było podzielenie ich na odpowiednie grupy. Praktycznie każda instytucja prezentuje inne poglądy w tym zakresie. Duże znaczenie tego problemu, uzasadnia konieczność znajomości nie tylko terminów i definicji wypracowanych przez NATO, ale również ONZ, jako instytucji która najczęściej występuje do NATO z prośbą o interwencję w ramach operacji wsparcia pokoju.

Organizacja Narodów Zjednoczonych możliwe reakcje dzieli na cztery zasadnicze grupy:

Budowanie pokoju – odnosi się do wewnętrznych i międzynarodowych wysiłków mających na celu rozwój ekonomiczny, budowanie instytucji oraz ogólniej tworzenie lub odtwarzanie wewnątrz państw warunków niezbędnych do przekształcenia ich w państwa stabilne i trwałe.

Zachowanie pokoju – to działania, których celem jest rozwiązanie lub przynajmniej ograniczenie, poszczególnych sporów (oraz pewnych rodzajów potencjalnych zagrożeń) i niedopuszczenie, by przerodziły się w konflikt zbrojny.

Przywrócenie pokoju – to działania stosowane do rozwiązywania konfliktu, po tym, jak przerodził się on w działania zbrojne. Opierają się one na współpracy i zgodzie zaangażowanych stron.

¹⁰ *Directive NATO For Peace Support Operations*, SHAPE, Bruksela, 1995, s. 5.

Wymuszenie pokoju – jest to groźba użycia siły lub jej użycie w celach pokojowych w odpowiedzi na konflikty lub inne poważne kryzysy bezpieczeństwa.

Zgodnie z dyrektywą do użycia sił wojskowych w ramach operacji wsparcia pokoju w NATO wyróżnia się i definiuje następujące kategorie pojęć:

✓ **Zapobieganie konfliktom (conflict prevention)** - zawiera różne działania, w szczególności te, które są zgodne z Rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych, obejmujące od inicjatyw dyplomatycznych do prewencyjnego rozmieszczenia wojsk, zmierzających do zapobiegania nasilaniu się sporów i przeobrażaniu w konflikt zbrojny oraz jego ewentualnego rozprzestrzeniania się. Zapobieganie konfliktom może zawierać misje wyjaśniające, konsultacje, ostrzeganie, inspekcje i monitorowanie. Rozmieszczenie prewencyjne normalnie obejmuje cywilne i (lub) wojskowe siły użyte w celu oddalenia niebezpieczeństwa przerodzenia się sporu w konflikt zbrojny.

✓ **Tworzenie pokoju (Peacemaking)** - to działania dyplomatyczne zrealizowane po rozpoczęciu konfliktu w celu osiągnięcia (ustanowienia) porozumienia. Mogą one zawierać pośrednictwa, mediacje, pojednanie i takie działania jak izolacja dyplomatyczna i sankcje.

✓ **Utrzymanie pokoju (Peacekeeping)** - jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrz państwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia i utrzymania pokoju. Prowadzone jest zwykle zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych.

✓ **Wymuszanie pokoju (Peace Enforcement)** - działania zgodne z Rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie mogą być prowadzone w przypadku konfliktu międzypaństwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały działać instytucje państwowe.

✓ **Budowanie pokoju (Peace Building)** - to działania zmierzające po konflikcie do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia ponownego konfliktu.

Operacje humanitarne (Humanitarian Operations) - misje prowadzone w celu ulżenia ludzkiemu cierpieniu, szczególnie w okolicznościach,

gdy odpowiedzialne w tym rejonie władze nie są zdolne, lub może niechętnie (nieskłonne), aby zabezpieczyć odpowiednie zaopatrzenie i usługi dla ludności. Misje humanitarne mogą być wykonywane w ramach operacji wsparcia pokoju, lub jako niezależne operacje.

Ponieważ bardzo często w obszarze problematyki dotyczącej operacji wsparcia pokoju operuje się również takimi pojęciami jak: spór, konflikt zbrojny, konflikt lokalny, kryzys bezpieczeństwa, pokój, wojna powszechna, dlatego pojęcia te również zostały wyjaśnione w niniejszym podrozdziale.

Spór - jest to nieporozumienie między państwami (a w niektórych przypadkach także między stronami wewnątrz państw), które jest wystarczająco poważne, by mogło stać się potencjalnym zagrożeniem pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, lecz nie osiągnęło jeszcze stadium działań zbrojnych. Typowymi przedmiotami sporu mogą być: roszczenia terytorialne, dostęp do zasobów naturalnych, dostęp do szlaków komunikacyjnych i mórz, inne dostrzegane zagrożenia interesów ekonomicznych państw, poważne spory ideologiczne oraz traktowanie mniejszości narodowych.

Konflikty zbrojne – to działania zbrojne naruszające (bądź mogące naruszyć) międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo, jak na przykład inwazja, interwencja zbrojna, starcia graniczne i wtargnięcie na terytorium innego państwa. Do nich zalicza się także wojny domowe mające pewien wymiar zewnętrzny (najczęściej wyraża się to w poparciu ze strony zewnętrznego sojusznika lub niebezpieczeństwie efektu rozprzestrzenienia się konfliktu na państwa sąsiadujące w postaci napływu uchodźców).

Kryzys bezpieczeństwa - oznacza, że problem bezpośrednio lub potencjalnie zagraża międzynarodowemu pokojowi i bezpieczeństwu (na przykład z uwagi na rozprzestrzenianie się na kraje sąsiednie) lub, że jest on z innych względów postrzegany jako kwestia uzasadniająca reakcję społeczności międzynarodowej odnoszącą się do obszaru bezpieczeństwa (różniącą się na przykład od pomocy w przypadkach katastrof naturalnych). Brak jasnych, precyzyjnych i wzajemnie uzgodnionych definicji w tej materii stanowi odzwierciedlenie rzeczywistego stanu rzeczy.

Pokój (Peace) – jest to stan, który istnieje w stosunkach pomiędzy grupami, klasami lub państwami, gdy nie występuje bezpośrednie lub pośrednie użycie siły, czy choćby groźby jej użycia. Brak użycia siły może być obiektywnie stwierdzony, ale stwierdzenie groźby użycia siły jest sprawą bardzo subiektywną i może być różnie postrzegane.

Konflikt inny niż wojna – istnieje wtedy, gdy dwie lub więcej stron dąży do celów, które strony te postrzegają jako sprzeczne i uciekają się do sto-

sowania przemocy lub groźby użycia przemocy. Wówczas mogą wystąpić: terroryzm, konflikt etniczny lub separatystyczny, kwestionowanie granic lub rewanżyzm.

Wojna powszechna (War) – to stan, w którym normalna działalność cywilna jest zawieszona albo podporządkowana działalności wojskowej. Warunki takie istnieją prawdopodobnie tylko w okolicznościach, gdy zagrożone jest przetrwanie narodu. Podczas wojny powszechnej całe zasoby kraju są ukierunkowane na przetrwanie narodu, a zaangażowanie może osiągać maksimum.

Konflikt lokalny – jest formą wojny między państwami w ramach danego regionu geograficznego. Zawieszone jest działanie prawa międzynarodowego (prawdopodobnie także normalna działalność dyplomatyczna) między przeciwnymi stronami. Może jednak zaistnieć skoordynowane z określonymi instrumentami polityki państwowej bezpośrednie użycie siły wojskowej przez jedno z państw lub grupę państw przeciwko innemu państwu.

Tradycyjna operacja pokojowa – biorą w niej udział nie uzbrojone lub lekko uzbrojone kontyngenty, które obserwują, nadzorują i weryfikują przestrzeganie porozumień o zawieszeniu ognia, wycofaniu jednostek, utworzeniu stref buforowych.

Rozszerzona operacja pokojowa – jest to operacja „tradycyjna” uzupełniona takimi działaniami, jak obserwowanie lub organizacja wyborów, ochrona praw człowieka oraz pomoc lub wykonywanie funkcji administracji cywilnej w okresie przejściowym do niepodległości lub demokracji.

1.4. Nowe wyzwania operacji wsparcia pokoju

Operacje wsparcia pokoju przedstawiają sobą nowe wyzwania dla ich uczestników i to zarówno wojskowych, jak i cywilnych. Wojskowe działania prowadzone w ramach operacji wsparcia pokoju nie są objęte Artykułem 5 Paktu Północnoatlantyckiego, który mówi że: *„strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napaść przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się one na to, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, każda z nich, w wykonaniu prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego przez artykuł 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpie-*

czeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich środkach zastosowanych w jej wyniku zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa ONZ. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa ¹¹”.

Operacje pokojowe są przede wszystkim działaniami politycznymi. Daje się to wyraźnie odczuć, ponieważ wszelkie działania wojskowe oparte są na celach politycznych. Tym samym związki pomiędzy działaniami wojskowymi a politycznymi rezultatami są bardzo ściśle ze sobą związane. Dlatego też, tylko wspólna działalność wojskowych i polityków może doprowadzić do pozytywnego zakończenia konfliktu (sporu). Wojskowi przez pewien okres czasu mogą jedynie ułatwić polityczne porozumienie, lecz działania militarne nie zapewnią długoterminowego rozwiązania konfliktu. I odwrotnie, na pozór drugorzędny incydent zbrojny może mieć konsekwencje aż na szczeblu strategicznym (politycznym) doprowadzając do nieporozumień politycznych, na przykład zerwania negocjacji. Dlatego jest niezwykle ważne, aby na wszystkich szczeblach dowodzenia Sił Wsparcia Pokoju, wszyscy żołnierze zrozumieli strategiczny cel misji i znaczenie wynikające z jego osiągnięcia.

Strategiczny cel operacji wsparcia pokoju skierowany będzie na osiągnięcie stałego, bezpiecznego środowiska lub złagodzenie ludzkiego cierpienia. W takich sytuacjach środki wyasygnowane do osiągnięcia powodzenia misji nie będą związane z pokonaniem przeciwnika lub kontrolowaniem terenu, na którym rozgrywa się konflikt. Mimo, że wszystkie cele polityczne mogą być wyraźnie określone (przejrzyste) to zdefiniowanie specyficznych działań wojskowych, które mają zapewnić ich osiągnięcie może być bardzo trudne.

Specjalni przedstawiciele i dowódcy sił pokojowych nie powinni być stawiani w sytuacji, która zmusza ich do interpretowania nie określonych jasno mandatów, jak miało to miejsce we wcześniejszych operacjach pokojowych. Jednoznaczne sprecyzowanie mandatów przez Radę Bezpieczeństwa oraz opracowanie przez Sekretarza Generalnego dokładnych wytycznych dla dowódców operacji co do celów i zadań misji, stanowią wstępny warunek rozwiązania wielu problemów, z którymi obecnie mamy do czynienia. Chodzi tu przede wszystkim o sprecyzowanie jasnych zasad stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz użycia sił wojskowych (zbrojnych).

¹¹ NATO *Vademcum*, Bellona, Warszawa, 1995, s. 262.

Od sił wsparcia pokoju (Peace Support Forces - PSF) wymaga się profesjonalnego przygotowania, ponieważ siły te mogą mieć do czynienia zarówno z oddziałami nieregularnymi (partyzanckimi), elementami kryminalnymi jak i innymi, trudnymi do określenia frakcjami. Zagrożenia stwarzane przez te różnorodne grupy mogą zmieniać się w czasie dzięki wzmagającym się dążeniom do osiągnięcia pokojowego porozumienia. Określenie rodzaju, wyposażenia, wyszkolenia, dyscypliny i motywacji tych frakcji (odłamów) wymaga wyjątkowo szczegółowej analizy. Historia regionu, zrozumienie różnych problemów religijnych i kulturowych stwarza możliwości ujawnienia źródeł bieżących problemów. Jednakże, w typowym konflikcie wewnętrznym racjonalne uzasadnienie tych problemów może być dla strony zewnętrznej nielogiczne.

1.4.1. Utrzymanie pokoju przeciw wymuszaniu pokoju

Należy wyraźnie podkreślić, że **utrzymanie pokoju (peacekeeping)** i **wymuszanie pokoju (peace enforcement)** nie są kontinuum, w sytuacjach kiedy operacja pokojowa może łatwo przejść z jednego sposobu reagowania na zagrożenie bezpieczeństwa do drugiego. Wymuszanie pokoju jest zasadniczo różnym działaniem (reakcją) w stosunku do utrzymania pokoju i wymaga świadomej decyzji politycznej i jasno sprecyzowanego mandatu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Z reguły nie ma takiej możliwości, aby te same siły mogły przejść od działań realizowanych w ramach jednej operacji do działań wymuszania pokoju, o ile wcześniej nie przewidziano takiej możliwości. Podstawowe różnice pomiędzy siłami utrzymania, a siłami wymuszenia pokoju występują w zakresie wymagań dotyczących szkolenia, organizacji, wyposażenia oraz odpowiednich stanowisk etatowych.

Wbrew fundamentalnym różnicom zachodzącym pomiędzy utrzymaniem, a wymuszaniem pokoju bieżące doświadczenia wskazują, że środki wymuszania pokoju mogą być stosowane jako część misji utrzymania pokoju. Możliwość prowadzenia takich działań zapewnia stosowny mandat, uchwalony poprzez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Na przykład, istnieje możliwość użycia ograniczonych sił przeciwko każdej stronie konfliktu bez pogwałcenia mandatu, przy jednoczesnym zachowaniu całkowitej bezstronności sił pokojowych.

Terminy „**utrzymanie pokoju**” i „**wymuszanie pokoju**” nie występują w Karcie Narodów Zjednoczonych. Dotychczas powszechnie było wiadomo, że działania w ramach utrzymania pokoju mogły być realizowane zgodnie z

postanowieniami Rozdziału VI, a wymuszanie pokoju Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. O ile jest to prawdą w odniesieniu do operacji wymuszania pokoju, to działania w ramach utrzymania pokoju mogą być realizowane zgodnie z postanowieniami Rozdziału VI i VII. W związku z tym doktryna operacji wsparcia pokoju musi być wystarczająco elastyczna, aby była możliwa do zastosowania we wspomnianych sytuacjach. We wszystkich działaniach wojskowych, dowódcy i oficerowie zajmujący się planowaniem muszą szczegółowo rozważyć następujące problemy:

- cele polityczne;
- w jaki sposób działaniami wojskowymi umożliwić ich osiągnięcie;
- jakie będą możliwe rezultaty działań;
- jak uzyskać odpowiedzi na te pytania¹².

W ostatnich latach operacje utrzymania pokoju przybrały znacznie szerszy, bardziej aktywny i wielofunkcyjny charakter. Nastąpiło to w rezultacie uznania faktu, że tradycyjne formy utrzymania pokoju w przeszłości często nie wystarczyły do osiągnięcia trwałego rozwiązania pokojowego. Rozszerzone utrzymanie pokoju jest formułą dalej idącą niż tradycyjne utrzymanie pokoju przez wspomaganie stron w realizacji warunków porozumienia, które zostały osiągnięte w drugim etapie tworzenia pokoju. Pomaga stronom w doprowadzeniu do autentycznego i trwałego pokoju. Wykracza znacznie poza poprzednie mandaty, które czasami dawały niezbyt szczęśliwy wynik w postaci utrzymania „gorącego” sporu wzdłuż zawieszenia ognia. Zakres funkcji realizowanych w tego typu operacjach został praktycznie podsumowany w raporcie Komisji Spraw Zagranicznych brytyjskiej izby gmin:

- **„wojskowe:** monitorowanie zawieszenia broni, kwatery wojskowych i demobilizacji wojsk, składów i niszczenia broni, rozminowywanie, reforma i przeformowanie sił zbrojnych, ochrona granic, badanie skarg na obecność obcych wojsk, zapewnienie bezpieczeństwa wyborów i pomoc w odbudowie infrastruktury;

- **polityczne:** wizytowanie posterunków policyjnych, monitorowanie działalności policji, badanie przypadków naruszania praw człowieka przez rządowe siły policyjne, szkolenie nowych sił policyjnych, przeprowadzanie aresztowań podejrzanych przestępców i ochrona procesu wyborczego;

¹² *Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SHAPE, Bruksela, 1995, s. 8.

- **w zakresie praw człowieka:** monitorowanie przestrzegania praw człowieka, realizacja programów edukacyjnych w dziedzinie praw człowieka i badanie przypadków naruszania praw człowieka;
- **informacyjne:** wyjaśnienie rozwiązań pokojowego, przyczyn rozmieszczenia sił ONZ i perspektyw kraju;
- **wyborcze:** udział ONZ może ograniczać się do obserwowania i kontroli, może obejmować nadzorowanie wyborów, a nawet ich organizację i przeprowadzenie;
- **w zakresie odbudowy:** ONZ niejednokrotnie pomagała odbudować i zrekonstruować państwo, z pomocą zarówno krótko - jak i długoterminowych projektów rozwojowych;
- **repatriacyjne:** ONZ zorganizowała powrót i ponowne osiedlenie się setek tysięcy uchodźców;
- **administracyjne:** nadzorowanie lub kontrola administracji w państwach objętych operacją. Przejściowa Administracja ONZ w Kambodży (UNTAC) otrzymała na przykład mandat upoważniający do kontroli polityki zagranicznej, obrony narodowej, bezpieczeństwa publicznego, finansów i informacji w celu stworzenia, utrzymania i monitorowania neutralnego środowiska politycznego niezbędnego do przeprowadzenia wyborów (paragraf 35)¹³”.

1.4.2. Wspólna doktryna i procedury

Aby osiągnąć interoperacyjność Sojusz Północnoatlantycki rozwinął doktrynę i szeroki zakres wewnętrznych (w ramach tej organizacji) porozumień i uzgodnień standaryzacyjnych w zakresie procedur i wyposażenia, które mogą być zastosowane w operacjach wsparcia pokoju. Obecna doktryna i uzgodnienia w zakresie procedur dostarczają pewnych podstaw do osiągnięcia sukcesu (powodzenia) w przygotowywanych i prowadzonych międzynarodowych operacjach wojskowych. Okazało się że, kilka stanagów¹⁴, szczególnie tych dotyczących procedur operacyjnych i logistycznych jest na

¹³ Gareth Evans, *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*. Polski Instytut Spraw Zagranicznych, Warszawa 1994, s. 129 i 130.

¹⁴ STANAG – skrót używany w NATO, pochodzący z nazw uzgodnionych porozumień normalizacyjnych. Zapis porozumienia pomiędzy kilkoma lub wszystkimi państwami członkowskimi o zastosowaniu takiego samego lub podobnego sprzętu wojskowego, amunicji, zaopatrzenia i zapasów, a także procedur operacyjnych, logistycznych i administracyjnych. Przyjęcie przez państwa publikacji NATO wydanych przez Wojskową Agencję Standaryzacji może być zapisane jako Porozumienie o Standaryzacji.

tyle uniwersalnych, że można było dostosować je do operacji wsparcia pokoju. Ponadto mogły być zaadaptowane przez siły wojskowe państw, nie będących członkami NATO, które uczestniczyły lub były przewidziane do użycia w tego typu operacjach¹⁵.

Struktura dowodzenia NATO daje tej organizacji szczególną siłę. Od samego początku NATO posiada wielonarodowe, połączone siły zbrojne, we wszystkich rodzajach wojsk które, aby osiągnąć jedność celów używają jednej, wspólnej doktryny. W ciągu wielu lat planowania, szkolenia i ćwiczenia, dowództwa Sojuszu ustanowiły procedury postępowania w odniesieniu do wszystkich rodzajów operacji i kryzysów. Poza tym wypracowano wspólny pogląd, dotyczący pokonania wszelkich przeszkód związanych z językiem, kulturą i procedurami wojskowymi poszczególnych państw członkowskich. Doświadczenie to ma szczególne znaczenie w przypadku operacji wsparcia pokoju.

NATO może szybko i sprawnie zorganizować (ustanowić) Dowództwo Operacji Wsparcia Pokoju. Elementy z funkcjonujących już dowództw, takich jak Wyższe Dowództwo Podległe (Major Subordinate Command), czy Główne Dowództwo Podległe (Principal Subordinate Command) mogą być użyte jako dowództwa teatru lub taktyczne.

Państwa członkowskie NATO zaakceptowały rozwój koncepcji Połączonych Sił Wielonarodowych Do Zadań Specjalnych (Combined Joint Task Force – CJTF). Dowództwa tych sił mogłyby być aktywowane do wykonywania zadań związanych z operacją wsparcia pokoju, jak również do realizacji zadań związanych z zarządzaniem innymi kryzysami. Elementy tych dowództw (stanowisk dowodzenia) mogłyby wspierać, informować dowództwa ustanowione przez inne organizacje międzynarodowe¹⁶.

Wojska przeznaczone do zintegrowanej struktury NATO dzielą się na podporządkowane operacyjnemu dowództwu i kontroli wyższego dowódcy NATO, zgodnie z ustalonymi procedurami i w określonym czasie oraz na wyznaczone przez poszczególne państwa, które w razie potrzeby mogą podlegać operacyjnie i w zakresie kontroli wyższemu dowódcy NATO. Warunki podległości zostały precyzyjnie ustalone. Na przykład terminy „dowodzenie” i „kontrola” odnoszą się do zwierzchnictwa dowódców nad przydzielonymi im siłami. W kontekście oddziałów międzynarodowych terminy te nie zaw-

¹⁵ *Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SHAPE, Bruksela, 1995, s. 9.

¹⁶ *Bi – MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SHAPE, December 1995, NATO, s.10

sze oznaczają takie same uprawnienia, jakie mają dowódcy jednostek narodowych. Przeznaczając siły zbrojne do udziału w operacji wsparcia pokoju państwa biorące udział w tych działaniach upoważniają Sojusz do przejścia nad nimi dowództwa i kontroli.

Logiczna infrastruktura dowodzenia i kontroli jest decydującym czynnikiem do przygotowania obsady etatowej, a następnie efektywnego prowadzenia każdej operacji. Środki dowodzenia i kontroli NATO znajdujące się w rejonie zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju mogły już niejednokrotnie udowodnić, że są niezwykle ważnym elementem każdej operacji wsparcia pokoju. Środki te byłyby również udostępniane do wsparcia sił państw nie będących członkami NATO, a uczestniczących w operacji prowadzonej pod dowództwem NATO.

Stały Zespół Sił Morskich (Standing Naval Force) i Powietrzne Siły Wczesnego Ostrzegania NATO (NATO Airborne Early Warning - NAEW) są przykładami tych elementów, nad którymi Wyżsi Dowódcy NATO (Major NATO Commanders – MNCs)¹⁷ posiadają uprawnienia w zakresie dowodzenia operacyjnego już w okresie pokoju. Siły te są w szczególności przystosowane do szybkiego spełnienia wymogów operacyjnych w odniesieniu do operacji wsparcia pokoju. Ponadto wszystkie siły Sojuszu, szczególnie Siły Reagowania (Reaction Forces) zachowują wysoki stopień gotowości bojowej. Siły lądowe, powietrzne i morskie, pozostające w dyspozycji poszczególnych państw również posiadają możliwość szybkiego użycia w operacji wsparcia pokoju.

1.5. Warunki zaangażowania Sojuszu w operacjach wsparcia pokoju

Przed podjęciem decyzji dotyczącej zaangażowania w specyficzną operację, jaką bez wątpienia jest operacja wsparcia pokoju, Sojusz musi szczegółowo rozważyć cele operacji, co można osiągnąć dzięki uczestnictwu NATO, prawdopodobieństwo osiągnięcia sukcesu i prawdopodobne ryzyko (zagrożenia). Przed zaaprobowaniem decyzji o udziale Sojuszu w operacji wsparcia pokoju, Rada Północnoatlantycka (NAC) szczególnie będzie przestrzegała warunków nakreślonych poniżej. Dzięki temu może przygotować ogólny, możliwy do zaakceptowania plan przeprowadzenia operacji wsparcia

¹⁷ Do grupy Wyższych Dowódców NATO zaliczani są: Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO na Atlantyku, Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie.

pokoju. Jednakże jest rzeczą zrozumiałą, że dla działań w ramach wymuszania pokoju (peace enforcement) kilka z tych warunków może nie występować.

1.5.1. Polityczna kontrola i kierownictwo

Pełna, polityczna kontrola operacji wsparcia pokoju będzie znajdowała się w gestii pojedynczych, międzynarodowych organizacji takich jak: Organizacja Narodów Zjednoczonych czy Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE). Wysoki organ organizacji odpowiedzialnych za operację wyznacza Szefa Misji (Head of Mission) i zapewnia precyzyjnie (jasno) napisany mandat, uwzględniający specyfikę misji, jej cele, uprawnienia (władzę), oczekiwany czas trwania. Następnie Szef Misji, Dowódca Wojskowy lub cywilny Specjalny Przedstawiciel występują we wszystkich kwestiach związanych z operacją wsparcia pokoju w imieniu organizacji odpowiedzialnych za misję. Najczęściej organizacje odpowiedzialne za pokój i międzynarodowe bezpieczeństwo zwracają się z prośbą do kierowania (prowadzenia) misji przez organizacje regionalne i (lub) NATO¹⁸.

Trzeba jednoznacznie podkreślić, że jasne i zarazem możliwe do osiągnięcia cele mają zasadniczy wpływ na powodzenie operacji. Dzięki tak sprecyzowanym celom unika się nierealistycznych lub nieuzasadnionych oczekiwań co do roli np. ONZ, jako organizatora operacji pokojowych. W praktyce nieporozumienia na szczęblu Rady Bezpieczeństwa prowadzą do nie sprecyzowania lub dwuznaczności w odniesieniu do celu rozmieszczenia sił wsparcia pokoju. Jeśli nie ma porozumienia między podejmującymi decyzję co do celów, zobowiązania w sprawie np. utrzymania pokoju nie powinny być w ogóle podejmowane. Bardzo często można spotkać się z opinią, że precyzyjny język nie jest przyjacielem dyplomatycznego kompromisu. Jednakże tak jak w przypadku każdej innej operacji wojskowej, dowódcy wojsk potrzebują jasno określonych celów, dających się przełożyć na precyzyjne i możliwe do wykonania mandaty.

¹⁸ Bi – *MNC Directive for NATO Doctrine for Peace Support Operations*, SHAPE, December 1995, NATO, s.10.

1.5.2. Prośba i zgoda ze strony goszczących państw

Operacje wsparcia pokoju z reguły prowadzone są za zgodą, bądź na prośbę uznawanego (prawowitego) rządu, chyba że problem ten został w inny sposób sprecyzowany w mandatach stosownych, międzynarodowych organizacji. Legalny (prawny) status wojskowych sił wsparcia pokoju, działających na terytorium państw występujących w roli gospodarza postrzegany jest jako narzędzie (środek) Stanu Sił Porozumienia, wynegocjowanych pomiędzy goszczącymi krajami (stronami konfliktu) a organizacjami odpowiedzialnymi za misję. Siły NATO zaangażowane w operację wsparcia pokoju mogłyby być włączone w takie porozumienie. Inne, główne partie (ugrupowania) zaangażowane w konflikt muszą również wyrazić zgodę na ustanowienie i przeprowadzenie tej operacji. Zgoda ta jest konieczna dla poszanowania bezstronności i międzynarodowej tożsamości oraz wynikającymi z tego przywilejami i immunitetami dla sił wsparcia pokoju. Każda z głównych stron konfliktu (partii) może być zaangażowana w konsultacje i wybór narodowych kontyngentów, jak również specjalnych przedstawicieli Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, dowódcy wojskowego i innych wyższych oficerów.

Lokalne poparcie dla sił wsparcia pokoju ma decydujące znaczenie, szczególnie dla rozwiązywania problemów bezpieczeństwa wewnątrz danego kraju. Poparcie i współdziałanie mogą być zróżnicowane, przede wszystkim w przypadku konfliktów wewnętrznych z udziałem wielu stron. W takich sytuacjach poparcie większości ludności i przywódców jest najbardziej pożądanym celem, jaki można osiągnąć. Poważne poparcie na szczeblu lokalnym musi być jednak niezbędnym warunkiem rozmieszczenia sił wsparcia pokoju, szczególnie w zakresie prowadzenia operacji utrzymania pokoju. Jeśli wszystkie strony mają przestrzegać porozumienia, na bazie którego nastąpiło rozmieszczenie sił pokojowych muszą być przekonane, że takie porozumienie służy ich interesom. ONZ ma duże doświadczenie jeśli chodzi o porozumienia międzynarodowe, natomiast znacznie mniejsze w odniesieniu do konfliktów o niewielkim wymiarze międzynarodowym. Znaczącym przykładem w tym zakresie jest przypadek Somalii.

1.5.3. Dobrowolny udział państw członkowskich

W NATO, wszyscy członkowie muszą wyrazić zgodę na uczestnictwo Sojuszu w operacji wsparcia pokoju. Nie wszystkie jednak państwa muszą wyasygnować siły, które bezpośrednio uczestniczyły będą w operacji. Chęć

uczestnictwa w tego typu operacjach państwa wyrażają dobrowolnie. Fakt nie uczestniczenia w operacji kilku państw członkowskich nie powinien przeszkodzić lub uniemożliwić prowadzenia operacji wsparcia pokoju tak długo jak długo jest zgoda na reakcję NATO.

Wybór personelu (zawodowy, poborowy, ochotniczy) i jednostek, które będą użyte pozostaje wyłącznie w gestii państw wnoszących wkład do operacji. Jednakże, wśród państw zgłaszających gotowość do wzięcia udziału w operacji wsparcia pokoju bezwzględnie przestrzegana jest zasada, że zasoby (środki materiałowe) powinny być przygotowane bezzwłocznie. Każde polityczne i wojskowe ograniczenia w odniesieniu do uczestników tworzących siły wsparcia pokoju powinny być stwierdzone odpowiednio wcześniej, aby planiści mogli je przeanalizować i uwzględnić w planowaniu przyszłej operacji. Pozostawienie dowódcom wojskowym maksimum elastyczności (swobody) w okresie obowiązywania mandatu wymaga ograniczenia do minimum wszelkich politycznych ograniczeń (restrykcji). Niezbędne jest również to, aby siły wojskowe spełniały konieczne (wymagane) standardy w zakresie szkolenia i wykonywania zadań objętych mandatem. Równocześnie wniesione wkłady w zakresie niezbędnych do wykonywania operacji zasobów nie powinny być wycofywane lub przemieszczane bez odpowiedniej informacji przekazanej dowódcy NATO.

1.5.4. Wsparcie politycznego porozumienia

Przed ustanowieniem operacji wsparcia pokoju powinno wystąpić pełne zrozumienie ze strony partii będących stronami konfliktu, że oczekuje się od nich pełnego uczestnictwa w procesie tworzenia (peace making) i budowania pokoju (peace building). Celem tego uczestnictwa powinno być wynegocjowanie trwałego rozwiązania konfliktu. Polityczne i wojskowe cele NATO powinny być zgodne z tymi celami i odczuwalne w dokumencie końcowym. Mandat określający misję powinien być przeglądany okresowo przez odpowiedzialne za bezpieczeństwo organizacje międzynarodowe w celu określenia czy postęp został osiągnięty, jak operacja może być dostosowywana do zmieniającej się sytuacji lub czy misja nie powinna być już zakończona.

Rada Północnoatlantycka (NAC) powinna informować ustanowione mandatem władze o wspólnym (kolektywnym) poglądzie na kontynuację operacji wsparcia pokoju, zawierającej udział Sojuszu.

2. ZASADY OPERACJI WSPARCIA POKOJU

Operacje wsparcia pokoju prowadzone są w innym środowisku (otoczeniu) w porównaniu do bardziej tradycyjnych operacji wojskowych. Operacje te obejmują działania i cele różne od tych, które charakteryzują tradycyjne konflikty zbrojne. Dlatego też są ukierunkowywane przez różne zasady. Pomimo tego, tradycyjne zasady walki (działań zbrojnych) i technik prowadzenia walki pozostają odpowiednie (stosowne) w odniesieniu do operacji wsparcia pokoju, szczególnie dla operacji wymuszenia pokoju.

Tym samym sposobem, zasady operacji wsparcia pokoju opisane poniżej nie mogą być jednakowo stosowane w każdej sytuacji, chociaż wszystkie powinny być przedmiotem szczegółowej analizy. Rozsądek osób i instytucji odpowiedzialnych za planowanie i wykonanie tych misji będą określać wagę i znaczenie oraz zastosowanie każdej z nich. Opisane poniżej zasady powinny stanowić podstawy planowania i przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju realizowanej przez NATO:

- (1) Jedność dowodzenia (Unity of Command)
- (2) Bezstronność (Impartiality)
- (3) Wiarygodność (Credibility)
- (4) Ograniczenie użycia siły (Limits on the Use of Force)
- (5) Wzajemne poszanowanie (Mutual Respect)
- (6) Jasność operacji (Transparency of Operation)
- (7) Cywilno – wojskowa Koordynacja (Civil – military Coordination)
- (8) Swoboda przemieszczania (Freedom of Movement)
- (9) Elastyczność (Flexibility).

2.1. Jedność dowodzenia

Jedność dowodzenia (Unity of Command) dotycząca wszystkich jednostek wojskowych jest zasadą nie podlegającą dyskusji i nigdy nie jest przedmiotem kompromisu. Jednakże kompleksowość kilku podobnych operacji wsparcia pokoju oraz potrzeba kontynuowania polityczno – wojskowych działań w ramach operacji wsparcia pokoju z wieloma międzynarodowymi organizacjami, organizacjami pozarządowymi, i prywatnymi organizacjami ochotniczymi powoduje, że NATO może zobowiązać się do dowodzenia operacją. Ustanowienie i sprawowanie jednoosobowego dowodzenia nad wszystkimi agencjami jest prawdopodobnie najbardziej trudnym wyzwaniem dla dowódcy. Brak jednolitego dowodzenia nad wszystkimi agencjami w

w obszarze teatru, w rezultacie może doprowadzić do potencjalnego ryzyka niepowodzenia misji lub strat w stanie osobowym.

Związki pomiędzy Organizacją Narodów Zjednoczonych, a NATO będą określane przez Radę Północnoatlantycką (NAC). Na teatrze działań, dowódca sił wojskowych (Force Commander - FC) lub Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, jeśli jest ustanowiony, będzie odpowiedzialny za wszystkie aspekty prowadzenia działań w obszarze operacji jako Szef Misji (Head of Mission). W związku z tym powinien mieć podane uprawnienia także w stosunku do cywilnych komponentów misji. Jeśli nie można osiągnąć jedności dowodzenia nad wszystkimi elementami w obszarze teatru działań, a następnie jedności wysiłku, to musi być przynajmniej osiągnięte porozumienie z wymienionymi wcześniej organizacjami cywilnymi (niewojskowymi).

2.2. Bezstronność

Bezstronność (Impartiality) odzwierciedlana jest poprzez nie uprzedzanie się i odpowiednie traktowanie, z poszanowaniem mandatu wszystkich stron konfliktu (partii). Siły wsparcia pokoju (PSF) powinny traktować sprawiedliwie i na równym poziomie wszystkie zaangażowane strony (partie). Jest to niezbędne dla zachowania wiary i zaufania. Jeżeli siły wsparcia pokoju podejrzewane są, nawet niesprawiedliwie o faworyzowanie jednej ze stron, to zaufanie do nich będzie zachwiane przez co zdolność do wykonywania misji będzie osłabiona.

Przejście linii rozgraniczającej bezstronność i stronniczość powinno nastąpić tylko w wyniku świadomej politycznej decyzji podjętej przez określone mandatem, odpowiedzialne instytucje (władze). Siły wojskowe (zbrojne) mogą być użyte bez zachowania bezstronności, jedynie w samoobronie i w obronie mandatu. Jednakże w celu zapewnienia wizerunku bezstronności sił wsparcia pokoju musi to być wyjątkowo rygorystycznie kontrolowane. Efektywna łączność i przejrzystość operacji są kluczem do zachowania bezstronności, która powinna zapewnić utrzymanie porozumienia (zgody) między stronami konfliktu (partiami).

Bezstronność jest zasadniczym wymogiem stawianym siłom wsparcia pokoju. Im sytuacja jest bardziej złożona, tym trudniej o zaufanie wszystkich stron. Strony konfliktu mogą próbować wykorzystać obecność ONZ do promocji własnych celów, szczególnie wtedy, kiedy nie ma jednoznaczności w kwestii procesu pojednania lub kiedy strony mają rozbieżne interesy co do

wyników tego procesu. Na przykład wybory, w których przeprowadzeniu pomagają siły wsparcia pokoju (siły pokojowe)¹⁹, wyłonią prawdopodobnie zwycięzców i pokonanych. Ostatnie doświadczenia wskazują, że ci, którzy weszli na drogę politycznego porozumienia, często przeceniają stopień udzielonego mu społecznego poparcia. Reakcja przegranej najczęściej sprowadza się do oskarżenia ONZ i ich sił pokojowych o faworyzowanie drugiej strony. Problemem jest nie tylko to, aby żołnierze sił wsparcia pokoju dążyli do zachowania bezstronności, ale także to, aby byli tak postrzegani.

2.3. Wiarygodność

Aby siły wsparcia pokoju (PSF) były efektywne, muszą być wiarygodne. Wiarygodność (Credibility) operacji jest odzwierciedleniem oceny przez strony konfliktu (partie) możliwości sił wojskowych do wykonania określonej misji. Osiągnięcie wiarygodności będzie również kształtowało zaufanie w czasie operacji. W trakcie prowadzenia operacji siły wsparcia pokoju nie powinny okazywać postawy, która sugerowałaby bezpośrednie zagrożenie dla każdej strony konfliktu (partii). Zaangażowane strony nie mogą wątpić w zdolności (możliwości) sił wsparcia pokoju, dotyczące wywiązania się z powierzonych im zadań.

Siły wsparcia pokoju muszą być użyte zgodnie z ogólnym zamiarem prowadzenia operacji opartej na mandacie. Sposób użycia sił wsparcia pokoju powinien zagwarantować powodzenie operacji, nawet w obliczu prób uzyskania lub odzyskania przewagi przez jedną ze stron konfliktu, bądź działania zmierzającego do załamania misji. Na takie incydenty siły wsparcia pokoju muszą zareagować z zachowaniem profesjonalnej postawy, szybkości, efektywności oraz bezstronności. Cały personel musi zgodnie i konsekwentnie reprezentować najwyższy poziom zdyscyplinowania, kontroli i profesjonalnego zachowania, zarówno na jak i po służbie.

2.4. Ograniczenie użycia siły (Limits of Use Force)

Użycie siły jest jednym z najważniejszych czynników, z którymi ma do czynienia dowódca podczas prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Dotyczy to każdego aspektu misji i wymaga szczegółowej analizy w zakresie wywa-

¹⁹ Najczęściej terminu „siły pokojowe” używa Organizacja Narodów Zjednoczonych. NATO natomiast używa pojęcia „siły wsparcia pokoju”.

zenia problemów dotyczących bezpieczeństwa podległego mu personelu a osiągnięcia celów misji (operacji).

Operacje wsparcia pokoju oparte są na pokojowych metodach rozwiązywania konfliktów (sporów). Z reguły zakłada się, że negocjacje prowadzone przez polityków umożliwią osiągnięcie celów misji. Decyzję operacyjną o ilości i składzie jednostek wojskowych przeznaczonych do użycia siły podejmuje dowódca wojskowy, odpowiedzialny za całokształt działań w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju. W krytycznych sytuacjach decyzja o użyciu siły może mieć charakter taktyczny, a więc będzie podejmowana przez dowódcę na niższym szczeblu, na przykład dowódcy sektora. W takich sytuacjach dowódca podejmujący decyzję musi wyważyć wymagania związane z mandatem a prawdopodobnymi strategicznymi, operacyjnymi i taktycznymi następstwami. Jeśli nie ma innej możliwości i siły zbrojne zostaną użyte, to użycie ich powinno charakteryzować się dokładnością, terminowością oraz proporcjonalnością w stosunku do istniejącego zagrożenia. Równocześnie kiedy tylko to możliwe należy zdecydowanie unikać dokonywania niepotrzebnych zniszczeń (szkód) lub starać się minimalizować je w każdych nadarzających się sytuacjach. Niekonieczne lub irracjonalne użycie sił zbrojnych może odnieść przeciwny skutek i być źle postrzegane w zakresie bezstronności i zaufania tych organizacji, prowadząc czasami do zerwania porozumienia (zgody) w operacji utrzymania pokoju i wynikającego z tego fiaska misji. Poza tym, nieuzasadnione użycie siły może spowodować znaczny wzrost poziomu przemocy w obszarze misji.

Użycie sił wojskowych nie koniecznie oznacza, że operacja jest jedną z działań wchodzących w zakres wymuszania pokoju (peace enforcement) lub wojny konwencjonalnej (conventional war). Użycie siły jest jednoznacznie dozwolone w obronie własnej i formalnie zaakceptowane do wykonania mandatu. Jednakże uciekanie się do użycia siły powinno być ukierunkowane do rozwiązania trudnej sytuacji, a nie do jej eskalacji. Krótkotrwały sukces o charakterze taktycznym (na przykład przeprowadzenie konwoju przez blokadę drogową), czasami może zaszkodzić w realizacji strategicznych celów misji.

Alternatywą dla użycia siły są negocjacje. Negocjacje mogą być adekwatne do rozwiązywania problemów w określonej sytuacji. W związku z tym należy je zawsze uwzględniać i jeśli tylko to możliwe stosować w praktycznych działaniach. Szczegółowe reguły użycia środków walki (Rules of

Engagement - ROE)²⁰ będą zawsze stosowane po uwzględnieniu wszelkich okoliczności i warunków, które pozwolą na użycie siły i wybór uzbrojenia. Jednakże zasady użycia środków walki (ROE) nie muszą uwzględniać (obejmować) każdej sytuacji, gdyż nie pełnią funkcji usprawiedliwiających ich wymaganie.

Planowanie rozmieszczenia specyficznych dla operacji pokojowych środków walki, takich jak ciężkie uzbrojenie, transportery opancerzone oraz śmigłowce bojowe jest wyjątkowo trudne. Wymaga to szczegółowego wyważenia pomiędzy koniecznością zastosowania tych sił, a sygnałem wysyłanym do przeprowadzenia działań w ramach operacji wsparcia pokoju. Siły wsparcia pokoju wyposażone w ciężkie uzbrojenie mogą być postrzegane jako zagrożenie dla stron konfliktu, przez co podrywają zaufanie do nich, ale jednocześnie uświadamiają pełną bezstronność w stosunku do stron konfliktu.

Przeciwnie, gdy siły wsparcia pokoju są za lekko uzbrojone to również podważają ich zaufanie, a poza tym ograniczają własną elastyczność działania i narażają stan osobowy na niepotrzebne ryzyko. W konsekwencji może doprowadzić to do pełnego zakończenia misji, bez osiągnięcia założonych jej celów. Częściej jednak ciężkie uzbrojenie, będące na wyposażeniu sił wsparcia pokoju stanowi wartościowy środek zapobiegawczy przeciwko eskalacji konfliktu. W pewnych przypadkach siły wsparcia pokoju wyposażone w odpowiednie środki uzbrojenia mogą być rozmieszczone selektywnie na teatrze działań (w skali operacyjnej). Siły te będą użyte tylko wtedy, kiedy sytuacja (otoczenie operacyjne) będzie tego wymagała. W innych przypadkach analiza konfliktu, zawierająca ocenę osiągniętego stopnia porozumienia pomiędzy stronami konfliktu (partiami), może kreować ciężko uzbrojone siły jako priorytetowy czynnik konieczny do rozwiązania konfliktu. Siły wsparcia pokoju (PSF) powinny być skonfigurowane w taki sposób, aby posiadały możliwość wykonania każdego zadania, włącznie do konfrontacji zbrojnej odpowiedniej do zagrożenia.

2.5. Wzajemne poszanowanie

Nie ma wątpliwości co do tego, że wzajemne poszanowanie (Mutual Respect) powinno występować pomiędzy wszystkimi uznawanymi stronami konfliktu (partiami) i siłami wsparcia pokoju. Pomimo tego, że siły wsparcia pokoju cieszą się pewną nietykalkością związaną z wykonywanymi obowiązkami, ich członkowie muszą w pełni szanować prawo i zwyczaje panu-

²⁰ W literaturze można spotkać również określenie ROE jako reguły zaangażowania.

jące w państwach, na terytorium których prowadzą działania (państwa występujące w roli gospodarza). Siły wsparcia pokoju respektują również status i pozycje stron konfliktu (partii). Zazwyczaj nie będą zmieniać tego stanu rzeczy, chyba że jest to uzgodnione przez zainteresowane strony. Wszystkie strony konfliktu (partie) powinny szanować charakterystyczne mundury i oznakowania sił wsparcia pokoju, zapewniające ich rozpoznanie oraz bezpieczeństwo jego personelu.

2.6. Jasność (przejrzystość) operacji

Misja sił wsparcia pokoju i koncepcja jej przeprowadzenia muszą być zrozumiałe i oczywiste dla wszystkich stron konfliktu (partii). Brak wspólnego zrozumienia może doprowadzić do podejrzenia o stronniczość, braku zaufania lub nawet wrogości. Jeśli tylko to możliwe informacja powinna być gromadzona i przekazywana poprzez ujawnienie źródeł jej pochodzenia. Pomimo tego, że przejrzystość operacji powinna być podstawową regułą wpływającą na jej planowanie i przeprowadzenie, to musi być jednak wyważona w stosunku do potrzeb zapewnienia bezpieczeństwa misji i ich członków.

2.7. Cywilno – wojskowa koordynacja

Cywilne i wojskowe komponenty tak wspólnie, jak i osobno wnoszą ważny, lecz różny wkład w operację wsparcia pokoju. Większość z nich ma różne cele, metody i środki mające zapewnić sukces. Powodzenie misji wymaga skoordynowanego działania wszelkich organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych, cywilnych oraz pozarządowych. Jednakże wiele organizacji opiera się wszelkim próbom integracji z wojskowymi i innymi cywilnymi agencjami. Niezależność ta musi być uszanowana, przy jednoczesnym dążeniu do osiągnięcia jedności wysiłku oraz zwartej strategii skierowanej na wykonanie misji. Jedną z metod osiągnięcia tego jest funkcjonowanie Centrum Kooperacji Cywilno – wojskowej (Civil – Military Cooperation Centre – CIMIC).

2.8. Swoboda przemieszczania

Swoboda przemieszczania (Freedom of Movement) jest niezbędnym czynnikiem pozytywnie wpływającym na wykonanie każdej operacji wsparcia pokoju. Siły wsparcia pokoju (PSF) powinny być zdolne w każdej chwili (o każdej porze doby, pory roku) do wykonania zadań we wszystkich rejo-

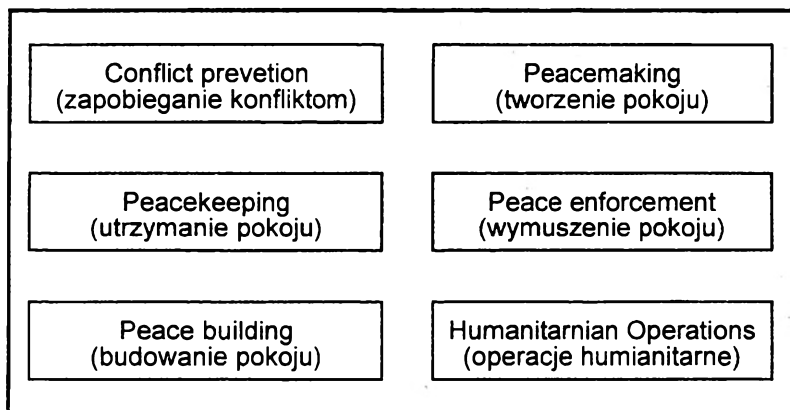
nach obszaru misji. Doświadczenia wskazują, że z reguły będące w konflikcie (skłócone) frakcje narzucają lokalne ograniczenia w zakresie swobody przemieszczania. Trudności te muszą być stanowczo i szybko rozwiązywane poprzez negocjacje. W przypadku niepowodzenia negocjacji, w celu osiągnięcia powodzenia operacji konieczne będą bardziej stanowcze działania.

2.9. Elastyczność

Jednostki planowane do użycia w operacji wsparcia pokoju powinny być tak przygotowane, aby w uzasadnionych sytuacjach szybko i sprawnie mogły dostosować się do zmiany wykonywanych zadań. W trakcie rozwoju sytuacji i misji, elastyczność jest potrzebna zarówno w myśleniu jak i działaniu. Struktura organizacyjna jednostek musi zapewnić im możliwość dostosowania się do sytuacji, bez poddawania się naciskom różnych stron konfliktu. Obszar, na którym państwa sprzeciwiają się użyciu sił wojskowych (zbrojnych) może ograniczać elastyczność działania i powinien być ograniczany do minimum. Uczestniczące w operacji państwa powinny zapewnić swoim siłom zbrojnym stosowne wyposażenie i uzbrojenie.

3. OPERACJE WSPARCIA POKOJU

Na rysunku 1 przedstawiono sześć różnych operacji wsparcia pokoju, które mogą być realizowane przez siły zbrojne NATO. Takie reakcje na zagrożenie międzynarodowego bezpieczeństwa, jak tworzenie pokoju (peacemaking), operacje humanitarne (humanitarian operations) i budowanie pokoju (peace building) nie wymagają udziału sił wojskowych, jednakże pewne ich zaangażowanie może być wysoce prawdopodobne.

Rys. 1. Rodzaje (typy) operacji wsparcia pokoju

Na tym samym teatrze działań jednocześnie może być prowadzonych kilka rodzajów operacji wsparcia pokoju. Na przykład, operacja humanitarna, może być realizowana w ramach innego rodzaju operacji wsparcia pokoju lub jako samodzielna.

Równie dobrze, może wystąpić potrzeba przejścia z jednej do innej operacji wsparcia pokoju. Jak wspomniano wcześniej nie przewiduje się sytuacji przechodzenia z utrzymania pokoju do wymuszania pokoju. Siły użyte (zastosowane) jedynie do utrzymania pokoju nie będą odpowiednio zorganizowane, wyszkolone, wyposażone lub uzbrojone do wykonywania zadań związanych z wymuszaniem pokoju.

Operacje w ramach wymuszenie pokoju wymagają wypracowania stosownej decyzji i jasno (przejrzystość) napisanego mandatu. Trzeba pamiętać o tym, że wymuszenie pokoju będzie określone mandatem tylko w ramach

Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. W takim przypadku decyzję o zaangażowaniu sił NATO podejmuje Rada Północnoatlantycka (NAC) .

Operacje w obszarze teatru działań, ze względu na niemożliwe do przewidzenia działania ze strony różnych, zaangażowanych frakcji (partii - strony konfliktu) mogą być prowadzone różnymi sposobami. Wymagania związane z koniecznością wykonania różnych zadań, a tym samym prowadzenia różnych operacji w tym samym obszarze (terenie) stały się przyczyną określenia ich mianem „wielozadaniowe”. W tego typu operacjach obowiązkiem wszystkich jej członków, szczególnie dowódców i oficerów zajmujących się planowaniem jest pełne zrozumienie ich misji i posiadanie świadomości o możliwości realizowania innych odpowiednich działań, które mogą być konieczne podczas prowadzenia operacji.

3.1. Udział NATO

Istnieje kilka możliwych sposobów uczestnictwa NATO w operacji wsparcia pokoju. W szczególnych przypadkach NATO może zaangażować dużą liczbę jednostek wojskowych oraz wyposażenia. Natomiast w innych, mniej drastycznych sytuacjach zaangażowanie NATO może nie być tak bezpośrednie, jak poprzednio i wyrażać się w selektywnym użyciu wszechstronnych możliwości organizacyjnych oraz udostępnieniu unikalnych środków, których nie posiadają inne organizacje. We wszystkich przypadkach, w których udział biorą siły NATO musi występować jasne zrozumienie i daleko posunięte porozumienie, obejmujące takie szczegółowe problemy jak: struktura dowodzenia i kontroli, wsparcie logistyczne, status prawny oraz reguły użycia środków walki (Rules of Engagement – ROE). Struktury NATO i reguły użycia środków walki powinny stanowić regułę bez wyjątku. Przykłady mniej bezpośredniego zaangażowania NATO w operacjach wsparcia pokoju zawierają koordynację wsparcia i użycie wybranych zasobów Sojuszu.

3.1.1. Koordynacja wsparcia i użycie wybranych zasobów Sojuszu

W ramach swej struktury Sojusz posiada potencjał wojskowy i cywilny zdolny do prowadzenia skutecznych działań w zakresie realizowania różnych funkcji zabezpieczenia, które mogą być szczególnie ważne w operacjach wsparcia pokoju. Na przykład, wsparcie logistyczne może być koordynowane poprzez stosowanie istniejących zasad, procedur i struktur organizacyjnych. Centra Koordynacji Przebazowań (Movement Coordination Centers) zarów-

no w narodowych, jak i międzynarodowych dowództwach, współdziałają z odpowiednimi agencjami cywilnymi. Dzięki temu mogą wspomagać je w zakresie koordynacji transportu. Kilka wydziałów i komitetów nadzorowanych jest przez Wysoki Komitet Planowania, który może doradzać i pośredniczyć w uzupełnieniu zaopatrzenia transportu wojskowego przez cywilne organizacje zajmujące się transportem.

W celu wsparcia organizacji wspomagających działania na rzecz pokoju mogą być zapotrzebowane i następnie zastosowane określone zasoby NATO. Zasoby te mogą zawierać założone siły (oddziały) lub środki, lub użycie funkcjonujących już międzynarodowych sztabów (SD) jako trzonu struktury dowodzenia i kontroli dla sił wsparcia pokoju (PSF).

3. 2. Zapobieganie konfliktom

„Zawiera różne działania, w szczególności te, które są zgodne z Rozdziałem VI Karty Narodów Zjednoczonych, obejmujące działania od inicjatyw dyplomatycznych do prewencyjnego rozmieszczenia wojsk, zmierzających do zapobiegania nasilaniu się sporów i przeobrażaniu w konflikt zbrojny oraz jego ewentualnego rozprzestrzeniania się. Zapobieganie konfliktom może zawierać misje wyjaśniające, konsultacje, ostrzeganie, inspekcje i monitorowanie. Rozmieszczenie prewencyjne normalnie obejmuje cywilne i (lub) wojskowe siły użyte w celu oddalenia niebezpieczeństwa przerodzenia się sporu w konflikt zbrojny”.

Zapobieganie konfliktom jest działaniem, którego skuteczność nigdy nie gwarantuje pozytywnego rezultatu, jakim byłoby nie dopuszczenie do przerodzenia się sporu w konflikt zbrojny. Środki wojskowe użyte do tego typu misji muszą być ukierunkowane na wsparcie zabezpieczenia dyplomatycznych i politycznych działań w zakresie rozwiązywania sporu. Specyficzne działania w tym zakresie obejmują:

- wczesne ostrzeganie;
- nadzór, obserwację, dozorowanie;
- rozmieszczenie prewencyjne;
- środki stabilizacji.

Funkcje wczesnego ostrzegania i informowania o możliwości wystąpienia konfliktu w obszarze zainteresowania NATO są możliwe do spełnienia dzięki normalnym, rutynowym działaniom monitorującym, wykonywanym przez członków NATO. Im wcześniej państwa i organizacje poinformowane

są o grożącym kryzysie (konflikcie), tym wcześniej mogą przedsięwziąć stosowne polityczne i wojskowe działania w celu próby zapobieżenia rozpoczęciu działań wojennych (militarnych) lub ograniczenia ich eskalacji.

Powietrzne, lądowe i morskie działania mogą być monitorowane przez dostępne środki, będące na wyposażeniu NATO. Świadomość prowadzenia przez NATO działań obserwacyjnych może być czynnikiem odstrasżającym, wpływającym zapobiegawczo na rozwój sytuacji kryzysowych, szczególnie kiedy informacje dotyczące tych działań przekazywane są w środkach masowego przekazu. Zainteresowane państwa (strony) w rejonie konfliktu powinny być informowane o działaniach obserwacyjnych oraz o ich rezultatach. Zdobyte w ten sposób informacje należy udostępnić wszystkim zainteresowanym stronom i organizacjom działającym na rzecz utrzymania międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju.

Jednym z najmocniejszych sygnałów ze strony Sojuszu dotyczącym rozwiązania sytuacji kryzysowej może być rozmieszczenie międzynarodowych sił wojskowych. Warunkiem niezbędnym do wykonania tego typu misji jest precyzyjnie określony przez odpowiedzialne organizacje międzynarodowe mandat i zgoda ze strony państw, na terytorium których będą prowadzone działania.

Równocześnie, operacje prowadzone przez te siły będą podobne do działań jednostek interwencyjnych. Problemem niezwykle ważnym jest dążenie do zachowania żywotności i zaufania w zakresie zapobiegania, lecz jednocześnie nie stwarzania wizerunku zagrożenia w stosunku do agresora (agresorów).

Sojusz może wspierać i ułatwiać proces planowania i inicjowania specjalnie stosowanych środków stabilizacji. Kierowanie tymi środkami uzależnione będzie od środowiska i wymagań misji w tym zakresie.

3.3. Tworzenie pokoju (Peacemaking)

Tworzenie pokoju (Peacemaking)

„Działania dyplomatyczne zrealizowane po rozpoczęciu konfliktu, których celem jest osiągnięcie (ustanowienia) porozumienia. Mogą one zawierać pośrednictwa, mediacje, pojednanie i działania takie jak izolacja dyplomatyczna i sankcje”.

Tworzenie pokoju jest pierwotnie realizowane środkami dyplomatycznymi. Jednakże wojskowe wsparcie operacji utrzymania pokoju może być

realizowane poprzez udzielenie pomocy w planowaniu, lub bezpośrednio w formie przeprowadzenia innego typu (rodzaju) operacji wsparcia pokoju. Misje te mogą zawierać działania związane z zapobieganiem konfliktom – takie jak obserwacja (nadzór), lub nawet wymuszanie pokoju, które odnosi się do wymuszania nałożonych sankcji. Planowanie i wykonanie tych misji będzie przebiegało w taki sam sposób jak w przypadku innego typu (rodzaju) operacji wsparcia pokoju. W rzeczywistości, w początkowym etapie operacji większość z rozmieszczonych na poziomie taktycznym sił może nie posiadać informacji o szczegółach prowadzonych działań dyplomatycznych. Jednak niezwykle ważnym problemem jest to, aby dowódcy i oficerowie zajmujący się planowaniem operacji dokładali wszelkich starań dotyczących zdobywania informacji o aktualnych działaniach politycznych (prowadzonych negocjacjach). Dzięki temu mogą przewidzieć ewentualne zadanie lub ich zmiany.

3.4. Utrzymanie pokoju (Peacekeeping)

Utrzymanie pokoju (Peacekeeping)

„Utrzymanie pokoju jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrz państwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia i utrzymania pokoju. Prowadzone jest zwykle zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych”.

Misje te obejmują „tradycyjne” działania związane z utrzymaniem pokoju (peacekeeping). Tak jak w przypadku innych operacji wsparcia pokoju mogą one składać się z elementów innego typu (rodzaju) operacji, szczególnie tych związanych z celami humanitarnymi. Dodatkowo działania obserwatorów wojskowych stanowią integralny element każdej operacji wsparcia pokoju.

a. Obserwacja

Misja obserwacyjna jest najbardziej podstawową operacją utrzymania pokoju, której zasadniczym celem jest obserwowanie i składanie meldunków. W tego typu (rodzaju) operacji może wziąć udział od kilku do kilkuset, zazwyczaj nieuzbrojonych obserwatorów.

b. Siły Interwencyjne (Interposition Force)

Celem operacji interwencyjnej jest utrzymanie przeciwnych wojsk (stron konfliktu) w separacji oraz kontrolowanie przestrzegania porozumienia dotyczącego przerwania ognia. Działania te wymagają rozlokowania neutralnych sił pomiędzy stronami konfliktu w następstwie bezpośrednich aktów wrogości z ich strony.

c. Pomoc przejściowa (Transition Assistance)

Operacje przejściowe obejmują głównie działania jednostek wojskowych, których zadaniem jest przestrzeganie porozumienia pokojowego. Celem tego typu działań jest udzielenie wsparcia, mającego na celu stworzenie warunków do przejścia z konfliktu do warunków pokojowych, łącznie z przygotowaniem możliwych do zaakceptowania struktur politycznych przez narodowe i międzynarodowe organizacje. Siły wsparcia pokoju (PSF) wspomagają proces poprzez stabilizację warunków środowiska, dzięki czemu ludność może wracać do normalnego życia.

3.5. Wymuszanie pokoju (Peace Enforcement)

Wymuszanie pokoju (Peace Enforcement)

„Wymuszanie pokoju obejmuje działania zgodne z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ, polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie mogą być prowadzone w przypadku konfliktu międzypaństwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały funkcjonować legalne instytucje państwowe”.

Z Karty Narodów Zjednoczonych i z uwarunkowań systemu prawnego jednoznacznie wynika, że strategię wymuszania pokoju, a w szczególności użycie siły militarnej (wojskowej) rozpatrywane są jako środki ostateczne. Użycie siły możliwe jest tylko wtedy, gdy wysiłki na rzecz tworzenia pokoju wyraźnie nie mogą doprowadzić do zakończenia konfliktu. Środki wymuszania pokoju z natury są szczególnie drastyczne i naruszają zasadę nieinterwencji w sprawy podlegające wewnętrznej jurysdykcji państw. W przeciwieństwie do pozostałych sposobów reakcji ONZ (w zakresie budowania pokoju, zachowania pokoju i przywrócenia pokoju) na zagrożenie bezpieczeństwa i pokoju działania, które mogą być podjęte w ramach wymuszenia pokoju, nie wymagają akceptacji wszystkich zaangażowanych rządów lub stron. I znów w przeciwieństwie do wszystkich pozostałych sposobów reakcji mogą zawie-

rać aktywne (w odróżnieniu od zwykłej samoobrony) zastosowanie siły wojskowej²¹.

NATO posiada unikalne możliwości w zakresie rozmieszczania, zarządzania, dowodzenia oraz kontroli operacjami w taki sposób, aby skutecznie realizować zadania wynikające z operacji wymuszania pokoju w stosunku do tych państw, które są odpowiedzialne za zagrożenie międzynarodowego bezpieczeństwa lub pokoju, bądź dokonują jawnego aktu agresji. Ponieważ ONZ nie posiada takich możliwości zadanie dotyczące wykonywania tego typu misji, a tym samym i wspomagania jej w działaniach pokojowych jest najbardziej prawdopodobnym zadaniem dla sił NATO. W przypadku, gdy Rada Bezpieczeństwa użyje mandatu dla działań w zakresie wymuszenia pokoju w obszarze, gdzie siły NATO są już zaangażowane i prowadzą operację utrzymania pokoju, wszelkie decyzje i informacje o ich użyciu (sił NATO) w ramach nowej operacji będą dostarczane przez Radę Północnoatlantycką (NAC).

Jednym z możliwych sposobów zaangażowania sił NATO w operację wymuszenia pokoju jest zmuszenie stron konfliktu do przestrzegania wyznaczonej strefy zakazu lotów (no – fly – zone), w celu wsparcia prowadzonej przez wojska lądowe operacji utrzymania pokoju. W takich sytuacjach granica pomiędzy politycznymi a wojskowymi celami operacji musi być wyjątkowo bliska. Na poziomie jednostki wojskowej, taktyczne użycie w operacji wymuszenia pokoju generalnie będzie takie samo jak w tradycyjnych operacjach militarnych.

Jednakże, reguły użycia środków walki (Rules of Engagement) będą dokładnie kontrolowane, z położeniem wyraźnego nacisku na minimalne użycie siły, proporcjonalnej do osiągnięcia celów działań i zminimalizowania strat towarzyszących wszelkim działaniom z użyciem sił wojskowych. Ponadto, każde działania w ramach operacji wymuszenia pokoju posiadają wyraźne cele polityczne i wojskowe. Dlatego bardzo ważnym problemem jest podkreślenie faktu, że celem operacji wymuszenia pokoju nie będzie pokonanie lub zniszczenie przeciwnika, lecz przede wszystkim wzbudzenie szacunku w stosunku do sił pokojowych, bądź też wymuszenie na stronie lub stronach konfliktu zgody na szczególne działania mające na celu powstrzymanie jego eskalacji i w efekcie przywrócenie pokoju.

²¹ G. Evans, *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994, s.163.

NATO rozpatruje różne sposoby i możliwości użycia ich sił w operacjach wsparcia pokoju. Najbardziej spektakularnym działaniem, są akcje podjęte w celu przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w obliczu agresora lub w rezultacie aktu agresji. Najbardziej oczywistym, współczesnym przykładem jest użycie siły w ramach stworzonej koalicji podczas wojny w Zatoce Perskiej.

Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych może podjąć próbę wywarcia nacisku na strony konfliktu jeszcze przed rozpoczęciem konfliktu lub też w czasie jego trwania poprzez nakładanie politycznych lub ekonomicznych sankcji. Trafna w tym względzie jest opinia Komisji Spraw Zagranicznych Wielkiej Brytanii, która stwierdza, że: *„Jeśli ONZ chciałaby wykorzystać sankcje jako efektywny oręż, powinny być one od samego początku połączone z blokadą: lądową, morską lub powietrzną, oraz wyrafinowanym zakresem kontroli mechanizmów handlowych, finansowych i obrotu towarowego”*.

Środki powietrzne i morskie NATO są szczególnie przystosowane do zabezpieczenia takich operacji. Na przykład, morskie patrole na Morzu Czerwonym, których zadaniem było nie dopuszczenie do nielegalnych dostaw dla Iraku, stanowią tylko jeden z wielu przykładów tego rodzaju akcji. Skutecznym obserwatorem granic mogą być również siły lądowe, w przypadku wyznaczenia ich przez państwa członkowskie do tego typu działań.

Organizacja Narodów Zjednoczonych może również próbować zredukować działania wojenne i zapewnić bezpieczeństwo poprzez wprowadzenie i respektowanie strefy zakazu lotów lub innych, podobnych restrykcji. Misja, która początkowo była przeznaczona tylko dla sił powietrznych NATO, po pewnym czasie może być uzupełniona przez siły morskie i lądowe, które także są ważnymi komponentami tworzącymi siły wsparcia pokoju.

Reasumując, decyzja o przeprowadzeniu operacji wymuszenia pokoju musi być świadoma politycznej decyzji zabezpieczającej Mandat ONZ, uznawać cele i ryzyko wynikające z zaangażowania. Zabezpieczenie stosowanych, kompetentnych sił i potrzebnych zasobów materiałowych do ich przeprowadzenia są podstawą decyzji wyasygnowania ich do tego typu działań.

3.6. Budowanie pokoju (Peace Building)

Budowanie pokoju (Peace Building)

„Budowanie pokoju to działania po konflikcie zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia ponownego konfliktu”.

Bardzo często w czasie konfliktu infrastruktura państw goszczących siły wsparcia pokoju może być dotkliwie zniszczona. Ponadto, cywilne i polityczne instytucje mogą być niezdolne do pokonania wszelkich trudności związanych z przywróceniem pokoju lub wcześniej zmuszone były do opuszczenia kraju. Sytuacja może pogorszyć się jeszcze bardziej ze względu na fakt, że jedna lub więcej stron konfliktu będzie przeciwna pokonfliktowej współpracy. Strony konfliktu mogą przeciwstawić się także porozumieniu końcowemu, bądź nie akceptować roli sił wsparcia pokoju w utrwalaniu pokoju na terytorium własnego kraju. Działania w zakresie budowania pokoju ukierunkowane są na niesienie pomocy w zakresie utrwalania „kruchej” jeszcze pokoju i wprowadzenia długoterminowej stabilności.

3.7. Operacje humanitarne

Operacje humanitarne (Humanitarian Operations)

„Misje prowadzone w celu ulżenia ludzkiemu cierpieniu, szczególnie w okolicznościach, gdy odpowiedzialne w tym rejonie władze nie są zdolne, lub może niechętnie (nieskłonnie), aby zabezpieczyć odpowiednie zaopatrzenie i usługi dla ludności. Misje humanitarne mogą być wykonywane w ramach operacji wsparcia pokoju, lub jako niezależne operacje”.

W ciągu ostatnich lat drastycznie zwiększył się zakres i charakter prowadzonych operacji humanitarnych. Zakłada się, że w przyszłości będą one główną częścią (głównym elementem) operacji wsparcia pokoju. W przypadku kiedy odpowiedzialne za sprawne funkcjonowanie państwa cywilne organy państwowe nie są zdolne do efektywnego wykonywania swoich obowiązków, lub kiedy działania tych organów skierowane są przeciwko swojej ludności, wypełnienie zadań wynikających z mandatu może wymagać użycia siły. Wymagania dotyczące sił wojskowych i reguł użycia środków walki (ROE) powinny w pełni odpowiadać mandatowi. Mogą wystąpić również sytuacje kiedy w trakcie prowadzonych operacji wojskowych ze względu na bezpieczeństwo trzeba będzie chwilowo wycofać z obszaru ryzyka (operacji)

międzynarodowe organizacje niosące pomoc cierpiącym. Czas wycofania organizacji humanitarnych zależy od czasu osiągnięcia przez siły wsparcia pokoju trwałych warunków w tym rejonie. Celem działania sił wojskowych (zbrojnych) jest stworzenie warunków bezpiecznej realizacji operacji humanitarnych.

3.7.1. Operacje pomocy w klęskach żywiołowych

Z reguły operacje niesienia pomocy skierowane są do nagłych, pilnych potrzeb ochrony i ratowania życia, ofiar nieszczęść i klęsk żywiołowych. Za operacje humanitarne (niesienia pomocy) normalnie odpowiedzialne są te państwa, na terytorium których miały one miejsce. Jednakże, zasięg katastrof może przewyższać własne, narodowe ich możliwości, a zatem w takich sytuacjach pomoc międzynarodowa może być niezbędna. Państwa członkowskie NATO zdecydowały, że każde działania w tym zakresie prowadzone będą na bazie narodowej. Poszczególne państwa, organizacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe oraz prywatne organizacje ochotnicze mogą posiadać wystarczające możliwości, aby dostarczać zaopatrzenie, jedzenie, ubranie i schronienie. Dodatkowym wsparciem może być zaopatrzenie dostarczane przez specjalnie wyszkolone zespoły, które mogą obejmować również środki wojskowe. W sztabie NATO, Senior Civil Emergency Planning (SCEPC) może koordynować te wysiłki.

3.7.2. Pomoc uchodźcom / ludziom wysiedlonym

Pomoc uchodźcom oraz ludziom wysiedlonym ukierunkowana jest na dostarczanie im niezbędnych, życiowych usług i produktów podczas czasowego ich wysiedlenia z domów (mieszkań). Uchodźstwo lub wysiedlanie ludzi może być rezultatem klęsk żywiołowych lub konfliktów. Pojęcia uchodźcy i osoby wysiedlonej zostały zdefiniowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych w następujący sposób:

Uchodźca: Osoba siłą zmuszona do opuszczenia macierzystego kraju.

Osoba wysiedlona: Osoba siłą zmuszona do opuszczenia swojego domu, lecz nie macierzystego kraju.

W wielu konfliktach, gdzie granice państwowe są bardzo często kwestionowane, różnica pomiędzy tymi dwoma kategoriami ludzi może być wyjątkowo niewyraźna. W zależności od sytuacji częstotliwość ruchu uchodźców i ludzi przesiedlanych będzie różna i może obejmować grupy o różnej wielkości, od kilku osób do kilkunastu tysięcy ludzi. Najczęściej

uchodźcy i ludzie przesiedleni zbierani są w specjalnie do tego celu przygotowanych obozach. Ludzie ci mogą być także grupowani w miastach lub w skrajnych przypadkach ciągle przemieszczani. Ruch taki może być również spontaniczny, wynikający z konfliktu lub klęsk żywiołowych.

3.7.3. Pomoc humanitarna

Pomoc humanitarna skupia się na dostarczaniu i rozdzielaniu podstawowych środków niezbędnych do przeżycia, obejmujących pożywienie, schronienie i opiekę medyczną dla ludzi będących w potrzebie. Środki NATO mogą dostarczyć znacznej pomocy w zakresie wsparcia działań narodowych organizacji cywilnych i wojskowych, wykonujących misje humanitarne. Siły przygotowane do niesienia pomocy humanitarnej nie muszą być odrębnymi jednostkami. Jednostki te mogą wchodzić w skład sił interwencyjnych, posiadających specjalne możliwości w tym zakresie. Możliwości te wynikałyby z posiadania jednostek medycznych i inżynierskich, które w przypadku wykonywania zadań związanych z niesieniem pomocy humanitarnej (specjalnej) są specjalnie do tego celu przygotowywane (między innymi zdejmują się z ich wyposażenia uzbrojenie). Pomoc ta z reguły obejmuje ochronę organizacji humanitarnych, budowę, naprawę i utrzymanie dróg niezbędnych dla transportów z pomocą humanitarną. W innych przypadkach pomoc ze strony NATO może dotyczyć tylko samego planowania operacji humanitarnych.

4. PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI

Niezwykle ważnym problemem w operacjach wsparcia pokoju jest znajomość procesu wypracowania decyzji, który będzie realizowany w wyniku zaangażowania się NATO w tego rodzaju (typu) działania. Zrozumienie tego procesu może pozwolić na rozpatrzenie różnych, możliwych sytuacji i warunków prowadzenia działań oraz wypracowania stosownych decyzji. Dzięki temu właściwa praca sztabowa może być prowadzona na bieżąco, przy jednoczesnym utrzymaniu rozmachu operacji. Procedury Sojuszu w zakresie wsparcia poszczególnych operacji pokojowych uzgadniane będą przez Radę Północnoatlantycką.

W rozdziale tym opisano sposoby podejmowania decyzji o przeprowadzeniu operacji wsparcia pokoju przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Radę Północnoatlantycką (NAC). Należy podkreślić, że przede wszystkim czynniki polityczne ale również inne, istotne czynniki mogą spowodować różnice w standardowym procesie decyzyjnym.

4.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Do najważniejszych organów decyzyjnych Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) zalicza się:

- Zgromadzenie Ogólne;
- Sekretariat;
- Radę Bezpieczeństwa.

Zgromadzenie Ogólne składa się ze wszystkich państw członkowskich Organizacji Narodów Zjednoczonych, których obecnie jest 186. Nie mają one jednak władzy wykonawczej. Mogą jedynie decydować w jaki sposób należy podzielić koszty operacji.

W skład **sekretariatu** wchodzi Sekretarz Generalny, jego doradcy oraz dziewięć oddzielnych departamentów i biur. Odpowiada za sprawy administracyjne organizacji oraz wprowadzanie w życie jej licznych obowiązków.

Rada Bezpieczeństwa jest głównym elementem w zakresie planowania i organizowania kolektywnego bezpieczeństwa. Składa się z 15 członków. Chiny, Francja, Rosja, Wielka Brytania oraz Stany Zjednoczone są stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa. Pozostałych dziesięciu członków wybieranych jest przez Zgromadzenie Ogólne na okres dwóch lat. Radzie Bezpieczeństwa nadano wyłączne uprawnienia do rozwiązywania kwestii między-

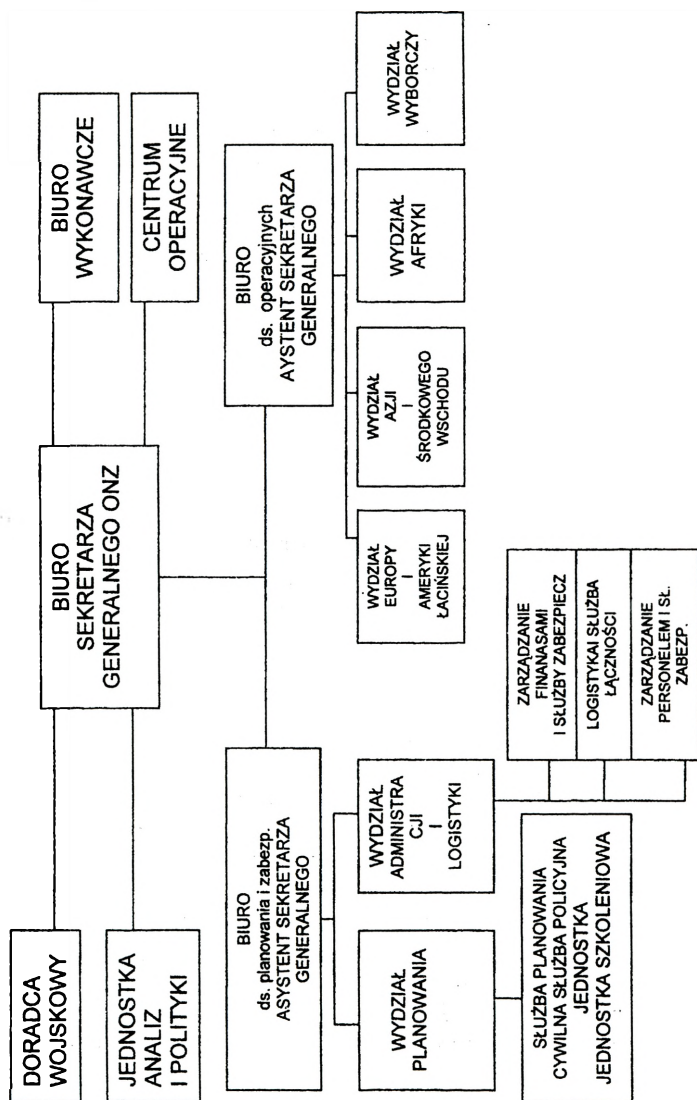
narodowego bezpieczeństwa i pokoju. Zgromadzenie Ogólne może przystąpić do działania tylko wtedy, gdy Rada Bezpieczeństwa z pewnych względów nie może podjąć decyzji lub jej działania nie spowodowały osiągnięcia zakładanych rezultatów. Przykładem takiej sytuacji był kryzys sueski w 1956 roku, kiedy to Rada Bezpieczeństwa nie była zdolna do przyjęcia odpowiedniej rezolucji. Powodem tego był brak bezpośredniego zaangażowania Anglii i Francji, a więc dwóch jej stałych członków. Dlatego pierwsza operacja utrzymania pokoju (UNEF I) została podjęta na podstawie decyzji Zgromadzenia Ogólnego. Kluczowym problemem jest to, że Rada Bezpieczeństwa decyduje w ustalaniu mandatów i ogólnej polityki utrzymania pokoju. Za wprowadzenie w życie decyzji Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego odpowiedzialny jest Sekretarz Generalny, wspomagany przez odpowiednie organy. Sekretarz Generalny wspiera i uzupełnia Radę Bezpieczeństwa w jej działaniach na rzecz pokoju poprzez podległy mu Departament Operacji Utrzymania Pokoju (rys. 2).

4.1.1. Uruchomienie procesu decyzyjnego

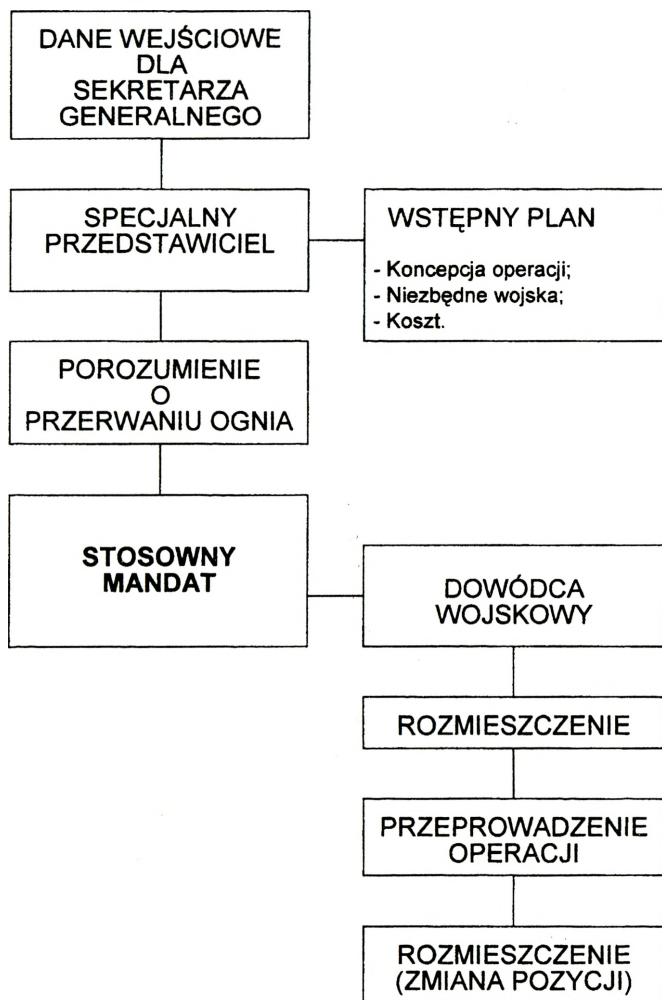
Istnieją cztery sposoby, za pomocą których prawdopodobna operacja wsparcia pokoju może być zainicjowana, zanim Rada Bezpieczeństwa przystąpi do działań. Coraz większe doświadczenia w zakresie stosowania środków porozumienia wskazują, że poszczególne sposoby mogą być stosowane również jednocześnie:

- a) bez Sekretarza Generalnego, przez członków państw;
- b) przez Sekretarza Generalnego
- c) na wniosek (prośbę) każdego państwa (członka ONZ);
- d) na wniosek (prośbę) strony konfliktu przez państwo członkowskie.

Rozpatrując przedstawione wnioski Rada Bezpieczeństwa musi przede wszystkim stwierdzić, czy dany konflikt stanowi zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, stwierdzenie takie daje podstawę do podjęcia wszelkich działań jakie w danym przypadku Rada Bezpieczeństwa uzna za stosowne. Po rozpatrzeniu wniosku Rada Bezpieczeństwa przyjmuje zwykle rezolucję zalecającą stronom konfliktu jego rozwiązanie środkami pokojowymi. Podejmowane są również działania dyplomatyczne zmierzające do ułatwienia zawarcia porozumienia pokojowego.

Rys. 2. Departament operacji utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych

Rys. 3. Schemat procesu decyzyjnego realizowanego przez Organizację Narodów Zjednoczonych

W zależności od sytuacji, Rada Bezpieczeństwa może zdecydować również o podjęciu odpowiednich działań wynikających z postanowień rozdziału VI lub VII Karty Narodów Zjednoczonych. Działania te mogą uwzględniać także przeprowadzenie operacji wsparcia pokoju. W takim przypadku, w swej kolejnej rezolucji Rada Bezpieczeństwa poleca Sekretarzowi Generalnemu opracowanie i przedstawienie odpowiedniego raportu w sprawie możliwości i sposobów wykonania takiej decyzji.

4.1.2. Przygotowanie

W trakcie wstępnej fazy rozwijania potencjalnej operacji wsparcia pokoju, ONZ wykorzystuje wszelkie możliwości do monitorowania, przeprowadzenia inspekcji i przygotowania ocen oraz kalkulacji kosztów niezbędnych do jej wykonania. Może wyznaczyć także swojego Specjalnego Przedstawiciela. Przedstawiciel ten jest w stanie nawiązać i utrzymywać nieformalne kontakty z wojskami, które będą prawdopodobnie uczestniczyły w operacji. W pierwszej kolejności powinna być przeprowadzona inspekcja na terenie zainteresowanego kraju (obszaru konfliktu, sporu) i na tej podstawie jest sporządzony, a następnie przesyłany odpowiedni raport do Rady Bezpieczeństwa. Raport ten powinien zawierać koncepcję przeprowadzenia operacji, sposób jej zabezpieczenia, Status Porozumienia Sił (SOFA) oraz problemy związane z jej finansowaniem. W tym samym czasie, wszystkie strony konfliktu powinny podpisać porozumienie o zaprzestaniu ognia, po którym możliwe byłoby osiągnięcie pokojowej ugody. W dalszej kolejności koncepcja operacji musi być zaakceptowana przez Radę Bezpieczeństwa. Jeśli Rada Bezpieczeństwa zaakceptuje operację, to następnie wyznacza dowódcę wojskowego (Force Commander – FC), odpowiedzialnego za jej przeprowadzenie i wydaje stosowny mandat. Finalizowanie koncepcji operacji wsparcia pokoju obejmuje analizę problemów związanych z uczestnictwem w jej wykonaniu oraz kosztami.

4.1.3. Rozwinięcie i wykonanie misji

Zanim rozpoczęte zostanie rozmieszczanie wojsk w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju wszelkie decyzje i działania związane z operacją leżą w gestii Sekretarza Generalnego ONZ, współdziałającego z Radą Bezpieczeństwa. Sekretarz Generalny deleguje uprawnienia operacyjnego kierowania misją swemu Specjalnemu Przedstawicielowi lub dowódcy wojskowemu w przypadku kiedy ten pierwszy nie został wyznaczony. Jednakże

Sekretarz Generalny zazwyczaj zachowuje prawo do sprawowania kontroli nad całą polityką organizacji i kierunkami jej działań dotyczących przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju. Posiada również uprawnienia do podejmowania decyzji w najbardziej istotnych, zasadniczych sprawach. Zasada ta w znacznym stopniu ogranicza Specjalnemu Przedstawicielowi lub Dowódcy Wojskowemu swobodę działania lecz z reguły wymagana jest przez Radę Bezpieczeństwa.

4.2. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

Aktualnie Rada Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie składa się z 51 państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych i Kanady. Urzędujący Przewodniczący, wspomagany przez Sekretarza Generalnego, jest odpowiedzialny za koordynację i konsultację bieżących interesów organizacji. Najważniejszymi organami decyzyjnymi OBWE są:

- **Szczyty Szefów Państw i Rządów (Sumits of Heads of State or Government)** – spotykają się oni co dwa lata, ustanawiają priorytety i zapewniają orientację na najwyższych szczeblach politycznych.

- **Rada Ministerialna (Ministerial Council)** – złożona jest z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich OBWE, jest ona centralnym organem decyzyjnym i rządzącym. Spotyka się dokładnie raz w roku.

- **Wysoka Rada (Senior Council);**

- **Stała Rada (Permanent Council);**

- **Urzędujący Przewodniczący (The Chairman in Office – CIO);**

- **Sekretarz Generalny (Secretary General).**

Wysoka Rada jest ciałem odpowiadającym za nadzór (kontrolę), zarządzanie oraz koordynację wszelkich działań Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Rada ta spotyka się kilka razy w roku.

Stała Rada jest odpowiedzialna za codzienną pracę operacyjną. Spotyka się co tydzień. Jest organem zajmującym się politycznymi konsultacjami. Ponadto posiada możliwości i uprawnienia do podejmowania decyzji w sytuacjach, wymagających natychmiastowej reakcji.

Urzędującego Przewodniczącego obarczono pełną odpowiedzialnością za wykonanie wszelkich działań związanych z utrzymaniem międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju oraz sprawnym funkcjonowaniem organizacji. Urzędujący Przewodniczący, który normalnie pełni obowiązki w ciągu jednego roku jest ministrem spraw zagranicznych tego państwa, które organizuje sesję Rady Ministerialnej.

Sekretarz Generalny pełni swoje obowiązki w okresie trzech lat, kierując organizacją jako reprezentant Urzędującego Przewodniczącego. Jednocześnie jest Szefem Administracyjnym Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), zapewniając wprowadzanie w życie decyzji tej organizacji.

4.2.1. Relacje pomiędzy OBWE a ONZ

Zgodnie z dokumentami OBWE, będzie pracowała "z uszanowaniem niezależności ONZ i zgodności co do działań i odpowiedzialności". Związki OBWE z ONZ oparte są na bazie organizacji regionalnej, zgodnie z Rozdziałem VIII Karty Narodów Zjednoczonych. Trzeba wyraźnie to podkreślić, że zgodnie z bieżącą polityką, prawdopodobne misje OBWE nie będą obejmować działań związanych z wymuszaniem pokoju.

Operacje pokojowe OBWE mogą być podejmowane na wniosek państwa, lub grupy państw uczestniczących w obradach. W celu dokładnego zbadania sytuacji oraz określenia możliwości prowadzenia takiej operacji, Przewodniczący OBWE wysyła w rejon konfliktu swego Osobistego Przedstawiciela, który nawiązuje bezpośredni kontakt ze stronami konfliktu. Osobisty Przedstawiciel Przewodniczącego OBWE prowadzi również konsultacje z innymi instytucjami i organizacjami międzynarodowymi (np. ONZ, Unią Zachodnioeuropejską, Unią Europejską, organizacjami humanitarnymi). Wyniki negocjacji i konsultacji przedstawione są zwykle w formie odpowiedniego raportu zawierającego rekomendacje do dalszych działań organizacji.

4.2.2. Podejmowanie decyzji

W OBWE nie ma organu równoważnego, odpowiadającego Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Decyzja do rozpoczęcia i przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju może być podjęta przez Wysoką Radę (Senior Council), lub Stałą Radę (Permanent Council). Stała Rada OBWE jest regularnym organem konsultacyjnym, podejmującym decyzje w sprawach bieżącej działalności organizacji. Decyzja dotycząca operacji wsparcia pokoju musi być podjęta jednomyślnie. Obejmuje ona również przyjęcie mandatu, który kształtował będzie podstawy tej operacji. Pomimo tego że, część spośród państw członkowskich OBWE jest także członkami Sojuszu, to OBWE może wystąpić z prośbą do NATO o udzielenie pomocy w przeprowadzeniu operacji pokojowej.

4.2.3. Dowodzenie i kierowanie (kontrola)

Stała Rada (Permanent Council) sprawowała będzie pełną polityczną kontrolę i kierownictwo nad operacją wsparcia pokoju. Kierownictwo operacyjne będzie przekazane Urzędującemu Przewodniczącemu, wspomaganemu przez Grupę ad hoc. Dowodzenie operacyjne w obszarze misji będzie przekazane Szefowi (Kierownikowi) Misji. Praktyczne procedury będą wymagały łączności NATO z OBWE i z państwami nie będącymi członkami NATO.

4.3. NATO

Decyzja o udziale w operacji wsparcia pokoju podejmowana jest przez Radę Północnoatlantycką (North Atlantic Council - NAC). Kwestia zaangażowania sił NATO może być zgłaszana przez państwa członkowskie, Sekretarza Generalnego NATO lub Północnoatlantycką Radę Współpracy (NACC)²². Polityczne cele wsparcia, jako istotny element procesu konsultacji zaakceptowanej przez Sojusz operacji wsparcia pokoju, powinny być w pełni ocenione i wyartykułowane przez Radę Północnoatlantycką (NAC).

Władze wojskowe NATO będą odpowiedzialne za rozwijanie i udoskonalanie planów prawdopodobnej operacji. Działania te będą obejmowały rekomendowanie wielkości, składu, koncepcji operacji, struktur dowodzenia wyasygnowanych sił Sojuszu, zadań postawionych dowódcy wojskowemu (FC) oraz przewidywanego czasu na wykonanie misji.

Władze wojskowe NATO przygotowują rekomendacje przez Komitet Wojskowy do Rady Północnoatlantyckiej (NAC). Celem tych rekomendacji jest rozpatrzenie wszelkich problemów związanych z uczestnictwem Sojuszu w operacji wsparcia pokoju. Na tej podstawie władze polityczne powinny zaakceptować lub odrzucić uczestnictwo Sojuszu, bądź rozpatrzyć cele operacji w oparciu o konsultacje z odpowiedzialnymi za sprawy bezpieczeństwa i pokoju organizacjami międzynarodowymi.

4.3.1. Przygotowanie

Jeśli Rada Północnoatlantycka zaakceptuje udział sił NATO w operacji wsparcia pokoju to aprobata ta powinna zawierać jasno określone i przedstawione władzom wojskowym NATO cele polityczne i wszelkie ograniczenia dotyczące udziału sił oraz propozycji przyszłych działań. W przypadku, gdy NATO wyznacza dowódcę wojskowego (FC), to Komitet Wojskowy (MC)

²² Podstawowe informacje dotyczące NACC przedstawione zostały w załączniku 1.

musi najpierw przysłać rekomendację do Rady Północnoatlantyckiej (NAC). SHAPE lub SACLANT stosując się do kierunku politycznego sformułuje deklarację misji przeznaczoną dla dowódcy wojskowego. W pierwszej kolejności dowódca ten (FC) powinien przygotować plan ogólny, zawierający zarys operacji. Następnie Główny Dowódca NATO (Major NATO Commander - MNC) zatwierdza go i stara się o uzyskanie poparcia przygotowanego zarysu operacji przez Komitet Wojskowy NATO i Radę Północnoatlantycką. Jeśli uzyska jego akceptację to jest to sygnał dla dowódcy wojskowego do wykonania planu szczegółowego. Po wykonaniu planu szczegółowego jego droga zatwierdzania jest identyczna jak w przypadku planu ogólnego.

W tym samym czasie kiedy NATO przygotowuje, a następnie finalizuje plany, Kwatera Główna Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (SHAPE) lub Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych NATO na Atlantyku (SACLANT) będzie wysyłała informacje do państw, które zgłosiły akces wzięcia udziału w operacji. Z reguły informacje te muszą być zaakceptowane przez Radę Północnoatlantycką i wysyłane są w postaci dokumentu Activation Warning (ACTWORN).

Dokument ten zawiera trzy podstawowe kategorie informacji:

1. Informuje agencje narodowe i NATO o możliwości uzupełnienia planu operacyjnego (OPLAN)²³, jeśli sytuacja tego wymaga.

2. Informuje państwa zabezpieczające operację o podniesienie stanu gotowości bojowej wybranych i określonych w planie sił.

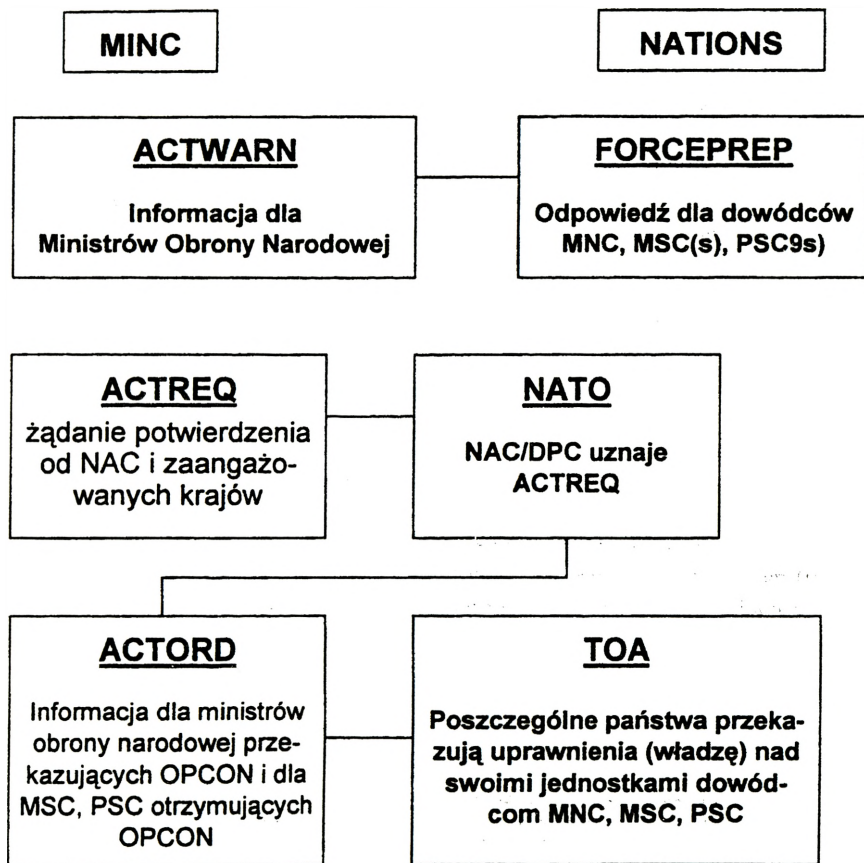
3. Zapotrzebowuje dodatkowe siły i środki w zależności od zaistniałej sytuacji.

Państwa odpowiadają na ACTWORN raportem FORCREP, w którym określają swoje (narodowe) zobowiązania w zakresie dostarczenia sił i związanych z tym uzgodnień.

Activation Request (ACTREQ) jest oficjalną prośbą skierowaną do Rady Północnoatlantyckiej lub Departamentu Operacji Utrzymania Pokoju do uruchomienia planu operacyjnego, określającego siły wymagane do wykonania misji bazującego na narodowych raportach (meldunkach) FORCEPREP i ściśle określonym planie.

²³ **Operation Plan – plan operacyjny.** Plan równoczesnego lub kolejnego prowadzenia jednej lub kilku operacji połączonych. Zazwyczaj oparty jest na ustalonych założeniach, występuje w formie wytycznych władz wyższych, co pozwala podległym dowódcom na przygotowanie uzupełniających planów i rozkazów. Określenie „plan” jest zazwyczaj używane zamiast określenia „rozkaz” podczas wczesnego przygotowywania się do operacji. Plan operacyjny może zostać wprowadzony w życie w oznaczonym czasie lub na sygnał i wówczas staje się rozkazem operacyjnym. (APP – 6, s. 224).

Ostateczna aprobata i uprawnienia w zakresie rozmieszczenia sił i ewentualne uzupełnienia do planu przesyłane są z Rady Północnoatlantyckiej (NAC), w postaci rozkazu ACTIVATION ORDER (ACTORD). Bieżące rozmieszczenie sił pozostaje w gestii narodowej.

Rys. 4. Podział sił oraz przekazanie uprawnień w zakresie dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju

4.3.2. Rozmieszczenie (ugrupowanie) i wykonanie misji

Po przybyciu sił do rejonu (teatru) działań w uzgodnionym przez dowódcę wojskowego misji (FC) czasie, zaangażowane państwa przekazują uprawnienia w zakresie dowodzenia dowódcom NATO. Wyższy dowódca NATO (MNC) posiada uprawnienia w zakresie operacyjnego dowodzenia (OPCOM)²⁴ tymi siłami, zgodnie z poczynionymi przez siebie zastrzeżeniami.

Jeśli zajdzie taka potrzeba może przekazać uprawnienia w zakresie operacyjnej kontroli (OPCON) dowódcy wojskowemu operacji wsparcia pokoju, który jest dowódcą kontyngentu NATO. Możliwe jest również, że państwa mogą przekazać tylko uprawnienia dotyczące operacyjnej kontroli bezpośrednio dowódcom NATO.

Wyższy dowódca NATO (MNC) dostarcza określonych meldunków o stanie operacji wsparcia pokoju do Komitetu Wojskowego (MC) NATO, Rada Północnoatlantycka (NAC) natomiast może rekomendować stosowne działania w przypadku znaczących zmian warunków w obszarze prowadzenia misji. Na przykład, przyspieszone osiągnięcie pokojowych celów operacji może prowadzić do wcześniejszego osiągnięcia praktycznego porozumienia, a tym samym i wcześniejszego wycofania sił NATO z rejonu operacji. Odwrotnie, nawrót lub wzrost poziomu przemocy może wymagać poważnej, ponownej oceny celów Sojuszu przez Radę Północnoatlantycką. Rada Północnoatlantycka może zdecydować o zaprzestaniu działań lub zmianie rodzaju misji (np. przejście z operacji utrzymania pokoju do wymuszania pokoju lub wycofanie sił). Znaczące zmiany w misji lub w środowisku (otoczeniu) zawsze będą wymagały modyfikacji liczby lub rodzaju sił wojskowych biorących udział w operacji wsparcia pokoju.

²⁴ **Operational Command** – dowodzenie operacyjne. Władza przyznana dowódcy do przydzielenia zadań podległym dowódcom, do rozwijania jednostek do działań, do ponownego przydzielenia sił oraz do zatrzymania sobie lub przekazywania komuś innemu kontroli operacyjnej i/lub taktycznej, jeśli uzna za niezbędne. Władza ta obejmuje odpowiedzialności za administrację czy logistykę; może być rozciągnięta również na siły przydzielone temu dowódcy.

Operational Control – kontrola operacyjna. Zakres władzy przyznany dowódcy do kierowania przydzielonymi mu siłami zbrojnymi tak, aby mógł on wykonać określone zadania, ograniczone zwykle jeśli chodzi o funkcje, czas lub położenie, do rozwijania tych jednostek do działań oraz do zatrzymywania sobie lub przekazywania komuś innemu kontroli taktycznej nad tymi jednostkami. Władza ta obejmuje możliwości wyznaczania oddzielnych zadań dla części tych sił; nie obejmuje też kontroli administracyjnej ani logistycznej (*APP* – 6, str.225).

5. PLANOWANIE I ORGANIZOWANIE OPERACJI

Plan kampanii jest kluczem do osiągnięcia powodzenia w każdej operacji wsparcia pokoju (PSO). Dotyczy to zarówno etapu przygotowania, jak i przeprowadzenia operacji. Umiejętność planowania operacji wojskowej jest jedną z największych zdolności, jakie posiada NATO i jest ona z łatwością wykorzystywana do planowania każdej operacji wsparcia pokoju. Plan kampanii łączy wszystkie komponenty operacji i zapewnia spójność i harmonizację ich wysiłku. Wiele aspektów operacji wsparcia pokoju (np. działania różnych organizacji pozarządowych) będzie wyjątkowo trudnych do szczegółowego zaplanowania. Opracowany w szczegółach plan kampanii ukierunkowany będzie na określenie struktury umożliwiającej rozwiązanie tych aspektów i dającej się łatwo przystosować do zmieniających się sytuacji (otoczenia operacyjnego).

5.1. Uruchamianie procesu planowania

Po rozważeniu udziału sił NATO w prawdopodobnej operacji wsparcia pokoju rozpoczyna się proces planowania. Rozpoczęciem tego procesu kierowała będzie Rada Północnoatlantycka (NAC). Na tym etapie (w tym momencie), cele polityczne NATO mogą nie być jeszcze przejrzyste zdefiniowane mimo, że z reguły będą określone i artykułowane wymaganiami stawianymi przez ONZ lub OBWE w zakresie udzielenia im stosownej pomocy. Organy władzy Sojuszu mogą przeprowadzić planowanie oparte na bazie wstępnych rozmów pokojowych, bez wyraźnego jeszcze zobowiązania użycia sił NATO w operacji. W wyniku wstępnego planowania powinna być wyraźnie określona istota misji, prawdopodobne cele Sojuszu, wymagane zasoby oraz oczekiwany wynik zaangażowania sił NATO. Planowanie to dostarcza również strategicznych opcji oraz określa ich zalety i wady. Rekomendacja przyszłych działań jest najczęściej oparta na bazie tego planowania.

Jeśli zakłada się ewentualną zgodę na zaangażowanie sił NATO w operacji wsparcia pokoju, to Komitet Wojskowy (MC) i Rada Północnoatlantycka (NAC) dokonuje analizy, a następnie określa stan końcowy (End State) oraz zapewnia wytyczne na szczeblu strategicznym, zawierającym cele Sojuszu dla władz wojskowych NATO. Informacje te przekazywane są w raporcie wstępnym. Następnie Stosowny Wyższy Dowódca NATO (MNC) wyznaczy podległe dowództwo NATO, które początkowo będzie odpowiedzialne za opracowanie szczegółowego planu operacyjnego. Główny Dowódca

NATO określi również jasne i stosowne dyrektywy, dotyczące celów wojskowych NATO oraz deklaracji misji. Kierownictwo operacyjne w zakresie udziału NATO będzie odpowiedzialnością dowódcy teatru działań (obszaru misji).

Kluczem do właściwego przygotowania planu kampanii jest jasna deklaracja dotycząca misji. W operacjach wsparcia pokoju wszystkie cele powinny uwzględniać, a zarazem odzwierciedlać wszelkie istotne kwestie polityczne. Dowódcy wojskowi muszą umiejętnie przetransponować je w jasne i zarazem możliwe do wykonania zadania w taki sposób, aby przyczyniły się do osiągnięcia założonych celów. Wczesna identyfikacja deklaracji misji zapewnia, że wszystkie działania związane z planowaniem i organizowaniem skupione będą na osiągnięciu tego celu. Wszelkie pytania i wątpliwości (problemy) powinny być rozwiązane wcześniej, tak żeby wojskowe i polityczne organy były zgodne co do tego, co jest pożądane i w jaki sposób można to osiągnąć.

5.1.1. Współpraca i rozpoznanie

Aby zapewnić skuteczne planowanie, wojskowe organy NATO i wyznaczone podległe dowództwa muszą prowadzić ciągle rozpoznanie i koordynować działania stosownych agencji w obszarze misji tak szybko jak tylko to możliwe. Właściwy rozwój ewentualnych planów zależał będzie od możliwości i zdolności wyznaczonego dowódcy i podległych mu oficerów sztabu, obserwacji oraz oceny warunków prowadzonych w terenie przyszłych działań. Rozpoznaniu w tym zakresie należy dać pierwszeństwo, szczególnie w początkowym stadium procesu planowania. Po udzieleniu politycznej akceptacji dotyczącej szczegółowego planowania, w dalszym ciągu powinny być planowane częste wizytacje w terenie. Natomiast grupy łącznikowe z wyznaczonych dowództw powinny być rozmieszczone w stosownych organizacjach i agencjach znajdujących się w obszarze misji tak szybko, jak tylko to możliwe.

5.1.2. Udział sił

Po dokonaniu przez planistów wojskowych przybliżonej oceny wielkości i składu sił potrzebnych do przeprowadzenia operacji następnym krokiem jest znalezienie jednostek (oddziałów), głównie spośród krajów członkowskich, których siły wzięłyby udział w operacji. Kontakty przedstawicieli na wysokim szczeblu politycznym powinny doprowadzić do podjęcia decyzji o

prawdopodobnym wkładzie państw nie będących członkami NATO w tejże operacji wsparcia pokoju. Jeśli państwa członkowskie nie są w stanie przygotować niezbędnych sił, to odpowiedzialny Wyższy Dowódca NATO (MNC) dokonuje oceny czy pomimo tego NATO w dalszym ciągu posiada możliwości zapewniające wykonanie misji, prawdopodobnie poprzez stopniowe, ciągle osiąganie celów, lub przez alternatywną koncepcję operacji. W przeciwnym razie, Wyższy Dowódca NATO powinien zarekomendować, że cele Sojuszu powinny być zredukowane, lub aby w ogóle nie zobowiązywać się do podejmowania działań.

Plany kampanii operacji pokojowej powinny być opracowane zgodnie ze standardowymi formatami obowiązującymi w NATO. Funkcjonalny Poradnik Planowania Operacji Wsparcia Pokoju, bazuje na STANAGU 2011. Jest to dokument opracowany przez Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie mający na celu ułatwienie planowania, przygotowania, organizowania i przeprowadzenia operacji pokojowej.

Polityczna istota operacji wsparcia pokoju z reguły będzie generowana na wysokim szczeblu politycznym i wojskowym, związanym z zaangażowaniem i zainteresowaniem dotyczącym rozwoju planu operacji wsparcia pokoju. Ścisła koordynacja na wszystkich szczeblach (strategicznym, operacyjnym i taktycznym) będzie koniecznie ukierunkowana na rozwój zwanego i uzgodnionego planu operacji. Planiści powinni przewidywać prawdopodobny rozwój wypadków i być w gotowości do uwzględnienia tego w ich planistycznej pracy. Zaangażowanie, szczególnie w początkowej fazie procesu planowania, powinno być czynnikiem sprzyjającym w wyjaśnieniu celów misji i dzięki temu może zapobiegać trudnościom podczas jej wykonywania.

5.2. Organizowanie operacji

Tak jak w innych operacjach militarnych, struktura sił wojskowych zależy od wielu różnych czynników, obejmujących wielkość obszaru operacyjnego, istotę i oczekiwany czas trwania misji, linie komunikacyjne, teren, pogodę, zagrożenie oraz wymagania logistyczne. Siły Wsparcia Pokoju (Peace Support Force - PSF) muszą składać się z jednostek wielonarodowych, których organizacja powinna zapewnić wykonanie postawionych im zadań. Jeśli tylko istnieje taka możliwość, to organizując oddziały przeznaczone do działań w ramach operacji wsparcia pokoju powinno się unikać, dominacji pojedynczej narodowości w ich strukturach. Najkorzystniejsza sytuacja ma

miejsce wtedy, gdy udział poszczególnych państw w Siłach Wsparcia Pokojowych jest równomierny.

Siły lądowe, powietrzne i morskie oraz odwody (rezerwa) będą głównymi elementami operacji wsparcia pokoju. Dla wszystkich sił, większość stawianych im zadań, których wykonania wymaga się w operacjach wsparcia pokoju będzie zbliżona do zadań realizowanych w tradycyjnych operacjach wojskowych. Znaczne różnice wystąpią jednak w zakresie i sposobie ich użycia. Ponadto szczególne wymogi, które charakteryzują operacje wsparcia pokoju spowodują konieczność położenia nacisku na zadania nie związane bezpośrednio z użyciem siły wojskowej.

Wojska lądowe z reguły stanowią większość sił zaangażowanych w operację wsparcia pokoju. Jedynie ten rodzaj sił zbrojnych posiada stosowne możliwości do ustalenia związków i rozwiązania problemów na najniższym, lokalnym poziomie prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Ich obecność może pozytywnie wpływać na sytuację i przyczynić się do znalezienia sposobu szybkiego rozwiązania konfliktu (sporu). Lokalne kontakty mogą być czynnikiem budującym zaufanie i zapewniać ochronę miejscowej ludności. Kontakty z miejscową ludnością cywilną będą odgrywały dominującą rolę w każdej operacji prowadzonej przez NATO.

Wojska lądowe są niezastąpione w zakresie wzajemnego oddziaływania i utrzymywania kontaktu ze stronami konfliktu. Szczególnie istotnym komponentem jest piechota, która może utrzymać teren, manifestować obecność i prowadzić obserwację oraz obsadzać punkty kontrolne na drogach i realizować działania patrolowe. Pancerne jednostki rozpoznawcze są szczególnie użyteczne, kiedy sytuacja jest nieustabilizowana lub zaczyna się ona komplikować na dużym obszarze, który ma być patrolowany lub monitorowany.

Innym rodzajem wojsk wchodzącym w skład komponentu sił lądowych, który posiada szczególne właściwości predysponujące go do użycia w operacjach wsparcia pokoju są **wojska inżynieryjne**. Wojska inżynieryjne mają odpowiednie możliwości, które są wielce pożądane w operacjach wsparcia pokoju. Działania jednostek inżynieryjnych ukierunkowane będą na zabezpieczenie przejezdności terenu, a więc stworzenie warunków do swobodnego przemieszczania się jednostek lądowych oraz zapewnienie Siłom Wsparcia Pokoju (PSF) właściwego zakwaterowania i bezpieczeństwa. Do innych bardzo istotnych zadań należy zaliczyć:

- zaopatrywanie, magazynowanie oraz dystrybucję wody pitnej;
- dostarczanie i dystrybucję energii elektrycznej;

- utrzymanie i remontowanie niezbędnych środków i urządzeń zapewniających dobre (odpowiednie) warunki bytowe;
- lokalizację i usuwanie min oraz innych środków (materiałów) wybuchowych;

Niektóre z tych zadań, w zależności od sytuacji mogą być podejmowane i realizowane we współdziałaniu z lokalnymi organizacjami cywilnymi i indywidualnymi odpowiednio wykwalifikowanymi ekspertami.

Siły powietrzne posiadają unikalne i zarazem elastyczne właściwości, które mogą znaleźć zastosowanie w różnych misjach w ramach operacji wsparcia pokoju. Największą zaletą sił powietrznych jest ich zdolność do szybkiej reakcji z dużych odległości i możliwość działania w każdej części terytorium w obszarze prowadzenia misji. We wszystkich operacjach pokojowych, zdolność do szybkiego dostarczania zasobów i personelu, wsparcia wojsk lądowych, lub zmuszenie do przyjęcia taktyki w szczególnych działaniach może być bezcenne w odpowiedzi na zmieniającą się sytuację.

Wykorzystanie sił powietrznych ma swój początek znacznie wcześniej zanim rozpoczną się działania przeciwnika. Dzięki temu lotnictwo stanowi ważny element wykorzystywany dla zachowania pokoju, a także rozwiązywania sytuacji kryzysowych. Zastosowanie sił powietrznych umożliwia:

- Promowanie międzynarodowych stosunków;
- Zapewnienie wsparcia;
- Wspomaganie kierowania międzynarodowymi kryzysami, a w tym:
 - ostrzeganie i powiadamianie;
 - wspieranie przyjaciół;
 - międzynarodową pomoc;
 - wprowadzanie stabilności;
 - ukryte działania odstraszające;
 - jawne odstraszanie;
 - nieśmiercionośny przymus;
 - karanie.

Środkami tworzącymi potencjał sił powietrznych, które znajdują zastosowanie w operacjach wsparcia pokoju są:

- Samoloty transportowe;
- Śmigłowce;
- Samoloty bojowe.

Każdy z wymienionych środków charakteryzuje się pewnymi właściwościami, które czynią je wyjątkowo skutecznymi w omawianych operacjach. Na przykład, wojskowe samoloty transportowe pomimo, że mają mniejsze

możliwości przewozu ładunków w porównaniu do środków cywilnych, to w przeciwieństwie do nich mogą działać z mniejszych lotnisk i w wyższych stopniach ryzyka (zagrożenia). Strategiczne i taktyczne samoloty transportowe mogą przewozić duże ilości ładunków, ludzi, materiałów i środków do obszaru, lub w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Samoloty te mogą być również używane do szybkiego rozmieszczenia sił w nowym terenie, transportu zespołów wyjaśniających i mediatorów w całym obszarze operacji.

Śmigłowce stanowią ważny element sił wsparcia pokoju. Ich uniwersalność jest wykorzystywana do przewozu ładunków i ludzi, rozpoznania, łączności i medycznej ewakuacji. Śmigłowce wsparcia bojowego oraz uderzeniowe są wyjątkowo skutecznym środkiem do bezpośredniego wsparcia lotniczego (Close Air Support – CAS).

Samoloty bojowe natomiast mogą działać bezpośrednio na korzyść jednostek wojsk lądowych lub prowadzić niezależne działania związane ze zwalczaniem przeciwnika powietrznego w ramach operacji wymuszania pokoju. Do grupy samolotów bojowych oprócz samolotów myśliwskich zalicza się także samoloty myśliwsko – bombowe oraz szturmowe.

Współczesne samoloty myśliwsko – bombowe są środkami o dużej sile ognia, wysokich możliwościach manewrowych oraz odporności na przeciwdziałanie środków ogniowych i walki radioelektronicznej (WRE) przeciwnika. Samoloty szturmowe natomiast charakteryzują się wysoką żywotnością, manewrowością oraz skutecznością bojową.

Siły powietrzne są więc wyjątkowo skutecznym środkiem zapobiegawczym w stosunku do zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju. Ich skuteczność wynika z posiadanych możliwości bojowych i szybkiej reakcji na zachodzące zmiany w środowisku operacyjnym. Bezpośrednie, wzajemne kontakty pomiędzy dowódcami komponentu lotniczego i lądowego zapewniają właściwe wsparcie jednostek wojsk lądowych, bez narażania ich na przypadkowe uderzenia własnego lotnictwa. Siły powietrzne nie mogą być jednak postrzegane jako środek mogący w pełni zastąpić siły lądowe w działaniach na rzecz zachowania, utrzymania lub przywrócenia pokoju w obszarze konfliktu (sporu).

Siły morskie, składające się z morskich i amfibijnych środków mają specjalne właściwości predysponujące je do udziału w operacjach wsparcia pokoju. W szczególności ich zdolność do szybkiej zmiany pozycji środków walki jeszcze we wstępnej fazie kryzysu, możliwość działania na wodach

międzynarodowych oraz utrzymanie przez dłuższy okres czasu wymaganego położenia są najbardziej znaczącymi właściwościami, wykorzystywanymi w operacjach wsparcia pokoju. Ponadto, oddziały desantu morskiego posiadają możliwości do szybkiej reakcji w większości rodzajów (typów) operacji wsparcia pokoju.

Szczególną uwagę należy zwrócić na przygotowanie odwodów (rezerw) dla sił rozmieszczonych w obszarze prowadzenia misji. Odwód usytuowany w obrębie teatru działań (obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju) musi być mobilny i dysponować odpowiednim potencjałem bojowym. Potencjał ten powinien zapewniać wiarygodność tych sił w zakresie szybkiego reagowania, stosownie do celów i zadań misji. W przypadku kiedy sytuacja w trakcie prowadzenia operacji wsparcia pokoju ulega częstym zmianom, Sojusz powinien wyznaczyć i przygotować siły, które będą utrzymywane w gotowości na wezwanie z pola walki, aby w jak najkrótszym czasie odciążyć, wzmocnić lub wesprzeć oddziały wykonujące w danej chwili zadania bojowe.

Uczestnictwo NATO w każdej operacji wsparcia pokoju pociąga za sobą współpracę z państwami i organizacjami nie będącymi członkami NATO. Integracja tych elementów w operacji kierowanej przez NATO będzie wymagać specjalnego rozważenia tak w zakresie dowodzenia i zabezpieczenia (wsparcia), jak i wykonywania specjalnych zadań wyznaczonych tym jednostkom w operacji. Wiele krajów nie będących członkami NATO posiada znaczne doświadczenia w operacjach utrzymania pokoju i misjach humanitarnych, dlatego powinny być one respektowane i wykorzystane w praktycznym działaniu.

Dla zapewnienia zrozumienia terminologii i procedur stosowanych przez członków NATO w czasie misji, konieczne będą dodatkowe środki. Dlatego też powinny być przygotowane wykwalifikowane pod względem językowym grupy łącznikowe i szkoleniowe, które zapewniałyby pomoc kontyngentom z państw nie będących członkami NATO w tym zakresie. Grupy te, jeśli tylko to możliwe powinny rozpocząć działalność jeszcze przed rozmieszczeniem kontyngentów w obszarze misji. Działania grup (zespołów) łącznikowych powinny sięgać do możliwie najniższego szczebla dowodzenia. Oficerowie łącznikowi z krajów nie będących członkami NATO mogą pracować w dowództwach teatru i innych dowództwach taktycznych.

5.3. Wykonanie misji

Siły wsparcia pokoju (PSF) mogą przemieszczać się do obszaru operacji, po podjęciu decyzji o ich zaangażowaniu i zakończeniu procesu przygotowania do działań. Proces ten obejmuje między innymi rozpoznanie, inspekcje w terenie oraz uzgodnienia związane z akceptacją przygotowanego planu kampanii. Szybkie rozmieszczenie sił wsparcia pokoju zmniejsza szansę zmiany politycznej i wojskowej sytuacji w obszarze konfliktu, w stosunku do tej kiedy podjęto decyzję. Ponadto, szybkość i skuteczność rozmieszczenia pomaga w natychmiastowym osiągnięciu wizerunku wiarygodności użytych sił. NATO dysponuje kilkoma instytucjami (organizacjami) idealnie odpowiadającymi tym wymogom. W szczególności Sztab Planowania Sił Reagowania Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (Allied Command Europe Reaction Forces Planning Staff – ARFPS)²⁵, Korpus Sił Szybkiego Reagowania (ACE Rapid Corps) i Sztab Powietrznych Sił Reagowania (Reaction Forces Planning Staff)²⁶ są odpowiedzialne za planowanie, rozmieszczenie, przemieszczanie i wsparcie Sił Reagowania NATO.

Kiedy wyznaczone elementy Sojuszu są rozmieszczone w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju ustalone dowództwa (stanowiska dowodzenia) będą przeznaczone do zabezpieczenia realizacji procesu dowodzenia oraz działalności sztabowej rozmieszczonych sił. Dowództwa te będą odpowiedzialne za:

- koordynację i wsparcie przemieszczeń jednostek;
- wyasygnowanie (wyznaczenie) środków do zabezpieczenia kolejności planowanych przemieszczeń;
- monitorowanie i utrzymanie przelotów sił, zgodnie z planem dowódców teatru lub operacyjnych.

Po rozpoczęciu realizacji planu misji i rozwinięciu wojsk w obszarze prowadzenia operacji wsparcia pokoju, pozostałe działania powinny być realizowane zgodnie z planem kampanii. Szczególną uwagę należy zwrócić

²⁵ Zespół Planistyczny Sił Reagowania Dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie bezpośrednio odpowiada przed Naczelnym Dowódcą Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie za działalność planistyczną w odniesieniu do Dowództwa Połączonych Sił Reagowania w Europie. Mieści się w Kwaterze Głównej Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie pod Mons w Belgii. Na jego czele stoi szef sztabu w randze generała broni. Zatrudnia około 60 osób i koordynuje aspekty operacyjne, wykonawcze i planistyczne wspomnianych wyżej Sił Reagowania ACE (*Vademecum NATO*, Warszawa 1995, s.175).

²⁶ Sztab Powietrznych Sił Reagowania powstał w celu ułatwienia szczegółowego planowania dla Powietrznych Sił Reagowania. Zatrudnia około 80 osób, mieści się w Kalkar w Niemczech. Dyrektorem jest Niemiec w randze generała sił powietrznych. Sztab nie pełni funkcji dowódczej, a jego dyrektor podlega szefowi sztabu ARFPS (*NATO*, s.174).

na zmiany w otoczeniu operacyjnym, które mogłyby być skierowane ku zmianom wymaganym dla mandatu lub sił. Kontyngenty wojskowe powinny być przygotowane do ewentualnych zmian ich zadań lub terenu działania. Struktura sił wojskowych (ich budowa) powinna zapewniać im możliwość reagowania na zmieniającą się sytuację w obszarze działania. Elastyczność i możliwość szybkiego przystosowania się jednostek wojskowych do konieczności prowadzenia różnych działań i w każdych warunkach są kluczem do osiągnięcia sukcesu w operacji wsparcia pokoju.

5.3.1. Stałe procedury operacyjne (SOPs), łączność i rotacja sił

Międzynarodowa istota operacji wsparcia pokoju tworzy potrzebę opracowania stałych procedur operacyjnych dla tego typu (rodzaju) operacji. Szczególna waga tego problemu wynika z konieczności korzystania przez wszystkie zaangażowane siły z tego samego zestawu zasad i procedur. Większość z tych stałych procedur operacyjnych (SOPs) pozwoli jednostkom NATO, szybciej i łatwiej osiągnąć pełną integrację z państwami i organizacjami nie będącymi członkami NATO.

We wszystkich rodzajach (typach) operacji wsparcia pokoju niezwykle ważnym problemem jest łączność i koordynacja działań zespołów łącznikowych. Dowództwa wojskowe na wszystkich szczeblach dowodzenia muszą planować posiadanie zdolnego personelu łącznikowego w miejscowych biurach międzynarodowych instytucji (agencji) cywilnych, a także w dowództwach stron konfliktu. Znaczenie tego wymogu nie powinno być lekceważone i każda jednostka powinna być dobrze poinformowana o tego typu działaniach. Linie te muszą być utrzymane nawet w trudnych okolicznościach, a więc w przypadku nieporozumień i incydentów pomiędzy stronami konfliktu. W przypadku niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu operacyjnym należy ocenić stan bezpieczeństwa oficerów łącznikowych i konieczność ich utrzymywania w danych instytucjach.

Rotacja (wymiana) personelu indywidualnego i całych jednostek oparta jest na bazie porozumienia pomiędzy odpowiednimi organizacjami i rządem, lub organizacjami regionalnymi. Wymiana jednostek i sztabów z reguły ma miejsce po sześciu miesiącach. Utrzymanie odpowiedniego stopnia doświadczenia personelu i jednostek, wymaga podjęcia decyzji o sposobie wymiany (częściowo czy „blokowo”), opartej na zasadzie utrzymania równowagi.

5.4. Przemieszczenia i zmiany

W wielu przypadkach przemieszczenie jest równie ważne, jak aktualne rozmieszczenie i stan liczebny wojsk w operacji wsparcia pokoju. W zależności od rodzaju misji siły wsparcia pokoju (PSF) mogą opuścić ustalone struktury do kontynuowania innej operacji we współdziałaniu z organizacjami humanitarnymi lub rządem kraju, będącego gospodarzem. Planowanie w tym zakresie powinno być równie szczegółowe, jak dla innych operacji i powinno rozpocząć się we wczesnym stadium ogólnego planu operacji.

Decyzja o cofnięciu wsparcia operacji pokojowej przez NATO będzie również przedmiotem szczegółowego planowania. Należy także przewidzieć takie sytuacje, kiedy jedna lub więcej stron konfliktu (odłamów, frakcji) równie dobrze jak i miejscowe społeczeństwo, może sprzeciwić się lub nawet spróbować ograniczyć wycofanie sił NATO. W takich sytuacjach powinny być rozpatrzone następujące czynniki:

- jakie wyposażenie zostawić lub zmniejszyć;
- czas wycofania;
- użycie siły do obrony wycofujących sił.

Czynniki te będą wymagały ścisłej koordynacji pomiędzy NATO, krajami które wystąpiły o interwencję, organizacjami pozarządowymi oraz organizacjami określającymi mandaty do wykonania danej operacji. Ostatecznie będzie to oddzielne wyzwanie dla wszystkich zaangażowanych w operację sił wsparcia pokoju.

Wobec narastających międzynarodowych żądań wykorzystania potencjału sił pokojowych, szczególnie w operacjach utrzymania pokoju oraz kosztów wiarygodności ONZ spowodowanych utrzymującym się jej nieokreślonym i nieefektywnym udziałem, ONZ musi poważnie rozważyć wycofanie się z niektórych operacji. Odnosi się to szczególnie do tych rejonów działań, gdzie siły utrzymania pokoju utraciły poparcie lokalne w takim stopniu, że nawet jeśli nie są fizycznie zagrożone, to nie są w stanie osiągnąć założonego celu operacji.

BIBLIOGRAFIA

1. *Bi-MNC Directive For NATO Doctrine For Peace Support Operations*, SHAPE, Bruksela, 1995.
2. Evans G., *Współpraca dla pokoju. Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, Polski Instytut Spraw Zagranicznych, Warszawa 1994.
3. *NATO Vademecum*, Bellona, Warszawa, 1995.
4. Kaczmarek J., Skowroński A., *Bezpieczeństwo Świat – Europa – Polska*, Altal, Wrocław 1998.

SKRÓTY I ICH ZNACZENIE

ACE – Allied Command Europe – Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w EUROPIE;

ACLANT – Allied Command Atlantic – Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO na Atlantyku;

CIMIC – Civil – Military Cooperation – Cywilno – Wojskowa Współpraca;

CJTF – Combined Joint Task Force – Połączone Siły do Zadań Specjalnych;

CIPIC – Combined Public Information Centre – Połączone Centrum Środków Masowego Przekazu;

DPKO – Department of Peacekeeping Operations – Departament Operacji Utrzymania Pokoju;

FAC – Forward Air Controller – oficer naprowadzania lotnictwa;

FC – Force Commander – Dowódca Sił (Wojskowy);

IHL – International Humanitarian Law – Międzynarodowe Prawo Humanitarne;

IO – International Organisation – Organizacja Międzynarodowa;

LCC – Logistic Coordination Centre – Logistyczne Centrum Koordynacyjne;

LOAC – Law of Armed Conflict – Prawo konfliktów zbrojnych;

MC – Military Committee – Komitet Wojskowy;

MCC – Mobility Coordination Centre – Ruchome Centrum Koordynacyjne;

MNC – Major NATO Commander – Główny Dowódca NATO;

MSC – Major Subordinate Command – Główne Dowództwo Podległe;

NAC – North Atlantic Council – Rada Północnoatlantycka;

NACC – North Atlantic Cooperation Council – Północnoatlantycka Rada Współpracy;

NATO – North Atlantic Treaty Organisation – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego;

NGO – Non – Governmental Organisation – Organizacja pozarządowa;

NMA – NATO Military Authority – Władze Wojskowe NATO;

OPCOM – Operational Command – Dowodzenie Operacyjne;

OPCON – Operational Control – Kontrola Operacyjna;

OPLAN – Operations Plan – Plan Operacji;

OSCE – Organisation for Security and Cooperation in Europe – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;

PfP – Partnership for Peace – Partnerstwo dla Pokoju;

PI – Public Information – Środki masowego przekazu;

PSC – Principal Subordinate Command – Główne Dowództwo Podległe;

PSF – Peace Support Force – Siły Wsparcia Pokoju;
PSO – Peace Support Operations – Operacje Wsparcia Pokoju;
PSYOPS – Psychological Operations – Operacje Psychologiczne;
PVO – Private Voluntary Organisation- Prywatna Organizacja Ochotnicza;
ROE – Rules of Engagement – Zasady Użycia Środków Walki;
SACEUR – Supreme Allied Commander Europe – Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych w Europie;
SACLANT – Supreme Allied Commander Atlantic – Naczelny Dowódca Połączonych Sił Zbrojnych Atlantyku;
SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe – Kwatera Główna Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie;
SOFA – Status of Force Agreement – Status Porozumienia Sił;
SOP – Standard Operating Procedure – Standardowa Procedura Operacyjna;
SRSG – Special Representative of the Secretary General – Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego;
TOA – Transfer of Authority – Delegowanie Upoważnień;
UN – United Nations – Organizacja Narodów Zjednoczonych;
UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees – Wysoki Komisarz Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców;
UNSC – United Nations Security Council – Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych;
UNSCR – United Nations Security Council Resolution – Rezolucja Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych;
WEU – Western European Union – Unia Zachodnioeuropejska.

PÓLNOCNOATLANTYCKA RADA WSPÓŁPRACY (NACC)

Północnoatlantycką Radę Współpracy (NACC) ustanowiono w końcu 1991 roku i pierwsze jej posiedzenie odbyło się 20 grudnia tegoż roku. Uczestniczyło w nim 25 państw. Obecnie Radę tworzy 38 państw. Obejmuje ona 16 państw członkowskich NATO, wszystkich członków byłego Układu Warszawskiego oraz państwa powstałe w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego. Są to: Albania, Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Bułgaria, Republika Czeska, Estonia, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Polska, Rosja, Rumunia, Słowacja, Tadżykistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan i Węgry. Finlandia, Słowenia i Szwecja otrzymały status obserwatora.

Trzy państwa posiadające status obserwatora uczestniczą również w „Partnerstwie dla Pokoju” i razem z Austrią i Irlandią brały udział w pracach Grupy Ad Hoc do spraw Współpracy w Misjach Pokojowych, którą następnie połączono z Polityczno – Wojskowym Komitetem Kierującym Programem „Partnerstwo dla Pokoju” i utworzono Grupę Ad Hoc do spraw Operacji Pokojowych. Praca tej grupy jest jednym z najważniejszych działań Rady Północnoatlantyckiej. Poza tym działalność w ramach NACC koncentruje się na współpracy w wymienionych niżej dziedzinach:

- **Konsultacje polityczne.** Regularnie odbywają się konsultacje w sprawach bezpieczeństwa, będących przedmiotem zainteresowania państw członkowskich, w tym obejmujących konflikty regionalne. Rada Północnoatlantycka spotyka się z ambasadorami państw członkowskich, a Komitet Wojskowy NATO przeprowadza spotkania ze swoimi odpowiednikami w państwach NACC przynajmniej raz w miesiącu. Wiele innych komitetów NATO podporządkowanych Radzie również regularnie spotyka się z przedstawicielami państw NACC.

- **Zagadnienia gospodarcze.** Współpraca Komitetu Ekonomicznego z partnerami z NACC koncentruje się na budżetach obrony i ich relacji do gospodarki, na aspektach bezpieczeństwa, rozwoju gospodarczym oraz zagadnieniach konwersji. W celu dyskusowania tych tematów organizowane są spotkania ekspertów, seminaria i spotkania robocze. Bazy danych i projekty pilotażowe są rozwijane w dziedzinie konwersji, na przykład dla ułatwienia przedstawiania produkcji wojskowej na potrzeby cywilne. Coroczne kolokwia

NATO skupiają ekspertów w celu wzajemnej wymiany opinii w określonych tematach gospodarczych.

- **Zagadnienia informacji.** W dziedzinie informacji Komitet NATO do spraw Informacji i Kontaktów Kulturalnych spotyka się corocznie z przedstawicielami państw NACC dla omówienia realizacji przedsięwzięć w dziedzinie informacji przewidzianych w Planie Pracy NACC. Wspólne programy opracowywane przez Biuro NATO do spraw Informacji i Prasy obejmują wizyty, współudział w organizacji seminariów i konferencji, publikacje oraz stypendia w dziedzinie instytucji demokratycznych. Pomoc jest okazywana przez ambasady łącznikowe państw NACC w Brukseli oraz przez ambasady kontaktowe państw NATO w stolicach państw NACC.

- **Zagadnienia naukowe i ochrony środowiska.** Szeroki program wspólnych przedsięwzięć w sprawach naukowych i ochrony środowiska skupia się na takich priorytetowych sferach, jak: technologie rozbrojeniowe, bezpieczeństwo ekologiczne, zaawansowane technologie, polityka naukowa i technologiczna oraz sieci komputerowe. Ponadto naukowcom z państw NATO i NACC są przyznawane stypendia naukowe NATO dla prowadzenia studiów lub prac badawczych. Aktualnie kilkuset naukowców z państw NACC uczestniczy w programach naukowych i ochrony środowiska prowadzonych przez NATO.

- **Zagadnienia zaplecza naukowego.** Programy współpracy w sprawach dotyczących zarządzania zamówieniami obronnymi, standaryzacji materiałowej i technicznej, prace badawcze w dziedzinie techniki, obrony powietrznej oraz łączności i interoperacyjności systemów informacji są rozwijane w ramach Konferencji Krajowych Dyrektorów do spraw Uzbrojenia, Komitetu NATO do spraw Obrony Powietrznej, Agencji NATO do spraw Systemów Łączności i Informacji. Konkretnie przedsięwzięcia obejmują spotkania wielonarodowych zespołów ekspertów, dostarczanie dokumentacji technicznej, narady robocze, seminaria i inne wspólne spotkania.

- **Koordinacja działalności w przestrzeni powietrznej.** Komitet NATO do spraw Koordynacji Europejskiej Przestrzeni Powietrznej spotyka się na regularnych sesjach plenarnych z udziałem specjalistów z państw NACC i innych krajów dla omówienia cywilno – wojskowej koordynacji kierowania ruchem powietrznym. Przedstawiciele państw NACC biorą również udział w grupach roboczych, seminariach i spotkaniach roboczych, prowadzonych pod auspicjami Komitetu NATO do spraw Koordynacji Europejskiej Przestrzeni Powietrznej.

• **Planowanie cywilne w sytuacjach nadzwyczajnych.** Wysoki Komitet do spraw Planowania Obrony Cywilnej w Sytuacjach Nadzwyczajnych Zagrożeń spotyka się z partnerami NACC w celu przeglądu programu praktycznych przedsięwzięć współpracy (seminaria, spotkania robocze, wymiana informacji) w dziedzinie planowania cywilnego w sytuacjach nadzwyczajnych i pomocy humanitarnej. Główny nacisk jest kładziony na przygotowanie do zapobiegania katastrofom, łagodzenia ich skutków, reakcji na nie oraz procesu powrotu do poprzedniej sytuacji.

• **Współpraca wojskowa.** Komitet Wojskowy NATO odbywa coroczne spotkania na szczeblu szefów sztabów z partnerami NACC, a także spotyka się na szczeblu Przedstawicieli Wojskowych. Pierwsze spotkanie Komitetu Wojskowego na wspólnej sesji z partnerami NACC odbyło się w kwietniu 1992 roku. Stanowiło ono milowy krok naprzód w procesie partnerstwa i doprowadziło do powstania wojskowego planu pracy mającego za zadanie rozwój współpracy i okazywanie pomocy państwom NACC w procesie przebudowy ich sił zbrojnych. Przedsięwzięcia w ramach programu współpracy wojskowej, który jest obecnie podporządkowany programowi „Partnerstwa dla Pokoju”, obejmują wymianę wizyt między wyższymi oficerami NATO i ich odpowiednikami w państwach NACC; spotkania na innych szczeblach; wizyty zespołów ekspertów; wizyty lektorów; seminaria i spotkania robocze zajmujące się dziedzinami koncepcyjnymi i praktycznymi, takimi jak: „Siły zbrojne w demokracji” i „Wojskowe szkolenie i edukacja”; dużą różnorodność kursów w Akademii Obrony NATO w Rzymie i Szkole NATO (SHAPE) w Oberammergau.

RADA PÓŁNOCNOATLANTYCKA (NORTH ATLANTIC COUNCIL – NAC)

Rada Północnoatlantycka (NAC) ma rzeczywistą władzę polityczną i uprawnienia do podejmowania decyzji. W jej skład wchodzi Stali Przedstawiciele wszystkich państw członkowskich, którzy spotykają się co najmniej raz w tygodniu. Rada obraduje również na wyższych szczeblach, tj. ministrów spraw zagranicznych lub szefów rządów, ma jednak nadal tą samą władzę polityczną i uprawnienia do podejmowania decyzji, one zaś mają ten sam status i wagę niezależnie od szczebla obrad. Działalność Rady jest powszechnie obserwowana. Rada wydaje deklaracje i komunikaty, w których wyjaśnia opinie publicznej oraz rządów nie będących członkami Sojuszu swoją politykę i decyzje.

Rada jest jedynym organem Sojuszu, który wywodzi swoje uprawnienia bezpośrednio z Traktatu Północnoatlantyckiego. Z mocy Traktatu Rada została upoważniona do ustanowienia organów pomocniczych. Powstałe w ten sposób komitety oraz grupy planowania wspierają prace Rady i są odpowiedzialne za działalność w takich specjalistycznych dziedzinach, jak: planowanie obronne, planowanie nuklearne i kwestie wojskowe. Rada jest więc jedynym w swoim rodzaju forum kompleksowych konsultacji pomiędzy rządami państw członkowskich we wszystkich kwestiach dotyczących bezpieczeństwa, a także najważniejszym organem decyzyjnym w NATO. Wszystkie państwa członkowskie NATO mają takie samo prawo wyrażania swoich poglądów podczas obrad Rady. Decyzje są wyrazem wspólnej woli rządów państw członkowskich powszechnie zaaprobowanej. Wszystkie rządy członkowskie biorą udział w formułowaniu polityki Rady lub decyzji podejmowanych z jej upoważnienia na zasadzie konsensusu.

Każdy rząd jest reprezentowany w Radzie przez Stałego Przedstawiciela w randze ambasadora. Ten zaś ma do pomocy, różniący się liczebnie, personel polityczny i wojskowy lub delegacje przy NATO.

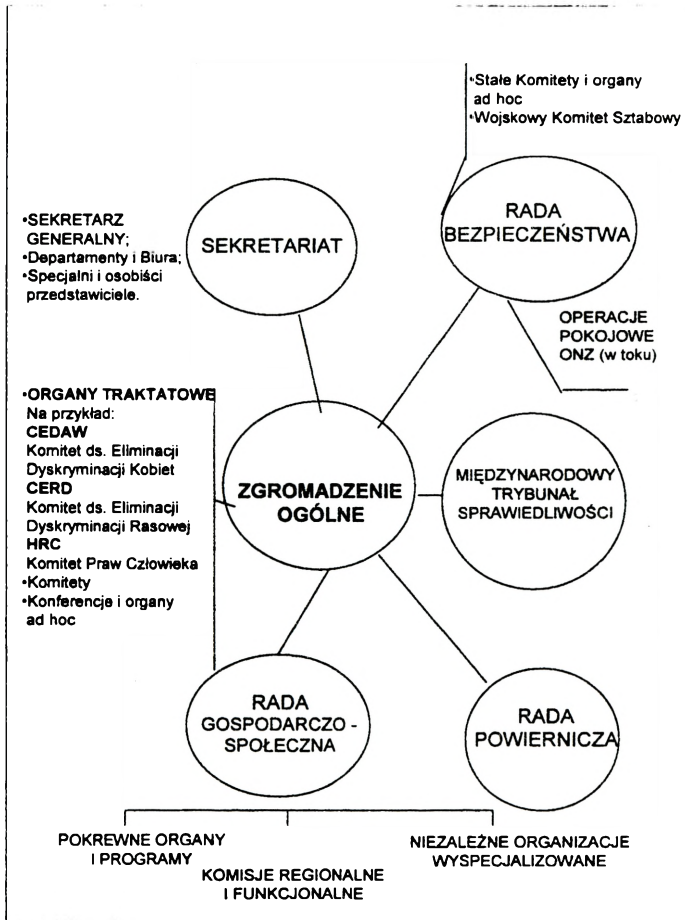
Dwa razy w roku, niekiedy częściej Rada obraduje na szczeblu ministrów. Wówczas każde państwo jest reprezentowane przez ministra spraw zagranicznych. Spotkania na „szczycie” z udziałem szefów państw lub rządów odbywają się w razie konieczności podjęcia decyzji dotyczących ważnej kwestii.

Rada na szczepku ambasadorów obraduje zwykle raz na tydzień, ale może zostać zwołana w trybie nadzwyczajnym w zależności od potrzeby. Obradom Rady przewodniczy Sekretarz Generalny NATO lub w razie jego nieobecności – Zastępca Sekretarza Generalnego. Podczas obrad na szczepku ministerialnym funkcję honorowego przewodniczącego pełni jeden z ministrów spraw zagranicznych. Jest to funkcja rotacyjna – pełnią ją ministrowie spraw zagranicznych poszczególnych państw członkowskich zgodnie z porządkiem alfabetycznym języka angielskiego.

Dyskutowane zagadnienia i decyzje podejmowane na posiedzeniach Rady dotyczą wszystkich aspektów działalności Sojuszu. Często brane są pod uwagę raporty i zalecenia przygotowane na prośbę Rady przez podporządkowane jej komitety. Mogą też być omawiane kwestie podniesione przez przedstawicieli narodowych lub Sekretarza Generalnego. Stali przedstawiciele działają zgodnie z instrukcjami otrzymanymi ze swych stolic, informują, wyjaśniają poglądy i polityczne decyzje swoich rządów członkom Rady Północnoatlantyckiej. Następnie przedstawiają swoim władzom krajowym poglądy i stanowiska innych rządów, informują o rozwoju wydarzeń i szczegółach osiągania konsensusu w razie ważnej kwestii lub różnic w poglądach poszczególnych państw.

Zanim zapadną decyzje, sposób ich wypracowania jest uzgadniany na zasadzie jednomyślności i ogólnej zgody. Nie istnieje procedura głosowania lub podejmowania decyzji większością głosów. Każde państwo reprezentowane w Radzie lub w podporządkowanych jej innych komitetach zachowuje całkowitą suwerenność i odpowiedzialność za swoje decyzje.

ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH (ONZ)

Rys. 1. System Narodów Zjednoczonych (na podstawie *United Nations Handbook*, 1992)¹

¹ Schemat ten jest ze względów technicznych schematem uproszczonym, niemniej jednak zawiera wszystkie podstawowe elementy tworzące system Narodów Zjednoczonych.

W celu ułatwienia osiągnięcia deklarowanych celów ONZ Karta przewiduje utworzenie sześciu organów głównych i organów pomocniczych, jakie okażą się konieczne (artykuł 7). Organami tymi są:

- Zgromadzenie Ogólne;
- Rada Bezpieczeństwa;
- Rada Gospodarczo – Społeczna;
- Rada Powiernicza;
- Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości;
- Sekretariat;

Wszystkie wymienione organy z wyjątkiem Rady Powierniczej mają pewną, określoną rolę do odegrania w rozwiązywaniu spraw wiążących się z utrzymaniem międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Zgromadzenie ogólne złożone ze wszystkich państw członkowskich jest wyrazem uniwersalności ONZ jako organizacji światowej. Zgromadzenie Ogólne upoważnione jest (art.10) do omawiania wszelkich spraw wchodzących w zakres Karty, łącznie z odnoszącymi się do kompetencji i funkcji Rady Bezpieczeństwa. Zgromadzenie Ogólne może udzielać zaleceń państwom członkowskim lub Radzie Bezpieczeństwa w sprawach związanych z bezpieczeństwem, za wyjątkiem określonych w artykule 12. Na mocy artykułu 11 Zgromadzenie Ogólne upoważnione jest do rozważania wszelkich kwestii oraz ogólnych zasad współpracy dotyczącej utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa i udzielania zaleceń odnoszących się do takich kwestii i zasad. Zgromadzenie Ogólne może zalecać środki pokojowego rozwiązania jakiegokolwiek sytuacji, którą uzna za potencjalnie zagrażającą ogólnemu dobrobytowi i przyjaznym stosunkom między państwami.

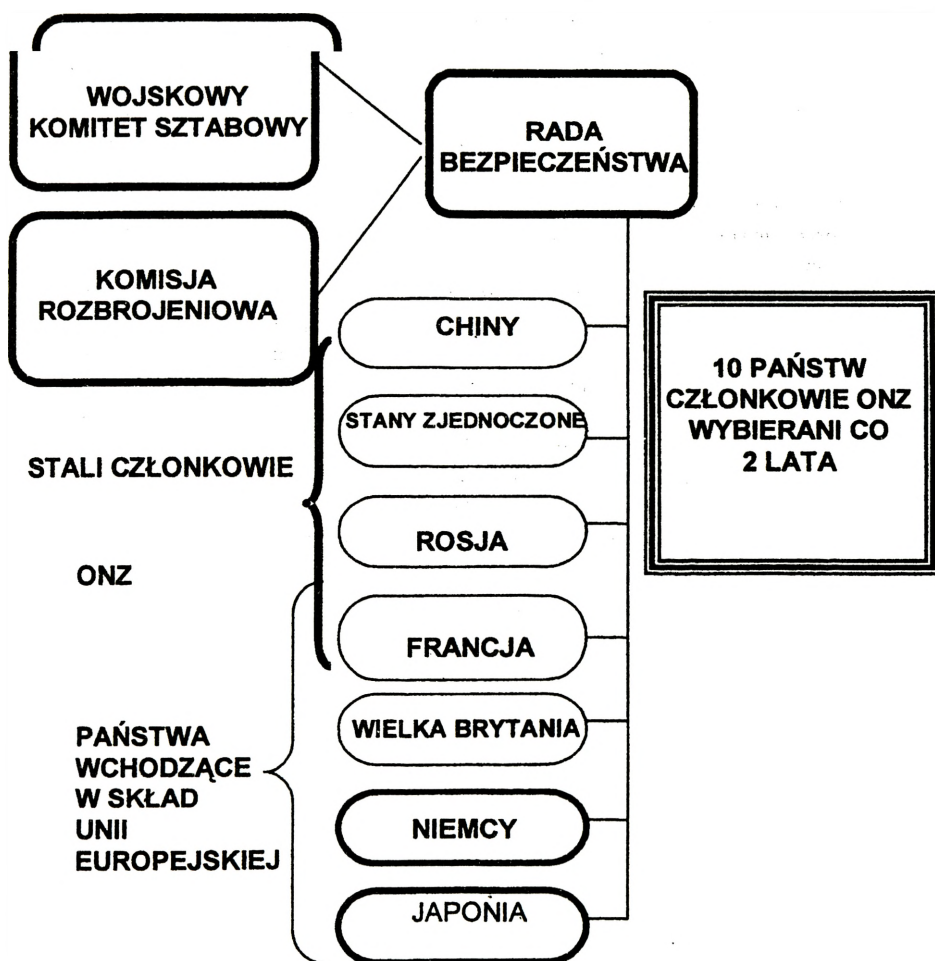
Rada Bezpieczeństwa pod względem instytucjonalnym jest najważniejszym organem Organizacji Narodów Zjednoczonych (rys.2). Składa się z dziesięciu członków niestałych, wybieranych na dwuletnie kadencje, oraz pięciu członków stałych, do których zalicza się: Chiny, Francję, Rosję, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone. Rada Bezpieczeństwa, na mocy artykułu 24 odpowiedzialna jest za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Decyzje Rady zapadają w sprawach formalnych większością głosów, natomiast w sprawach merytorycznych większością dziewięciu głosów, w tym jednomyślnością stałych członków Rady. Państwa członkowskie uznają, że przy wykonywaniu swych obowiązków wynikających z tej odpowiedzialności Rada Bezpieczeństwa działa we wspólnym ich imieniu. Zgodnie z Kartą Radzie zostały przyznane szczególne kompetencje, ułatwiające pokojowe rozstrzygnięcie sporów (rozdział VI, artykuły 33 – 38) i podejmowanie

akcji w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji (rozdział VII, artykuły 39 – 51).

Sekretarz Generalny może zwrócić uwagę Rady Bezpieczeństwa (na mocy art.99 Karty) na każdą sprawę, która jego zdaniem może zagrażać utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W sprawach bezpieczeństwa odpowiada raczej przed Radą Bezpieczeństwa niż Zgromadzeniem Ogólnym. Będąc jednocześnie najwyższym funkcjonariuszem administracyjnym Organizacji, Sekretarz Generalny ma szeroki chociaż nieprecyzyjnie określony zakres odpowiedzialności i kompetencji politycznych.

Sekretarz Generalny ma także uprawnienia do występowania w roli samodzielnego rzecznika interesu globalnego. Może też wpływać na agendę międzynarodową i jej treść oraz swobodnie występować w debatach, pod warunkiem stosowania się do artykułu 100 wymagającego od Sekretarza Generalnego i personelu Sekretariatu neutralności i niezależności od państw członkowskich NATO. Krótko mówiąc, Sekretarz Generalny może na mocy swoich kompetencji uczynić wszystko, co zechce, przy uwzględnieniu precedensów ustanowionych wcześniej w praktyce.

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) powołany został na mocy Karty Narodów Zjednoczonych, jako główny organ sądowy systemu Narodów Zjednoczonych. Wszyscy członkowie ONZ są stronami Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i zobowiązują się do wykonywania jego wyroków w każdej sprawie, którą dobrowolnie oddały pod jurysdykcję Trybunału. Zgodnie z artykułem 93 do Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości mogą także przystąpić państwa nie należące do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Państwa mogą przekazywać swe spory innym trybunałom niż MTS. Zgromadzenie Ogólne i Rada Bezpieczeństwa mogą zwrócić się do MTS o wydanie opinii doradczej w każdej kwestii prawnej, a Zgromadzenie Ogólne może upoważniać inne organy ONZ i jej agencje wyspecjalizowane do zwracania się o wydanie opinii doradczych w kwestiach prawnych, wyłaniających się w toku ich działalności. Przy udzielaniu zaleceń w sprawie pokojowego uregulowania sporu na mocy artykułu 36 Rada Bezpieczeństwa powinna brać pod uwagę, że generalnie strony powinny oddawać spory prawne do MTS. W praktyce MTS był wykorzystywany w niewystarczającym stopniu. Począwszy od 1945 roku zwrócono się doń tylko z 21 wnioskami o opinie doradcze na mocy artykułu 96.

Rys. 2. Rada Bezpieczeństwa (na podstawie J. Kaczmarek, A. Skowroński. *Bezpieczeństwo, Świat – Europa – Polska*, Wrocław 1998).

Rada Gospodarczo – Społeczna (ECOSOC) i inne agencje wyspecjalizowane mają swój ważny udział w wysiłkach na rzecz pokoju. W swoich ramach zajmują się również powstającymi pozamilitarnymi zagrożeniami bezpieczeństwa. Zgodnie z artykułem 62 ECOSOC ma uprawnienia do udzielania Zgromadzeniu Ogólnemu, państwom członkowskim i agencjom wyspecjalizowanym ONZ zaleceń dotyczących międzynarodowych zagadnień gospodarczych, społecznych, kulturalnych, wychowawczych oraz zdrowia publicznego, a także zapewnienia poszanowania i przestrzegania praw człowieka i podstawowych wolności. Na mocy artykułu 65 Karty ECOSOC może udzielać Radzie Bezpieczeństwa informacji, a na jej życzenie służy jej pomocą.

Jako gospodarcze i społeczne ramię ONZ, ECOSOC jest uprawniona do koordynowania działalności wyspecjalizowanych agencji ONZ zarówno w drodze udzielania zaleceń Zgromadzeniu Ogólnemu i państwom członkowskim (artykuł 63). Odpowiedzialność za wywiązywanie się przez te agencje z ich zadań spoczywa na ECOSOC pod kierownictwem Zgromadzenia Ogólnego (artykuł 60). W praktyce większość krajów członkowskich ONZ wołała jednak – jak dotąd – utrzymywać kontakty raczej bezpośrednio z agencjami niż za pośrednictwem ECOSOC. W przyszłości dąży się do wzmocnienia jej zdolności do skutecznego odgrywania roli koordynacyjnej.

ORGANIZACJA BEZPIECZEŃSTWA I WSPÓŁPRACY W EUROPIE (OBWE)

OBWE jest elementem kreującym kolektywny system bezpieczeństwa w Europie. Miejsce i rolę tej organizacji należy widzieć w ścisłym związku zarówno z procesem historycznym, jak i w kontekście żywotnych interesów uczestniczących w nim państw. Obecnie jest formalną organizacją, składającą się z 55 członków, obejmujących całą Europę, Kanadę i Stany Zjednoczone.

Akt końcowy KBWE (od 1994 – OBWE) ma charakter kompleksowy. Decyzje w nim zawarte dotyczą w zasadzie wszystkich dziedzin życia międzynarodowego, a więc polityki, spraw wojskowych, gospodarki, handlu, nauki, techniki, technologii, współpracy humanitarnej, kontaktów między ludźmi, informacji, kultury i oświaty. Umożliwia to harmonizację życia międzynarodowego na różnych płaszczyznach.¹

Państwa uczestniczące, jak można przeczytać w akcie końcowym, potwierdzają, że ich celem jest działanie na rzecz poprawy stosunków między sobą i zapewnienie warunków, w których ich narody będą mogły żyć w prawdziwym i trwałym pokoju, wolne od wszelkiego zagrożenia bądź prób naruszenia ich bezpieczeństwa.

W „Deklaracji zasad rządzących stosunkami między państwami uczestniczącymi” można wyróżnić:

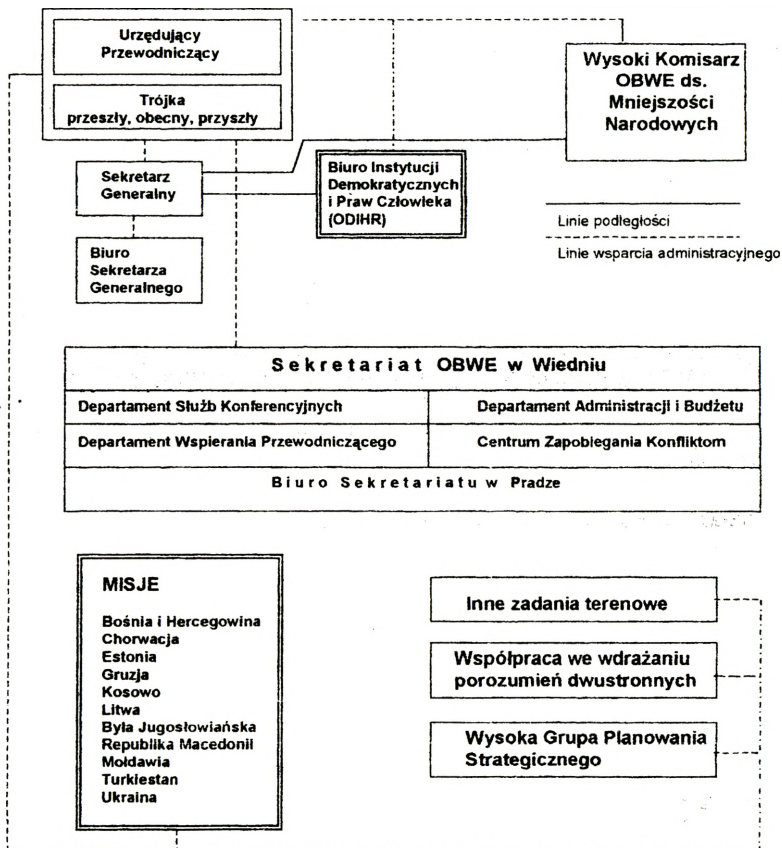
- zasadę suwerennej równości, poszanowania praw nieodłącznych suwerenności;
- powstrzymanie się od groźby użycia siły lub użycia siły;
- zasadę nienaruszalności granic;
- zasadę Integralności terytorialnej państw;
- pokojowe załatwianie (rozstrzyganie) sporów;
- nieingerencję w sprawy wewnętrzne;
- poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności łącznie z wolnością myśli, sumienia, religii lub przekonań;
- równouprawnienie i prawa narodów do samostanowienia;
- współpracę między państwami;
- wykonywanie w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego.

¹ J. Kaczmarek, A. Skowroński, *Bezpieczeństwo. Świat – Europa – Polska*, Alta 2, Wrocław 1998, s.125.

Zgodnie z intencją Deklaracji wszystkie wymienione wyżej zasady mają podstawowe znaczenie i wobec tego będą stosowane jednakowo bez zastrzeżeń, a każda z nich będzie interpretowana z uwzględnieniem pozostałych.

Dziś można z całą pewnością stwierdzić, że OBWE jest współtwórcą przemian jakie nastąpiły w Europie w latach siedemdziesiątych, osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych.

W interesującej nas problematyce największe znaczenie mają uchwały dotyczące zbrojeń i stanów osobowych sił zbrojnych w poszczególnych państwach (Układy CFE). Realizacja tych ustaleń doprowadziła nie tylko do znacznej redukcji zbrojeń i sił zbrojnych, lecz również zapewniła równowagę sił militarnych między państwami, co uznać należy za istotny czynnik gwarancji pokoju na kontynencie.

Ciała polityczne OBWE
Spotkanie Szefów Państw lub Rządów
Rada Ministerialna
Wysoka Rada
Stała Rada

Zgromadzenie parlamentarne OBWE
Sąd Pojednawczo - Rozjemczy
Grupa Konsultacyjna (CFE)
Otwarte Komisje Konsultacyjne

WYBRANE ARTYKUŁY Z KARTY NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Rozdział I: Cele i zasady

Art. 2 (3): Wszyscy członkowie załatwiać będą swe spory międzynarodowe środkami pokojowymi w taki sposób, aby nie dopuścić do zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju oraz sprawiedliwości.

(4): Wszyscy członkowie powstrzymują się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby użycia siły lub użycia jej przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregośkolwiek z państw, bądź w jakiegokolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

(5): Wszyscy członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych okażą jej wszelką pomoc w każdej akcji podjętej zgodnie z niniejszą Kartą i powstrzymają się od udzielenia pomocy jakiegokolwiek państwu, przeciwko któremu Organizacja zastosowała środki zapobiegawcze lub środki przymusu.

Rozdział VI: Pokojowe rozstrzyganie sporów

„Art. 34: Rada Bezpieczeństwa może badać każdy spór lub każdą sytuację, która może doprowadzić do nieporozumień międzynarodowych lub wywołać spór {...}

Art. 36: W każdej fazie sporu lub w sytuacji podobnego rodzaju o charakterze określonym Art.33, Rada Bezpieczeństwa może zalecić odpowiednią procedurę lub sposób załatwienia”.

Rozdział VII: Akcja w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji

„Art. 39. Rada Bezpieczeństwa stwierdza istnienie zagrożenia lub naruszenia pokoju bądź aktu agresji oraz udzielenia zaleceń lub decyduje, jakie środki należy zastosować w myśl Art. 41 i 42 w celu utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Art. 41. Rada Bezpieczeństwa może decydować, jakie środki nie pociągające za sobą użycia siły zbrojnej należy zastosować dla wykonania jej decyzji oraz może zażądać od członków Organizacji Narodów Zjednoczonych zastosowania takich środków. Środki te mogą obejmować całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, radiowej i innych środków komunikacji oraz zerwanie stosunków dyplomatycznych.

Art. 42. Jeśli Rada Bezpieczeństwa uzna, że środki przewidziane w Art.41 będą niedostateczne lub się takimi okazały, może ona przeprowadzić siłami powietrznymi, morskimi lub lądowymi taką akcję, jaką uzna za konieczną dla utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju. Akcja ta może obejmować demonstrację, blokadę i inne operacje w powietrzu, na morzu lub lądzie sił zbrojnych członków Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Art. 48 (1): Akcję konieczną do wykonania decyzji Rady Bezpieczeństwa w celu utrzymania międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju podejmują wszyscy lub niektórzy członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych według uznania Rady Bezpieczeństwa.

Art. 49: Członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych jednoczą się w celu okazywania sobie wzajemnej pomocy w stosowaniu środków uchwalonych przez Radę Bezpieczeństwa.

Art.51: Żadne postanowienia niniejszej Karty nie naruszają naturalnego prawa każdego członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu dokonano zbrojnej napaści, do obrony własnej [...]"

Rozdział VIII: Układy regionalne

„Art. 51 (1): Żadne postanowienie niniejszej Karty nie wyłącza istnienia układów lub organizacji regionalnych dotyczących utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, które nadają się do akcji o charakterze regionalnym pod warunkiem, że takie układy lub organizacje oraz ich działalność zgodne są z zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Art. 53 (1): Rada Bezpieczeństwa posługiwać się będzie układami lub organizacjami regionalnymi w odpowiednich przypadkach w celu stosowania środków przymusu pod jej kierownictwem[...]”¹

¹ A. Żebrowski, *Myśl Wojskowa* nr 2/1998, s.143, 144, 145.

UNIA ZACHODNIOEUROPEJSKA (UZE) (WESTERN EUROPEAN UNION – WEU)

Unia Zachodnioeuropejska początkowo utworzona na mocy Traktatu Brukselskiego¹, obecnie liczy 10 członków którzy również są członkami NATO. UZE reaktywowana została w 1984 roku w celu rozwijania wspólnej europejskiej tożsamości obronnej i wzmocnienia europejskiego filaru Sojuszu. Organami Unii Zachodnioeuropejskiej są:

- Rada;
- Sekretariat;
- Zgromadzenie Parlamentarne.

21 maja 1992 roku w siedzibie NATO odbyło się pierwsze wspólne posiedzenie Rady UZE i Rady Północnoatlantycznej. Posiedzenie to zostało zwołane w celu omówienia stosunków między obu organizacjami, uzgodnienia sposobów wzmocnienia ich współpracy i ustanowienia ściślejszych kontaktów roboczych. Sekretarz Generalny UZE uczestniczy regularnie w posiedzeniach Rady Północnoatlantycznej, a Sekretarz Generalny NATO jest zapraszany na sesje UZE.

Ważne kroki ku zacieśnieniu współpracy między NATO i UZE powzięto na „szczycie” NATO w styczniu 1994 roku, kiedy to 16 państw członkowskich Sojuszu udzieliło pełnego poparcia kształtowaniu Europejskiej Tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, a także wzmocnienia europejskiego filaru Sojuszu poprzez UZE, traktowane jako element Unii Europejskiej. W celi uniknięcia powielania zaangażowanych potencjałów, NATO zgodziło się udostępnić swój potencjał – po konsultacjach z Radą Północnoatlantyczną – do operacji UZE podejmowanych przez europejskich członków Sojuszu w ramach wykonywania wspólnej polityki bezpieczeństwa Sojuszu. Leży to w interesie wszystkich członków wspólnoty choć uwarunkowane jest:

- zdecydowaną wolą wszystkich partnerów do utrzymania transatlantycznych stosunków;

¹ W marcu 1948 roku, pięć państw europejskich (Belgia, Holandia, Francja, Luksemburg i Wielka Brytania) zebrało się, aby podpisać Układy Brukselskie, które miały na celu obronę przeciw agresji. Układy Brukselskie, ze względu na przyjętą w nich współpracę gospodarczą, socjalną i kulturalną oraz kolektywną obronę, były pierwszym krokiem na drodze do Sojuszu Północnoatlantycznego, gdyż powołały one Unię Zachodnią. Była to pierwsza organizacja wielostronnie zajmująca się bezpieczeństwem w Europie Zachodniej zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych.

- gotowością do przyjęcia odpowiedzialności w sytuacjach kryzysowych i konfliktowych;
- rzeczywistą gotowością do odciążenia USA i Kanady (koszty);
- wiarygodnością UZE jako europejskiego filaru NATO i jej wkładem do stabilizacji sytuacji w Europie i na świecie;
- podziałem zadań (chodzi o podpisanie transatlantyckiego układu);
- skalkulowanym podziałem sił;
- kompatybilnością środków organów kierowania.

Jak z powyższego wynika chodzi o partnerstwo, a nie o konkurencję między Europą i Ameryką Północną, co dotyczyć powinno wszystkich obszarów działalności prowadzonej przez te instytucje i organizacje.

Ponadto szefowie państw i rządów zatwierdzili koncepcję Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (CJTF) jako środka ułatwiającego ewentualne operacje. Koncepcja ta powinna być wdrożona w sposób zapewniający rozdzielne, lecz nie odrębne wykorzystanie potencjałów wojskowych użytych przez NATO bądź UZE w sytuacjach dotyczących bezpieczeństwa europejskiego, w których NATO nie byłoby zaangażowane.

*Przykłady operacji wsparcia pokoju***BOŚNIA I HERCEGOWINA OD 1992 ROKU****– WYMUSZENIE POKOJU W CELU WSPARCIA POKOJU**

Problem: Brak współpracy wszystkich stron znacznie utrudnił UNPROFOR wykonywanie mandatu uprawniającego do niesienia pomocy humanitarnej i ochrony zagrożonej ludności cywilnej. Żołnierze sił pokojowych stali się bezpośrednim obiektem ataków wojskowych.

Reakcja: Rada Bezpieczeństwa na podstawie rozdziału VII przyjęła rezolucję 770 wzywającą państwa członkowskie, działające samodzielnie lub w ramach organizacji regionalnych, do „podjęcia wszystkich możliwych niezbędnych środków” umożliwiających, we współpracy z ONZ, dostarczanie pomocy humanitarnej. W rezultacie Rada Bezpieczeństwa uczyniła bezprecedensowy krok w kierunku uruchomienia mandatu UNPROFOR na podstawie rozdziału VII w celu „zagwarantowania bezpieczeństwa UNPROFOR” (rezolucja 807 Rady Bezpieczeństwa) oraz „zagwarantowania swobody poruszania się wszystkich jej misji” (rezolucja 815 Rady Bezpieczeństwa). Do rozdziału VII odwołano się również w odniesieniu do stref bezpieczeństwa chronionych przez UNPROFOR (rezolucje 819, 824, 836 i 844 Rady Bezpieczeństwa), a także udzielając upoważnienia do wymuszenia przestrzegania „strefy zakazu lotów” w Bośni i Hercegowinie (rezolucja 816 Rady Bezpieczeństwa). Przypadki naruszania „strefy zakazu lotów” zostały znacznie ograniczone na skutek przyjęcia rezolucji 816. Od tego czasu nie podjęto żadnej akcji wymuszania pokoju, chociaż NATO opracowało plany takiej operacji, a także lotniczych ataków w celu wsparcia UNPROFOR w strefach bezpieczeństwa. Niektóre z państw udostępniających swoje wojska były zaniepokojone, że taka akcja militarna mogłaby zagrozić ich siłom poprzez prowokowanie do odwetu.

Wnioski:

- Siły pokojowe nie są zabezpieczone przed zdecydowanym atakiem. W przypadku zagrożenia bezpieczeństwa fizycznego niezbędne są szybkie decyzje, które nie pozostawiają Radzie Bezpieczeństwa wiele czasu na rozważenie konsekwencji: jedną z opcji jest włączenie wytycznych w sprawie ochrony uczestników operacji pokojowych do zadań stosowania środków przymusu bezpośredniego i użycia siły (ROE) dla danej operacji pokojowej

(z niezbędnymi środkami w tym celu), zamiast odwoływania się do rozdziału VII w każdym przypadku;

- W odniesieniu do zakresu akcji wymuszania pokoju w Bośni i Hercegowinie nie było jasności, czy chronić siły UNPROFOR, czy same strefy bezpieczeństwa, a także kto powinien podjąć decyzję o takiej akcji (NATO czy ONZ). Rada Bezpieczeństwa musi uchwalić klarowne mandaty dla akcji wymuszania pokoju, zapewnić sobie regularne raporty dowództwa i pełną polityczną kontrolę nad operacją;

- Jeżeli dana operacja utrzymania pokoju niesie ze sobą poważne niebezpieczeństwo dla personelu ONZ i zagrożenie, że ONZ stanie się stroną konfliktu w przypadku podjęcia akcji wymuszania pokoju, te niebezpieczeństwa muszą być rozważone i zrównoważone, a jasne decyzje podjęte od razu: dwuznaczność i niepewność co do zachowania ONZ rzadko będą pomocne dla tych, którzy zaangażowali się w proces tworzenia i utrzymania pokoju.

SOMALIA OD 1992 ROKU – WYMUSZENIE POKOJU W CELU WSPARCIA AKCJI HUMANITARNYCH

Problem: Zacięta wojna domowa doprowadziła do obalenia prezydenta Siada Barre w styczniu 1991 roku oraz upadku państwa somalijskiego. Kraj został podzielony między zwalczające się frakcje. Począwszy od 1992 roku ludność Somalii stanęła w obliczu całkowitej nędzy. Rosnące zaniepokojenie klęską głodu doprowadziło do ograniczonej interwencji ONZ na początku 1992 roku (UNSOM, rezolucja 751 Rady Bezpieczeństwa), która nie zdołała jednak utrzymać zawieszenia broni ani ochronić dostaw humanitarnych.

Reakcja: W grudniu 1992 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ podjęła decyzję o interwencji kierowanej przez Stany Zjednoczone koalicji, UNITAF, której mandat obejmował ustanowienie bezpiecznych warunków dla operacji pomocy (rezolucja 794 Rady Bezpieczeństwa). W 1993 roku została ustanowiona nowa operacja ONZ, UNSOM II, mająca na celu kontynuowanie pracy UNITAF oraz podjęcie dzieła budowy i pojednania (rezolucja 814 Rady Bezpieczeństwa).

UNITAF i UNOSOM II sprawiły, że większość Somalijszyków już nie głoduje. Realizacja rozwiązania politycznego, uzgodnionego przez frakcje somalijskie w kwietniu, następuje jednak powoli, a UNSOM II stało w obliczu wyzwania militarnego generała Aidida w Mogadiszu. Większość uwagi i środków ONZ w Somalii pochłonął ten problem. Akcja wymuszania pokoju przeciwko Adidowi spowodowała krytykę metod ONZ i spadek poparcia międzynarodowej opinii publicznej.

Wnioski:

- Interwencje w sytuacjach nie rozwiązanych konfliktów wewnętrznych, podejmowane na rzecz wąskich, krótkoterminowych celów – na przykład użycie sił zbrojnych, by stworzyć bezpieczne warunki dla dostaw humanitarnych – mają prawdopodobnie niewielką szansę szybkiego i skutecznego zakończenia;
- Siły ONZ nie powinny być wprowadzane, jeśli nie uzgodni się, że pozostaną one tak długo, jak długo będzie to niezbędne dla stworzenia warunków umożliwiających stabilną pomoc oraz działania w zakresie odnowy i odbudowy, które będą kontynuowane po ich wycofaniu;
- Przed podjęciem decyzji o zastosowaniu środków przymusu w celu zapobieżenia ofiarom i cierpieniom ludzkim, co powinno być rzadko stoso-

wanym środkiem ostatecznym, Rada Bezpieczeństwa powinna uzyskać niezależną opinię zewnętrzną, że sytuacja humanitarna faktycznie wymaga zastosowania środków przymusu;

- Zasady zastosowania środków przymusu bezpośredniego i użycia siły przez oddziały ONZ wprowadzane w celach humanitarnych powinny być dokładnie rozpatrzone dla każdej sytuacji z punktu widzenia zminimalizowania skutków użycia siły dla ludności cywilnej;

- Publiczny spór między jednym z państw udostępniających swe wojska a ONZ co do stosowności roli sił UNOSOM II podkreśla znaczenie jasnego sprecyzowania mandatu akcji wymuszania pokoju.

KAMBODŻA 1992 - 1993; ROZSZERZONA OPERACJA UTRZYMANIA POKOJU

Problem: Spokojna uprzednio Kambodża ogromnie ucierpiała od 1969 roku z powodu cyklu: wojna, wojna domowa, ludobójstwo, inwazja i ponownie wojna domowa. Na skutek wietnamskiej inwazji w grudniu 1978 roku społeczność międzynarodowa zetknęła się z krajem pod narzuconą z zewnątrz administracją, której zbrojny opór stawiały trzy frakcje (jedną z nich byli Czerwoni Khmerzy) działające z Tajlandii. Późniejsza wojna domowa oraz spowodowana nią nędza doprowadziły do exodusu blisko 400 000 mieszkańców Kambodży. Była to sytuacja o szczególnym znaczeniu międzynarodowym, ponieważ każda z frakcji miała silne poparcie zewnętrzne. Ponadto mogła ona doprowadzić do destabilizacji w regionie. Wietnam wycofał wojska z Kambodży pod koniec 1989 roku kiedy nastąpiły globalne przeobrażenia geopolityczne. W tym czasie rozpoczęły się rzeczowe rokowania między stronami konfliktu.

Reakcja: W końcu lat osiemdziesiątych przeprowadzono kilkanaście międzynarodowych spotkań w celu rozwiązania konfliktu, które doprowadziły do Pierwszej Konferencji Paryskiej w połowie 1989 roku. Mimo, że w czasie Konferencji nie udało się osiągnąć kompleksowego rozwiązania, narysowano szeroką strategię, która zachwiała się jednak, kiedy zaproponowano czterofrakcyjny skład administracji tymczasowej. Aby przełamać impas, Australia opublikowała „Czerwoną Księgę” propozycji pokojowych, w myśl których ONZ miała przejąć bezpośrednią kontrolę nad administracją cywilną na czas przejściowy, umożliwiając przeprowadzenie wyborów, przyjęcie konstytucji i sformowanie nowego rządu. Plan został podjęty przez pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa. Po wahaniach w połowie 1991 roku plan zaakceptowano i ostateczne porozumienia podpisano podczas Drugiej Konferencji Paryskiej w październiku 1991 roku.

Operacja UNTAC była najbardziej ambitną i skomplikowaną ONZ-owską operacją utrzymania pokoju. W trakcie osiemnastu miesięcy jej trwania repatriowano prawie 370 000 osób z granicy tajskiej, uwolniono wszystkich więźniów politycznych, utworzono partie polityczne, które mogły podjąć działalność i przeprowadzić szeroką kampanię w bezpiecznych warunkach. Zorganizowane przez ONZ wybory odbyły się bez większych incydentów, przy masowym udziale ludności; doprowadziły do utworzenia rządu tymczasowego grupującego wszystkie partie, które zdobyły mandaty.

Pozostanie wojsk w koszarach, rozbrowienie i demobilizacja nie były możliwe ze względu na odmowę Czerwonych Khmerów uczestnictwa w procesie pokojowym po czerwcu 1992 roku.

Pomyślne przeprowadzenie wyborów dało Kambodży pierwszą od ponad 20 lat realną szansę uniknięcia wojny domowej i represji politycznych oraz zbudowania stabilnego i prosperującego państwa. W trakcie operacji UNTAC byliśmy świadkami wyraźnych błędów: spóźnione rozmieszczenie podkopało cele misji od samego początku; nigdy naprawdę nie stworzono neutralnego otoczenia politycznego; kontrola cywilna administracji nad kluczowymi dziedzinami rządu nie została w pełni osiągnięta; komponent policji cywilnej był poza wyjątkami nieaktywny; badanie przypadków naruszenia praw człowieka okazało się niemożliwe.

Wnioski:

- Wyżsi urzędnicy – zarówno wojskowi, jak i cywilni – muszą być wybrani wcześniej i włączeni w proces planowania operacji. Sekretariat musi ustanowić lub wzmocnić komórki planowania dla poszczególnych komponentów: policji, praw człowieka, wyborczych, wojskowych i doprowadzić do większej integracji procesów planowania i realizacji operacji;
- Rozmieszczenie musi nastąpić jak najszybciej po osiągnięciu przez strony konfliktu porozumienia; umożliwi to budowę zaufania i dowiedzie, że ONZ jest poważnym partnerem;
- ONZ i państwa członkowskie muszą zagwarantować, że dostarczą najwyższej wykwalifikowany personel; W niezbędnych przypadkach wcześniejsze przeszkolenie zgodnie ze standardami ONZ ma ogromne znaczenie;
- ONZ musi rozwinąć skuteczne i sprawne procedury administracyjne, które wspierałyby operacje utrzymania pokoju, zwłaszcza pod względem finansowym;
- Usprawniona musi być łączność między siłami ONZ i Sekretariatem, który powinien szybko reagować na ich zalecenia i prośby;
- Operacja ponownie uwiarygodniła ryzyko, na jakie narażone są operacje utrzymania pokoju, gdy jedna ze stron łamie swe zobowiązania. Tym razem jednak ani nie spowodowało to fiaska operacji, ani nie stanowiło poważnego zagrożenia w osiągnięciu jej podstawowego celu¹.

¹ G. Evans, *Współpraca dla pokoju*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994, s.132.

KOALICJA W WOJNIE W ZATOCE PERSKIEJ 1990 –1991; WYMUSZENIE POKOJU W ODPOWIEDZI NA AGRESJĘ GRANICZNĄ

Problem: Irak dokonał inwazji na Kuwejt w sierpniu 1990 roku, a następnie aneksji tego kraju, mimo prawie jednomyślnego międzynarodowego potępienia i nałożenia wszechstronnych sankcji. Zaniepokojenie i troskę wzbudzały informacje o zbrodniach wojsk okupacyjnych.

Reakcja: Rezolucja 678 Rady Bezpieczeństwa upoważniła państwa członkowskie do użycia we współpracy z prawowitym rządem Kuwejtu, „wszystkich dostępnych środków” w celu zmuszenia Iraku do przestrzegania rezolucji Rady Bezpieczeństwa, włączając wezwanie do natychmiastowego i bezwarunkowego wycofania się z Kuwejtu (rezolucja 660 Rady Bezpieczeństwa) do 15 stycznia 1991 roku.

Mimo wysiłków wielu państw członkowskich i Sekretarza Generalnego Irak pozostał niewzruszony. Wojskowa koalicja, utworzona i kierowana przez Stany Zjednoczone, rozpoczęła operację wojskową 16 stycznia 1991 roku. Trzydzieści osiem państw uczestniczyło bezpośrednio w tej operacji, a cztery inne (włączając Niemcy i Japonię) udzieliły znacznej pomocy technicznej i finansowej. Po sześciu tygodniach intensywnych powietrznych i lądowych akcji operacja wymuszania pokoju doprowadziła do usunięcia wojsk irackich z Kuwejtu. Jednym z elementów zawieszenia broni była zgoda Iraku na zniszczenie jego zapasów broni masowego rażenia i redukcję potencjału broni konwencjonalnej.

Wnioski:

- Stany Zjednoczone utworzyły koalicję wojskową działając za pośrednictwem Rady Bezpieczeństwa. Takie upoważnienie daje operacji wymuszenia pokoju niezwykle ważną międzynarodową legitymację. Niemniej jednak to Stany Zjednoczone postrzegano jako państwo wytyczające cele operacji i dokonujące oceny po ich zrealizowaniu. Gdyby zaistniała potrzeba ponownego przyjrzenia się celom w miarę prowadzenia operacji, powinna tego formalnie dokonać Rada Bezpieczeństwa. Rada powinna też zachować ogólną polityczną kontrolę nad operacją wymuszenia pokoju, która została podjęta na mocy jej decyzji;

- Szybkość, z jaką operacja wymuszania pokoju zrealizowała swe cele, pokazuje operacyjną przewagę koalicji kierowanej przez główną siłę woj-

skową. Operacje wymuszania pokoju, zwłaszcza mające charakter reakcji na agresję graniczną, w dającej się przewidzieć przyszłości powinny być prowadzone pod dowództwem narodowym lub koalicyjnym;

- Porażka Iraku doprowadziła do rebelii mniejszości narodowych w tym kraju, pobudzając kryzys wewnętrzny, który z kolei spowodował potrzebę interwencji humanitarnej i głębokiego zaangażowania koalicji, czego pierwotnie nie zakładano; społeczność międzynarodowa musi być przygotowana na radzenie sobie ze skutkami operacji wymuszania pokoju;

- Nawet najszybsza i najskuteczniejsza tego typu operacja wymuszenia pokoju jest niezwykle kosztowna: ocenia się, że koszt ogólny wyniósł znacznie ponad 70 mld. dolarów, z czego tylko na Stany Zjednoczone przypadło 61 mld. dolarów¹.

¹ G. Evans, *Współpraca dla pokoju*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994, s. 181 i 182.

KONCEPCJA STRATEGICZNA SOJUSZU – ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM I OPANOWYWANIE KRYZYSÓW

32. W nowej sytuacji politycznej i strategicznej w Europie powodzenie polityki Sojuszu na rzecz zachowania pokoju i zapobiegania wojnie zależy bardziej niż w przeszłości od sprawności dyplomacji prewencyjnej i od skutecznego opanowywania kryzysów wpływających na bezpieczeństwo jego członków. Poważniejsza agresja w Europie stała się znacznie mniej prawdopodobna; byłaby też poprzedzona wydłużonym czasem ostrzegawczym. Zarazem inne potencjalne zagrożenia, przed jakim stoi Sojusz, są pod względem zasięgu i różnorodności mniej przewidywalne niż w przeszłości, chociaż ich rozmiary są znacznie mniejsze.

33. W tych nowych okolicznościach większe są możliwości skutecznego rozwiązywania kryzysów w ich wczesnej fazie. Sukces sojuszniczej polityki wymagał będzie spójnego podejścia, określonego przez władze polityczne Sojuszu, które będą dokonywać wyboru – i koordynować stosowanie – środków antykryzysowych, dobieranych w zależności od potrzeb z całej palety środków politycznych i innych, z wojskowymi włącznie. Polityczne władze Sojuszu sprawować będą ścisłą kontrolę – od samego początku i na wszystkich etapach, co wymaga odpowiednich procedur konsultacyjnych i decyzyjnych.

34. Możliwości dialogu i współpracy w całej Europie muszą być w pełni wykorzystane na rzecz zapobiegania konfliktom i opanowywania kryzysów, albowiem bezpieczeństwo Sojuszu jest nierozdzielnie związane z bezpieczeństwem wszystkich pozostałych państw europejskich. W tym celu Sojusz będzie wspierał proces KBWE (obecnie OBWE) i jego instytucje. Ważną rolę mogą również odegrać inne organizacje, w tym Wspólnota Europejska, Unia Zachodnioeuropejska i Organizacja Narodów Zjednoczonych¹.

¹ *Vademecum NATO*, Bellona, Warszawa, 1995, s.273 i 274.

ROZMIESZCZENIE PREWENCYJNE

Podstawę rozmieszczenia prewencyjnego (preventive deployment), jeżeli nie zachodzi użycie siły, stanowi rozdział VI Karty Narodów Zjednoczonych. Upoważnienia do takiego rozmieszczenia powinna udzielać Rada Bezpieczeństwa. Gdyby w przypadku sporów między państwami rozmieszczenie miało nastąpić po obu stronach granicy, zgodę muszą wyrazić oba zainteresowane rządy. Rozmieszczenie mogłoby się jednak rozpocząć po uzyskaniu zgody tylko strony występującej z taką prośbą, o ile zdołałaby przekonać Radę Bezpieczeństwa, iż byłoby to pożądane dla zapobieżenia działaniom zbrojnym. W odniesieniu do sytuacji wewnątrz państw, wobec których Rada Bezpieczeństwa uznalaby swoją interwencję za możliwą, rozmieszczenie nastąpiłoby zapewne wyłącznie za zgodą rządu lub wszystkich zainteresowanych stron. W ten sposób ujął to Sekretarz Generalny w Agendzie dla pokoju.

Oddziały rozmieszczenia prewencyjnego mają podobne zadania jak obserwatorzy wykonujący funkcje wczesnego ostrzegania, ale dzięki liczniejszemu rozmieszczeniu odgrywają większą rolę symboliczną. Głównym celem takich oddziałów jest odstraszenie, ale jednocześnie ich zadania mogą obejmować wszystkie lub część z poniższych punktów:

- Nadzorowanie, obserwowanie oraz informowanie o wydarzeniach mogących naruszyć zaufanie lub stabilność (łącznie na przykład z dostarczaniem broni) w sąsiedztwie spornej granicy lub ogólnie;
- Pomoc władzom lokalnym w przestrzeganiu prawa i utrzymania porządku, łącznie z ochroną zagrożonych mniejszości, oraz nadzorowanie działań tych władz w tym zakresie;
- Pomoc władzom lokalnym w zapewnieniu podstawowych usług (dostawa wody, prądu elektrycznego, itp.) oraz nadzorowanie działań w tym zakresie;
- Pomoc władzom lokalnym, agencjom ONZ i organizacjom pozarządowym w udzielaniu pomocy humanitarnej.

ZASADY RZĄDZĄCE OPERACJAMI ONZ UTRZYMANIA POKOJU

Do podstawowych zasad zalicza się:

- Wszystkie strony konfliktu zgadzają się na udział ONZ i są przygotowane do pełnej współpracy;
- Operacja cieszy się aprobatą społeczności międzynarodowej, wyrażoną w poparciu Rady Bezpieczeństwa i gotowości państw członkowskich do wniesienia wkładu w postaci kontyngentów wojskowych oraz jej finansowania;
- Siły znajdują się pod dowództwem ONZ, kontrolę nad nimi sprawuje Sekretarz Generalny działający na mocy pełnomocnictwa Rady Bezpieczeństwa;
- Siły mają charakter wielonarodowy, określony w konsultacji z Radą Bezpieczeństwa i stronami konfliktu (tradycyjnie stali członkowie Rady Bezpieczeństwa bardzo rzadko udostępniali swoje kontyngenty do operacji utrzymania pokoju);
- Żołnierze sił pokojowych nie używają siły (z wyjątkiem sytuacji samoobrony) i są wyposażeni w lekką broń;
- Żołnierze sił pokojowych pozostają całkowicie bezstronni.

BEZPIECZEŃSTWO SIŁ POKOJOWYCH

Operacje pokojowe ONZ zawsze wiążą się z ryzykiem dla sił pokojowych. Wzrasta ono, gdy żołnierze błękitnych hełmów coraz częściej działają w sytuacjach konfliktów wewnętrznych. Dokonując oceny możliwych do zaakceptowania poziomów ryzyka, należy wyraźnie rozgraniczyć operacje utrzymania pokoju i operacje wymuszania pokoju. Te pierwsze opierają się na wykorzystaniu pokojowych środków osiągnięcia celów, co zakłada uzyskanie zgody większości – jeśli nie wszystkich – stron. Drugi rodzaj operacji zakłada potrzebę użycia siły do wykonania mandatu. Z uwagi na to, że metody, działania i cele mają charakter pokojowy, ONZ ponosi specjalną odpowiedzialność za bezpieczeństwo uczestników operacji wsparcia pokoju (pokojowych).

Wrogie akty przeciwko personelowi ONZ powinny podlegać powszechnej jurysdykcji. Takie stanowisko wszystkich państw i zdecydowanie nietolerowanie takiego zachowania stanowią najbardziej skuteczny sposób postępowania z grupami, które podejmują wrogie działania przeciwko siłom pokojowym. Jest to szczególnie istotne, kiedy odpowiedzialni za takie akty (działania) nie są związani ze strukturami państwa, nie odgrywają istotniejszej roli w społeczeństwie, wykazują małe lub żadne zainteresowanie opinią, jaką ma o nich społeczność międzynarodowa i dlatego nie poddają się tradycyjnym formom nacisku międzynarodowego.

Specjalny Komitet do spraw Operacji Pokojowych rozpatruje propozycję opracowania nowego, międzynarodowego instrumentu prawnego, który tworzyłby podstawy prawnego zobowiązania państw członkowskich do ochrony personelu i karania osób odpowiedzialnych za wrogie akty przeciwko siłom pokojowym.

Oczywiście, nie każdy przypadek będzie można rozpatrywać w ramach tego rodzaju rygorów prawnych. Dlatego nie należy wykluczyć użycia w ekstremalnych sytuacjach opcji przedstawionych w Agendzie dla pokoju oraz w rozdziale VII Karty Narodów Zjednoczonych, dotyczących wykorzystania działań ochronnych lub odwetowych w odpowiednich okolicznościach¹.

¹ G. Evans, *Agenda dla pokoju*, s.159 i 160.

ZASADY ZAANGAŻOWANIA SIŁ (RULES OF ENGAGEMENT - ROE)

Zasady zaangażowania sił są środkiem dostarczającym dowódcom wskazówek i instrukcji w ramach dyrektyw politycznych. Definiują one sposób w jaki wojska mogą działać, a opracowywane są w celu zapewnienia kontrolowania użycia sił. Zasady te przeznaczone są do informowania dowódców o stopniu ograniczeń lub swobody działania dozwolonej w czasie wykonywania przydzielonych im zadań. Służą one osiągnięciu założonych celów z zachowaniem maksymalnej zdolności bojowej wojsk własnych. Zasady zaangażowania sił muszą być opracowane zgodnie z prawem międzynarodowym i mają zastosowanie w stosunku do wszystkich rodzajów wojsk i sił zbrojnych we wszystkich operacjach pokojowych.

Zasady zaangażowania sił mogą być opracowane dla specyficznej operacji bądź obszaru. W czasie planowania operacji dowódca połączonych sił musi rozważać te niezbędne zasady dla zapewnienia sukcesu operacji. Dowódcy zawsze zachowują prawo do samoobrony, mogą użyć siły dla ochrony swojego systemu dowodzenia i środków materiałowych. Używając siły w samoobronie dowódcy powinni kierować się zasadą proporcjonalności (użycia siły proporcjonalnej do tej, z jaką zostali zaatakowani) i nie mogą podejmować akcji odwetowych oraz sankcji karnych.

Użycie sił zbrojnych w operacjach militarnych kierowane jest przez międzynarodowe prawo konfliktu zbrojnego (Law of Armed Conflict – LOAC).

DOWODZENIE

Polityczna wrażliwość (czułość) i międzynarodowy charakter operacji wsparcia pokoju (Peace Support Operations) wymaga jednoznacznie określonych relacji w zakresie dowodzenia. Wyznaczony dowódca wojskowy musi zapewnić, że dowodzenie i kierowanie (kontrola) oraz łączność są wyraźnie przedstawione i zrozumiane już w początkowej (wstępnej) fazie planowania. Jest bardzo prawdopodobne, że będą minimalne różnice w zakresie relacji dotyczących dowodzenia pomiędzy operacjami wsparcia pokoju prowadzonymi przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) a Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE). Kluczowe aspekty związane z dowodzeniem w czasie operacji wsparcia pokoju z udziałem sił NATO przedstawione są poniżej.

a) Polityczna kontrola

Problemy związane z dowodzeniem we wszystkich rodzajach operacji wsparcia pokoju w ogólnym zarysie będą przedstawione przez Radę Północnoatlantycką (North Atlantic Council). Rada ta będzie określała relacje, zależności pomiędzy nią a innymi organizacjami wspieranymi przez NATO. Wyższe dowództwo NATO (Major NATO Command – MNC) zadanie prowadzenia operacji wsparcia pokoju wyznaczy Wyższemu Dowództwu Podległemu (Major Subordinate Command – MSC) tak szybko, jak tylko to możliwe i przekaze wystarczające uprawnienia do koordynacji planowania razem z organizacjami wspieranymi przez wojska NATO.

W odniesieniu do operacji z udziałem Organizacji Narodów Zjednoczonych Rada Bezpieczeństwa sprawowała będzie polityczną kontrolę i przewodnictwo poprzez Sekretarza Generalnego lub jego Specjalnego Przedstawiciela (Specjal Representative - SRSR). Natomiast w operacjach wsparcia pokoju prowadzonych przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OSCE) polityczną kontrolę i przewodnictwo sprawowała będzie Stała Rada (Permanent Council).

b) Dowódca wojskowy (SIL)

Dowódca wojskowy w operacjach wsparcia pokoju z udziałem sił NATO będzie oficerem z kraju będącego członkiem tej organizacji. Z reguły jest on wybierany spośród państw uczestniczących w działaniach. Dowódca ten posiadać będzie uprawnienia w zakresie operacyjnego kierowania (operacyjnej kontroli) nad wszystkimi jednostkami wojskowymi, uczestniczącymi w

operacji. Gdy tylko Sojusz dostarczy jednostek do rejonu prowadzenia operacji wsparcia pokoju, wszyscy dowódcy kontyngentów NATO powinni również być podporządkowani temu dowódcy w zakresie uprawnień związanych z operacyjnym kierowaniem.

c) Narodowe kontyngenty

Narodowy kontyngent składa się wyłącznie z jednostek wyznaczonych do prowadzenia operacji wsparcia pokoju danego państwa. Jednostki te mogą nie posiadać funkcjonalnych zależności między sobą. W związku z tym każde państwo wyznacza oficera, nie koniecznie dowódcę jednostki, który będzie pełnił obowiązki dowódcy kontyngentu. Będzie on również ponosił odpowiedzialność za porządek i dyscyplinę jego personelu, a także wszelkie sprawy związane z administracją. Dowódca kontyngentu będzie składał meldunki dotyczące wspomnianych problemów bezpośrednio do dowódcy wojskowego.

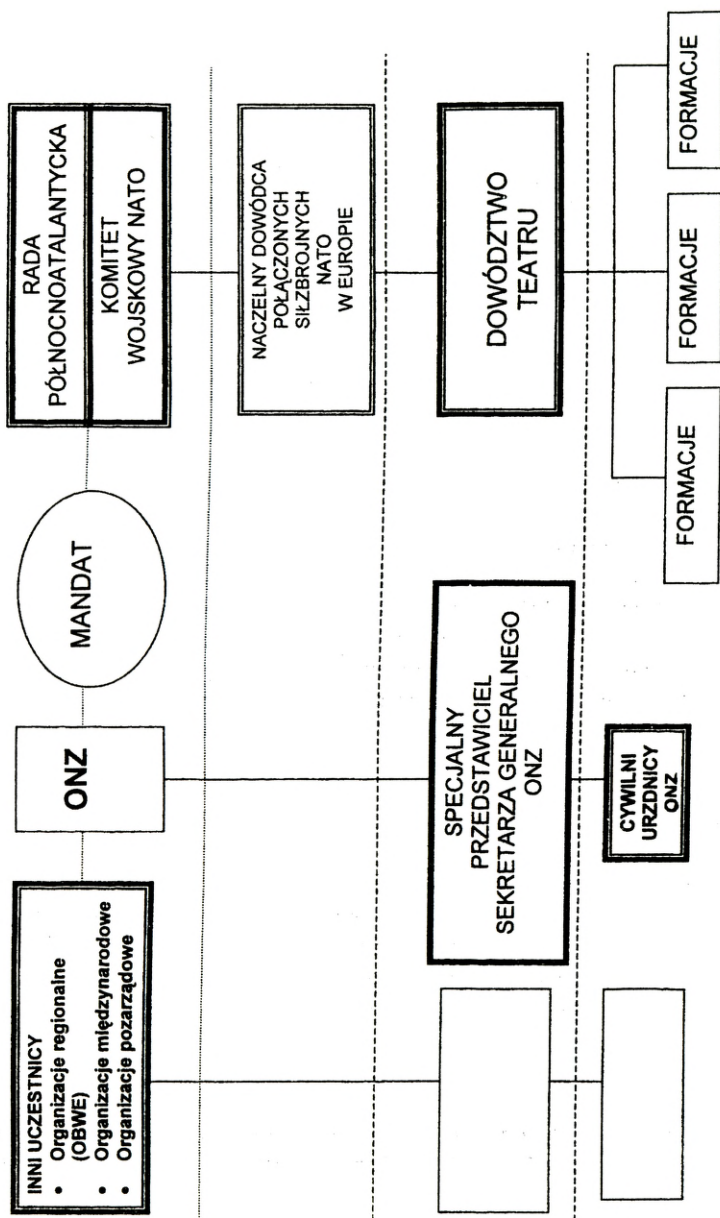
d) Delegowanie uprawnień

Dyrektywa Połączonych Sił Regionu Europy Centralnej (80 – 20) wyszczególnia specyficzny zakres obowiązków dowódców NATO i narodowych w zakresie tego, kiedy i jak jednostki wojskowe będą przekazane pod dowództwo NATO. Mimo, że dyrektywa ta nie ma zastosowania w odniesieniu do wspieranych organizacji (agencji), to przedstawione w ogólnym zarysie zasady powinny być zbliżone do tego problemu tak bardzo, jak tylko jest to możliwe.

e) Personel spoza NATO

Relacje zachodzące pomiędzy NATO a siłami państw nie będących członkami tej organizacji powinny być sprecyzowane już w początkowym etapie procesu planowania. Siły zbrojne państw spoza NATO będą znajdowały się pod operacyjną kontrolą dowódcy wojskowego operacji wsparcia pokoju (Force Commander). Jeśli relacje są inne niż te przedstawione powyżej, to szczegółowe uprawnienia i odpowiedzialność dowódcy wojskowego muszą być wyraźnie określone w celu uniknięcia jakiegokolwiek nieporozumienia. Sojusz może nie zaakceptować propozycji (oferty) państw nie będących jej członkami jeśli, nie będą miały tej samej struktury dowodzenia i kontroli jak siły NATO. Przykład struktury dowodzenia i kontroli przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek ten wyjątkowo wyraźnie pokazuje wymaganą koordynację pomiędzy NATO a organizacjami nie wchodzącymi w jej skład, w typowych operacjach wsparcia pokoju.

Rys. 1. System dowodzenia i kierowania w czasie operacji wsparcia pokoju

SANKCJE

Sankcje są środkami nie pociągającymi za sobą użycia siły zbrojnej, które mogą obejmować „całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych oraz komunikacji: kolejowej, morskiej, lotniczej, pocztowej, telegraficznej, radiowej i innej, jak również zerwanie stosunków dyplomatycznych”. Celem stosowania sankcji w dowolnej formie jest albo narzucenie postępowania wbrew woli zainteresowanego państwa, albo położenie kresu określonemu zachowaniu. Sankcje są tak pomyślane by: osiągnęły swój cel przez pozbawienie zainteresowanego państwa wojskowych i ekonomicznych środków pozwalających na kontynuowanie agresywnego postępowania; spowodowały wewnętrzną presję na zainteresowany rząd albo przez ogólne społeczne niezadowolenie wynikłe z pogorszenia warunków życia, albo przez nacisk ze strony kół finansowych; przez wywieranie moralnej presji spowodowały, że zainteresowany rząd lub państwo odczują, iż znajdują się w pozycji międzynarodowego pariasa.

Stosowane obecnie środki o charakterze sankcji różnią się w poszczególnych przypadkach. Niektóre z nich przewidziane w ramach artykułu 41 – przerwanie komunikacji i zerwanie stosunków dyplomatycznych – nie były wykorzystywane przez Radę Bezpieczeństwa. Natomiast inne środki, nie wyszczególnione w artykule 41, takie jak ograniczenia we współpracy sportowej, naukowej i technicznej, zostały niedawno zastosowane w odniesieniu do Serbii i Czarnogóry. Sankcje z reguły nie obejmują dostaw medycznych, podobnie jak żywności (choć rezolucja 661 Rady Bezpieczeństwa w odniesieniu do Iraku nie objęła sankcjami jedynie dostaw żywności jedynie ze względów humanitarnych).

Najczęściej stosowanym pojedynczym środkiem o charakterze sankcji, do którego sięgano w każdym z wyżej wymienionych przypadków, jest embargo na broń – choć nie zawsze skuteczne w łagodzeniu konfliktu lub obronie praw człowieka, to atrakcyjne z racji jasnej demonstracji międzynarodowej troski. Najbardziej powszechną, typowo ekonomiczną sankcją jest sankcja na produkty naftowe – zarówno z powodu jej skutków, jak możliwości wprowadzenia w życie.

Rezolucje ONZ w sprawie sankcji nakładają z reguły obowiązek ich wykonywania przez państwa członkowskie, lecz istnieją tutaj wyjątki. W przypadku Kambodży w 1992 roku Rada Bezpieczeństwa, opierając się na posta-

nowieniach Porozumień Paryskich i decyzji Najwyższej Rady Narodowej, jedynie apelowała o wprowadzenie różnych środków ekonomicznych wymierzonych przeciwko Czerwonym Khmerom w następstwie ich niepodporządkowania się postanowieniom Porozumień Paryskich.

Oczywiste jest, że sankcje wymagają stosowania ich przez wszystkie zainteresowane państwa i strony – tzn. państwa graniczące lub utrzymujące kontakty z państwem, przeciwko któremu wymierzono sankcje – jeśli mają okazać się maksymalnie skuteczne. Jednostronne sankcje, nawet kiedy są wprowadzane przez potężnego sąsiada, jakim są Stany Zjednoczone dla Kuby, mogą być stosunkowo łatwo obchodzone. Należy jednak przyznać, że nawet wtedy, kiedy obligatoryjne sankcje były w przeszłości stosowane przez ONZ, osiągnięte wyniki były co najwyżej średnie. Przegląd różnych sytuacji, w których ONZ ustanawiała obligatoryjne sankcje, pozwala wskazać mocne i słabe strony tego mechanizmu.

Jeśli sankcje mają faktycznie prowadzić do osiągnięcia zamierzonych rezultatów – w odróżnieniu od zwykłego wyrażenia niezadowolenia – wymagana jest wspólna akcja państw, zwłaszcza sąsiadujących oraz poważnych partnerów handlowych. Jednostronne sankcje mogą mieć niewielki wpływ, nawet kiedy są nałożone przez dominującego partnera handlowego. Odnosi się to także do sankcji przestrzeganych w praktyce niezbyt solidnie.

Wielokrotnie można spotkać się z sugestią, że sposobem zagwarantowania lepszego przestrzegania sankcji byłoby ich zastosowanie wobec krajów naruszających prawo. Jednym z możliwych sposobów działania zniechęcającego do naruszania sankcji byłoby przyjęcie przez Radę Bezpieczeństwa – jednocześnie z decyzją o nałożeniu sankcji – ustalenia, że ich naruszenie spowoduje mniej lub bardziej automatyczne przeniesienie sankcji na kraje naruszające prawo. W tym celu można by włączyć dodatkowy paragraf do pierwotnej rezolucji. Podjęcie sankcji przeciwko krajowi naruszającemu prawo wymagałoby stwierdzenia przez stosowne komitety, że konkretny kraj naruszył reżim sankcji oraz potwierdzenie tego faktu przez Radę Bezpieczeństwa¹.

¹¹ G. Evans, *Współpraca dla pokoju. Agenda na lata dziewięćdziesiąte i następne*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 1994, s. 173.

OPERACJA WSPARCIA POKOJU - ZADANIA

Załącznik ten przedstawia możliwe zadania do wykonania przez siły wojskowe (zbrojne) w trakcie operacji wsparcia pokoju. Charakterystyka dotycząca przygotowania i szkolenia do tych zadań znajduje się w dokumentach poszczególnych państw. Zadania odnoszące się do zapobiegania konfliktom oraz tworzenia pokoju nie zostały uwzględnione ponieważ siły zbrojne wykonują normalne zadania czasu pokoju.

Utrzymanie pokoju

Prawdopodobne zadania operacji utrzymania pokoju obejmują:

- 1) obserwację respektowania porozumienia o przerwaniu ognia oraz linii demarkacyjnych (jeśli zostały uzgodnione przez strony konfliktu);
- 2) potwierdzanie wycofywania sił z terenu konfliktu;
- 3) monitorowanie warunków w obszarze prawdopodobnego konfliktu w celu wykazania zwiększającego się napięcia lub przygotowania do konfliktu;
- 4) praca wraz z innymi organizacjami, lub w ramach wsparcia organizacji pozarządowych w takich działaniach jak monitorowanie przestrzegania praw człowieka, organizacji wyborów lub ich nadzorowania;
- 5) badanie obszarów i urzędzeń zgodnie z terminami uzgodnionymi przez strony konfliktu.

Pomoc przejściowa

Do typowych zadań związanych z wykonywaniem misji udzielania pomocy przejściowej należy:

- 1) nadzorowanie wycofywania, przemieszczenia (przenoszenia), demobilizacji, rozbrojenia militarnych i paramilitarnych sił poszczególnych stron konfliktu;
- 2) lokalizowanie i konfiskowanie uzbrojenia, amunicji i dostaw;
- 3) nadzorowanie lub asystowanie w lokalizowaniu i identyfikacji pól minowych i jeśli to konieczne przeprowadzenie operacji rozminowania;
- 4) dostarczenie pomocy lub przywrócenie cywilnym organom administracyjnym w obszarze prowadzenia operacji;
- 5) ustanowienie tymczasowych władz mających za zadanie przestrzeganie i wymuszanie prawa oraz wsparcie cywilnej policji;

6) nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia oraz linii demarkacyjnych;

7) koordynacja i osłona działań humanitarnych, zawierających dostarczanie i przywracanie, odbudowę krytycznej dla normalnego funkcjonowania społeczeństwa infrastruktury;

8) pomoc w procesie przemieszczenia uchodźców i osób wysiedlonych.

Wymuszanie pokoju

Do możliwych zadań wykonywanych w ramach operacji wymuszania pokoju można zaliczyć:

- a) wymuszanie sankcji i embarga;
- b) ustanowienie i wymuszenie strefy zakazu lotów;
- c) osłona (wsparcie) operacji humanitarnych;
- d) ustanowienie i obrona stref bezpieczeństwa i stref wyłącznych.

Budowanie pokoju

Zadania dla komponentu wojskowego wyznaczonego do operacji budowania pokoju obejmują:

- a) nadzorowanie wycofania sił z linii demarkacyjnych;
- b) zapewnienie wycofania ciężkiego uzbrojenia na tymczasowe lub ostateczne pozycje;
- c) monitorowanie granic zewnętrznych;
- d) nadzór nad wymianą jeńców i przemieszczenia uchodźców;
- e) pomoc w odbudowie cywilnej infrastruktury;
- f) pomoc w operacjach rozminowywania;
- g) wsparcie ustanowienia nowych struktur politycznych;
- h) pomoc w ustanowieniu lub przywróceniu administracji cywilnej, prawa i porządku.
- i) Nadzór nad przemieszczaniem walczących frakcji (odłamów), regularnych i nieregularnych sił.

Operacje humanitarne obejmują:

- a) wsparcie i obronę konwojów z pomocą humanitarną;
- b) transport pomocy humanitarnej, obejmujący również zrzuty z powietrza;
- c) utrzymanie, naprawa a nawet budowa dróg i niezbędnej infrastruktury;
- d) pomoc w zakresie zabezpieczenia sanitarnego (zdrowotnego);
- e) pomoc w przemieszczaniu lub powrocie uchodźców i osób wysiedlo-

nych

PRAWNE ASPEKTY OPERACJI WSPARCIA POKOJU

Planowanie i przeprowadzenie operacji wsparcia pokoju podnoszą prawne kwestie, które różnią się znacznie od tych, z którymi mamy do czynienia w trakcie tradycyjnych działań zbrojnych. Kwestie te dzielą się na trzy zasadnicze kategorie:

- podstawy prawne lub uprawnienia w stosunku do każdej podjętej operacji wsparcia pokoju;
- status prawny personelu i wyposażenia (uzbrojenia) zaangażowanych w operację wsparcia pokoju;
- reguły rządzące prowadzeniem i użyciem personelu i wyposażenia sił zaangażowanych w operację wsparcia pokoju.

Podstawy prawne (uprawnienia) dla operacji wsparcia pokoju

Operacje wsparcia pokoju z reguły obejmują działania polegające na wysłaniu personelu wojskowego jednej lub kilku narodowości do lub na terytorium innego, suwerennego państwa. Bez stosownego pozwolenia i zgody, takie operacje będą nielegalne i mogą ustanowić niestabilność w zakresie integralności (prawości) i politycznej niezależności zaangażowanego państwa. Z odpowiednim pozwoleniem i zgodą operacje są legalne i powinny korzystnie wpływać na stan międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych

Organizacja Narodów Zjednoczonych czerpie swoje kompetencje do przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju z Karty Narodów Zjednoczonych, ogólnie na podstawie mandatu dotyczącego utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Zgodnie z prawem decyzję o podjęciu operacji wsparcia pokoju mogą również podjąć Rada Bezpieczeństwa lub Zgromadzenie Ogólne. W praktyce jednakże, Radzie Bezpieczeństwa przysługuje prawo i odpowiedzialność za przeprowadzenie operacji wsparcia pokoju. Bezpośrednia polityczna kontrola i kierowanie siłami utrzymania pokoju ONZ jest z reguły sprawowana przez Sekretarza Generalnego lub jego delegata – Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza Generalnego.

Druk AON nr 715/WW

